

37185

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK BÖLÜMÜ

**KÖRFEZ SAVAŞINDA TÜRK BASINI VE
HABER KAYNAKLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Korkmaz ALEMDAR

Hazırlayan
Gülseren TOZKOPARAN

Ankara - 199 .

Tezi Hazırlayan	: Gülseren Tozkoparan
Ana Bilim Dalı	: Gazetecilik
Tez Danışmanı	: Prof.Dr. Korkmaz Alemdar
Tezin Kabul Ediliş Tarihi	: 30.6.1994
Tez Sayfası	: 103
Tez Konusu	: Körfez Savaşı'nda Türk Basını

TEZ ÖZETİ

İletişim basit olarak iletişimde bulunan taraflar arasında mesaj (ileti) alış-verişi olarak tanımlanır. İletişimde ideal olan tarafların bu süreçten dengeli bir şekilde faydalanmalarıdır. Ancak bu yolla iletişimden karşılıklı, olması gereken faydalar sağlanabilmektedir.

Uluslararası iletişimde ise çeşitli nedenlerin varlığı ile iletişim tanımlarına uygun olarak işleyememektedir. Uluslararası iletişimde gelişmiş ülkelerin lehine, gelişmekte olan ülkelerin aleyhine olarak işleyen bir dengesizlik unsuru söz konusudur. Bu dengesizliğin temel nedeni ise ekonomiktir. Ekonomik açıdan sorunlarını çözümlemiş olan gelişmiş ülkeler iletişim alanında her yönden eksiklerini tamamlamış, bu pazarda söz sahibi duruma gelmişlerdir. Dengesiz iletişime maruz kalan gelişmekte olan ülkeler ise uluslararası iletişim alanında bulundukları konumdan son derece rahatsızdırlar. Bu ülkeler iletişimin tarafların lehine işlemesi gerektiğini savunmakta, bu yönde çalışmalar yapmakta ve çözüm yolları aramaktadırlar. Bu çalışmalar UNESCO gibi uluslararası örgütlerin desteği ile 1970'li yıllarda başlamış ve günümüze kadar gelmiştir. Çeşitli aşamalardan geçen dengesiz iletişim konusuna günümüzde henüz kesin bir çözüm bulunabilmiş değildir. Bu süreç yine güçlülerden yana işlemekte, güçsüzler kendi paylarına ne düşerse onunla yetinmektedirler.

Son yıllarda yapılan dengesiz iletişime en son örnek, yakın zamanda yaşanan Körfez Savaşı'dır. Körfez Savaşı sırasında yapılan iletişim, uluslararasıındaki dengesiz iletişime en canlı örneği sergilemiştir. Savaşın en büyük tarafı olan ABD, iletişim alanına da el atmış, dünyayı kendi çizdiği sınırlar içinde savaş hakkında bilgilendirmiştir. Olayın ilginç yönü ise bunu büyük bir ustalıklarla yapmış olması, insanları özellikle televizyon aracılığıyla savaş hakkında bilgi bombardımanına tuttuğunu hissettirmesidir. Gerçekte ise yapılan bir senaryonun uygulamasından başka bir şey değildir.

Kısacası Körfez Savaşı sırasında savaşa taraf olan süper güçler iletişim alanına da hükmetmiş, bundan zarar gören ise yine ekonomisi zayıf olan, yeterli iletişim teknolojisine sahip olmayan ülkeler olmuştur. Türkiye de bu ülkelerden birisi olarak Körfez Savaşı sırasında yapılan tek yönlü iletişimden payını fazlasıyla almıştır.

Bu çalışmanın sonuçları da bu görüşleri doğrulamaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre;

Türk Basını Körfez Savaşı sırasında % 63.55 oranında yabancı kaynaklara bağımlı kalmıştır ve o oranda Türk okuyucusunu savaş hakkında bilgilendirmiştir. Yerli kaynaklardan haber kullanma oranı da % 36.45'dir. Bu oranın tamamen yerli kaynaklara ait olduğunu söylemek biraz iyimserlik olacaktır. Çünkü araştırmada tesbit edildiği üzere yerli kaynaklar da çoğunlukla yabancı kaynaklardan haber kullanmışlardır. Sözgelimi A.A. savaş süresince abonelerine sürekli savaş haberleri servisi yapmasına karşın, savaşı izlemek üzere hiçbir merkeze muhabir gndermediğinden yabancı ajanslardan yaptığı tercümeleri kullanmıştır.

zet olarak, uluslararası iletişimde hala zlemeyen büyük bir sorun olarak, dengesiz iletişim varlığını sürdürmektedir. Bunu yakın geçmişte yaşanan olaylar da göstermektedir. Bu durumdan hoşnutsuz olan elbetteki en fazla zarar görenler, diğer bir deyişle gelişmekte olan ülkelerdir. Her ne kadar uluslararası birtakım örgütler bu ülkelere destek olarak soruna çözüm arasalar da gerçek çözüme bu durumdan zarar gören tarafların çabalarıyla ulaşılacaktır. Bunu yapabilmek için ise hiç kuşkusuz bugüne kadar yapılandan daha fazla çaba göstermek gerekmektedir.

Tezi Hazırlayan
Gülseren Tozkoparan

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Korkmaz Alemdar

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLETİŞİM DÜZENİ

- 1-ULUSLARARASI İLETİŞİM
- 2-TEK YÖNLÜ İLETİŞİM
- 3-İLETİŞİMDEKİ DENGESİZLİĞİN NEDENLERİ
- 4-DENGESİZ İLETİŞİMİN BOYUTLARI
- 5-ULUSLARARASI TARTIŞMALAR
- 6-UNESCO VE ÜÇÜNCÜ DÜNYA ÜLKELERİNİN ÇABALARI
- 7-YENİ EVRENSEL HABERCİLİK VE İLETİŞİM DÜZENİ

İKİNCİ BÖLÜM

KÖRFEZ SAVAŞI VE SAVAŞDA BASIN

I-KÖRFEZ SAVAŞI VE IRAK'I SAVAŞI GÖTÜREN NEDENLER

- 1-Tarihsel Nedenler
- 2-Ekonomik Nedenler
- 3-Diplomatik Nedenler (ABD'nin etkileri)

II-KÖRFEZ SAVAŞI

III-KÖRFEZ SAVAŞI'NIN GELİŞİMİ VE SONUÇLANMASI

IV-KÖRFEZ SAVAŞINDA BASIN

- 1-Körfez Savaşı'nda Basın'a Getirilen Engeller
 - Çöl Kalkanı ile ilgili Temel İlkeler
- 2-Basın Mensuplarının Azami Dikkat Göstermesi İstenen Hususlar
- 3-Türk Hükümeti'nin Basına Getirdiği Sınırlamalar
- 4-Diğer Ülkelerde Basına Getirilen Sınırlamalar
- 5-Basın Kuruluşlarının Getirilen Engellere Tepkileri
- 6-Körfez Savaşı'nda Muhabirlerin Çalışma Şekli

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BASININDA KÖRFEZ SAVAŞI VE HABER KAYNAKLARI

A-GAZETELERİN SAVAŞ HABERİ KAYNAKLARI VE KULLANILAN SAVAŞ HABERLERİ

1-HÜRRİYET GAZETESİ

- 1-Savaş Haberleri

- a-Yabancı ve Yerli Kaynakların Genel Görünümü
- b-Hürriyet'in muhabiri bulunan dış merkezler ve haber sayıları
- c-Dış merkezlere kaynak gösterilen haber sayıları ve oranları
- d-Haberi kullanılan yabancı ajanslar
- e-Haberi kullanılan yerli ajanslar
- f-Toplam dış kaynaklı haber sayıları
- g-İç kaynaklı haber sayıları
- 2-İç merkezlerden yayınlanan haberler
- 3-Gazetede ki savaşıla ilgili tüm haberlerin görünümü
- Değerlendirme

2- CUMHURİYET GAZETESİ

- 1-Savaş Haberleri
 - a-Yabancı ve Yerli Kaynakların Genel Görünümü
 - b-Hürriyet'in muhabiri bulunan dış merkezler ve haber sayıları
 - c-Haberi kullanılan yabancı ajanslar
 - d-Haberi kullanılan yerli ajanslar
 - e-Toplam dış kaynaklı haber sayıları
 - f-İç kaynaklı haber sayıları
- 2-İç merkezlerden yayınlanan haberler
- 3-Gazetede ki savaşıla ilgili tüm haberlerin görünümü
- Değerlendirme

3-MİLLİYET GAZETESİ

- 1-Savaş Haberleri
 - a-Yabancı ve Yerli Kaynakların Genel Görünümü
 - b-Gazetenin muhabiri bulunan dış merkezler ve haber sayıları
 - c-Haberi kullanılan yabancı ajanslar
 - d-Haberi kullanılan yerli ajanslar
 - e-Toplam dış kaynaklı haber sayıları
 - f-İç kaynaklı haber sayıları
- 2-İç merkezlerden yayınlanan haberler
- 3-Gazetede ki savaşıla ilgili tüm haberlerin görünümü
- Değerlendirme

4-SABAH GAZETESİ

- 1-Savaş Haberleri
 - a-Yabancı ve Yerli Kaynakların Genel Görünümü

b-Gazetenin muhabiri bulunan dış merkezler ve haber sayıları

c-Dış merkezler kaynak olarak gösterilen haber sayıları

d-Haberi kullanılan yabancı ajanslar

e-Haberi kullanılan yerli ajanslar

f-Toplam dış kaynaklı haber sayıları

g-Toplam iç kaynaklı haber sayıları

2-İç merkezlerden yayınlanan haberler

3-Gazetede ki savaşıla ilgili tüm haberlerin görünümünü

Değerlendirme

5-ZAMAN GAZETESİ

1-Savaş Haberleri

a-Yabancı ve Yerli Kaynakların Genel Görünümü

b-Gazetenin muhabiri bulunan dış merkezler ve haber sayıları

c-Dış merkezlere kaynak gösterilen haber sayıları ve oranları

d-Haberi kullanılan yabancı ajanslar

e-Haberi kullanılan yerli ajanslar

f-Toplam dış kaynaklı haber sayıları

g-İç kaynaklı haber sayıları

2-İç merkezlerden yayınlanan haberler

3-Gazetede ki savaşıla ilgili tüm haberlerin görünümünü

Değerlendirme

SONUÇ

KAYNAKÇA

KISALTMALAR

- AA** - Anadolu Ajansı
AFP - Ajance France Presse
ANKA - Ankara Haber Ajansı
AP - Associated Press Haber Ajansı
a.g.e. - Adı geçen eser
a.g.m. - Adı geçen makale
İRNA - İran Haber Ajansı

ÖNSÖZ

İletişimin en son tekniklerle süper bir hızla yapıldığı çağımızda artık haberlerin doğruluğuna, inanılabilirliğine pek güven kalmadı. Geçmişte yaşanan bazı olaylar haberleri okusalar da, dünyanın diğer ucundaki bilgiye ulaşılar da insanların kafalarında soru işaretlerinin kalmasına neden oluyor, acaba? dedirtiyor. Oysa iletişimin ateş ve dumanla, tamtamlarla yapıldığı çağlarda böyle sorunlar da yoktu kaynaklara göre. İnsanlar ellerindeki olanakları kullanabildikleri sınırlar içinde iletişimde bulunuyorlardı, bizim yaşadığımız kaygıları yaşamıyorlardı. Dünyada yakın bir geçmişte yaşanan Körfez Savaşı'nda yapılan habercilik de aynı kaygılarla doluydu. Tarihte ilk kez canlı savaş yayını olarak lanse edilen savaş yayınının aynı zamanda o güne kadar yapılmış en kısıtlı ve taraflı habercilik olduğu da sonradan anlaşıldı.

Beni, araştırma konusu olarak bu konuyu seçmeye iten nedenler de bunlardı. Yani dünyada bu kadar çok tartışmaya neden olan Körfez Savaşı'nın iletişim alanında, habercilik alanında yansıması ne olmuştu. Belki bu konuda başka araştırmalar yapıldı ya da yapılmakta, bunlardan henüz haberdar olamadığımız için ben tez çerçevesinde bu konuyu işlemeye çalıştım. Sonuç itibariyle daha önce bu alanda yapılan bazı araştırmaları destekler nitelikte bir çalışma ortaya çıktı sanıyorum.

Bu araştırma ile iletişim alanındaki bu tür tartışmalara çok ufak da olsa bir katkıda bulunabilirsem bundan duyacağım mutluluk büyük olacaktır. Araştırmada bulunabilecek eksikliklerin de tüm gün mesai yaptıktan sonra arta kalan çok kısıtlı bir zamanda çalışmamın sonuçları olarak görülmesini ve o oranda da biraz hoşgörülü olunmasını diliyorum.

Bu vesileyle burada bana katkı, yardım ve desteklerinden dolayı çok değerli birkaç insana teşekkür etmek istiyorum. Öncelikle çok değerli fikirleriyle bana yol gösteren, önderlik yapan değerli hocam Prof. Dr. Korkmaz Alemdar'a, yazma aşamasında tüm yorgunluklarına karşın bana yardımcı olan çok sevgili arkadaşım Fatma Yüce'ye ve kardeşim Çağrı Tozkoparan'a teşekkürlerimi borç biliyorum.

Gülseren Tozkoparan

Ankara Temmuz 1994

GİRİŞ

İletişim, yaşamı destekler ve canlandırır. Toplumsal etkinlik ve uygarlığın motoru ve anlatımı olan iletişim, bir dizi enformasyon, itki ve denetim sistemleri süresi boyunca insanları ve halkları içgüdüden esinlenmeye götürmüştür. Düşüncelerin ortak kaynağı olarak mesaj iletimi sayesinde aynı topluma ait olma duygusunu güçlendirir. Düşünceyi eyleme geçirir ve yaşamın sürekliliğini sağlayan en basit jestlerden yaratmanın-ya da yıkımın- en üst dışa vurumlarına kadar bütün duygu ve gereksinimleri yansıtır. Bilgi, örgütlenme ve iktidarı bütünleştiren iletişim insanda, kökeniyle ilgili bilgileri daha iyi bir yaşam için en soylu özlemlerine bağlar. Geliştiği ölçüde iletişimin işlevi daha karmaşıklaşır ve belirginleşir.¹

Günümüzde bu karmaşıklaşma özellikle uluslararası iletişimde bariz bir biçimde kendini göstermektedir ve "dengesiz iletişim" ya da "tek yönlü iletişim" olarak ortaya çıkmaktadır. Dünya da özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında görülen bu iletişim sorununun kaynağında elbette başta ekonomik nedenler yatmaktadır. Ülkeler arasında ekonomik alandaki dengesizlikler başka alanlara da yansımış, iletişim alanı da bundan payını fazlasıyla almıştır.

20. yüzyılın ikinci yarısının belki de en önemli olayı 80'e yakın ülkenin bağımsızlıklarını kazanmasıdır. Bu sayede iki milyardan çok insan sömürgeciliğin baskısından kurtulmuştur. Buna karşın dünyanın şimdiki durumu siyasal, ekonomik, bilimsel, teknik ve askeri konularda olduğu kadar toplumsal ve kültürel konularda da bazı ülkelerin ötekiler üzerindeki egemenliklerini kolaylaştırmakta, ötekilerin bağımlılık durumunu pekiştirmektedir. Ekonomik plandaki bağımlılık ve özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki ilişkilerin niteliğinin ve uluslararası işbölümünün kötü bir biçimde etkilediği ulusal siyasal bağımsızlık sınırlı bir düzeyde kalmaktadır. Düşünsel ve kültürel plandaki bağımlılığın ekonomik bağımlılık kadar önemli etkilere sahip bulunduğu da giderek daha çok kabul edilmektedir. Mediaları yabancı egemenliğinde bulunan bir ulusun, ulus olduğunun öne sürülemeyeceği

¹ MACBRIDE Raporu (Çev. Ertuğrul Özkök başkanlığında bir heyet) Bir Çok Ses Tek Bir Dünya, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu İletişim Komitesi Yayını, Ankara, 1993, s.3

söylenmektedir. Günümüz dünyasında ise iletişim daha güçlü, daha zengin ve daha iyi donanmışların egemenliğinde eşit olmayan taraflar arasında bir değiş tokuş durumuna gelmenin acısını çekmektedir. Güç ve zenginlik konusundaki farklılıklar doğal olarak ya da bilerek, iletişim yapıları ve akımları üzerinde etkili olmaktadır. İşte uluslararası, özellikle de sanayileşmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki iletişime özgü eşitsizlik ve dengesizliklerin nedeni burada yatmaktadır.²

Başta, ekonomik alandaki dengesizliklerden rahatsızlık duyan gelişmekte olan ülkelerin bu alandaki rahatsızlıkları nasıl yeni bir ekonomik düzen görüşünü gündeme getirmiş, bu konuda Birleşmiş Milletler, UNESCO ve diğer uluslararası kuruluşların müdahalesiyle tartışmalar açılmış ve çözüm yolları aranmışsa , aynı süreç iletişim alanında yaşanmış ve yaşanmaktadır. UNESCO'nun ve gelişmekte olan ülkelerin çabaları uluslararası iletişimde yaşanan dengesizliğe, tek yönlülüğe çözüm getirilmesi, yeni ve evrensel bir iletişim düzeni kurulması yönündedir. Çünkü, iletişimin uluslararası ilişkilerdeki rolü yaşamsal denmese de çok önemlidir. "Aşırı silahlanma, açlık, yoksulluk, okuma-yazma bilmeme, ırkçılık, işsizlik, ekonomik adaletsizlikler, nüfus artışı, çevre kirliliği, kadınların eşit haklara sahip olması gibi insanlığı tehdit eden ve çözümü ülkeler arasında bir uyum ve işbirliğine bağlı konularda tam bir bilince ulaşılması buna bağlıdır.³ En önemlisi de ulusların iletişim gibi etkiyeci bir araçla kendi kimliklerini yitirme tehlikesinin önlenmesi de bu dengesizliğin giderilmesiyle mümkün olacaktır. Bu düşüncelerle uluslararası iletişim sorunlarını inceleme komisyonu Sean Mac Bride başkanlığında 1977 yılında çalışmalarına başlamıştır. O yıllarda iletişim sorunları çerçevesinde uluslararası tartışma belli kızgınlıklardan sonra birçok noktada dolaysız bir çatışma aşamasına girmiştir. Sanayileşmiş ülkelere gelen ve bir istila niteliği alan yoğun haber akışına karşı Üçüncü dünya ülkelerinin yükselttiği şikayetler çoğu kez özgür haber akışına karşı çıkış olarak değerlendirilmiş, buna karşılık basın özgürlüğünü savununlar da ulusal egemenliğe müdahale etmekle suçlanmışlardı.⁴ Çünkü Batılı ülkeler, özellikle ABD silah piyasalarının gereksinimlerinin büyük bir kısmını nasıl sağlıyorlarsa dünyada olup bitenleri de bu ülkelerin haber ajansları duyuruyor. Başka bir deyişle, uluslararası ilişkilerde karar almada çok önemli unsur olan bu "haber alma" başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin tekelinde bulunuyordu.⁵

² MACBRIDE: a.g.e., s.37

³ MACBRIDE: a.g.e., s.20

⁴ MACBRIDE: a.g.e., s.22

⁵ ADİL, İdris: Haberde Dışa Bağımlılık, İstanbul, 1992, s.18

Alandaki tartışmalarla birlikte Sean Mac Bride başkanlığındaki Komisyon'un hazırladığı rapor 23 Eylül-28 Kasım 1980 tarihleri arasında Belgrad'da toplanan UNESCO'nun 21. Genel Konferansına sunulmuş, konferansta alınan karar "Yeni Evrensel Habercilik ve İletişim Düzeni"ni tanımlayan ilk belge olmuştur. "Yeni Düzen" deyimine verilen anlam ve içerik konusunda oy birliğine varılamasa da, Komisyon üyeleri iletişim alanında yapısal reformlar yapılmasının zaruri olduğuna ve bugünkü düzenin kabul edilemeyeceğine dair fikir birliğine varmışlardır.⁶

Uluslararası İletişim Komisyonu başkan Sean Mac Bride'a göre " iletişim sorunlarının oluşturduğu bu çetrefil düğümleri bir çırpıda büyüğü bir değnekle yok etmek elbette mümkün değildir. Adım adım ilerlemek, sabırlı olmak, yeni yapıları ortaya koymadan, yeni yöntemleri uygulamadan , yeni anlayışlar yaratmadan önce uzun bir yolu geçmek gerekecektir. Yeni Evrensel Habercilik ve İletişim Düzeni'nin koşul ve uygulamalardan oluşan bir bütün değil daha çok bir süreç olduğunu söylemek doğru olur. Bu sürecin görünümüleri durmadan değişecek ama amaçları hep aynı kalacaktır: daha çok adalet, daha çok hakkaniyet, haber alışverişinde daha çok karşılık, iletişim akımlarına daha az bağımlılık, yukarıdan aşağıya daha az bildiri dağıtımı, daha çok kendi kendine yeterlilik ve kültürel kimlik, daha çok yarar".

Ancak, uluslararası iletişim düzenindeki dengesizlik " yeni evrensel habercilik ve iletişim düzeni" sürecinin başlatılmasına karşın, bu süreç amaçlarına uygun bir şekilde işleyememektedir. Bunu da bu alanda zaman zaman ortaya çıkan olaylar göstermektedir. Geçtiğimiz yıllarda dünyanın tanık olduğu Körfez Krizi ve Körfez Savaş'ında kitle iletişim araçlarının krize ve savaşa ilişkin yayınları uluslararası iletişim ve haber kavramları konusunda yeni tartışmalar başlatmış ve iletişim araçlarının uluslararası ilişkilerdeki etkileri konusunu bir kez daha gündeme getirmiştir.

Bu arada son gelişmeler "yeni evrensel habercilik ve iletişim düzeni " konusunda yapılan çalışmaların da önemini kaybettiğini göstermektedir. Unesco'da 1987'li yıllardaki yapı değişikliğinden⁷ sonra hız kaybeden bu alandaki çalışmalar

⁶ MACBRIDE: a.g.e., s.20

⁷ UNESCO'nun Genel Başkanlığına Federico Mayor seçilmiştir. Mayor'un seçilmesiyle UNESCO'nun etkinliklerinde bir değişim gözlenmeye başlanmıştır. Bu konuda ayrıntılı bilgi birinci bölümde verilecektir.

Unesco'nun yayınladığı Sources Dergisinin Haziran 1993 sayısında yayınlanan bir yazı ile de tamamen açıklığa kavuşmuştur.

Yazıda: " Yeni Evrensel Habercilik ve İletişim Düzeni (YEHIİD) on yıldan uzun bir zaman Unesco'da ve Birleşmiş Milletler sistemi içinde bunalımlar yaratmış ve Unesco'nun operasyonel gücünü azaltmıştı. Ama YEHIİD 1989'da öldü ve gömüldü " denilmektedir.

Görüldüğü gibi bu alanda Unesco'nun da yaklaşımı gittikçe değişmektedir. Paris'te 1993 yılında yapılan 27. Genel Konferans'ında da bu sorunlar ele alınmış, ancak somut çözümler getirilmekten uzak kalınmıştır. Sorunlar her zamanki gibi orta da olmasına karşın çözümler yoktur. Bu alanda uluslararası kuruluşlar yardımcı olmaya çalışsalar da sorun yine gelişmekte olan ülkelerin kendi sorunlarıdır. Tek yanlı olarak akışını sürdüren haberlerin bu faaliyeti uluslararası önemli olaylar meydana geldiği zaman daha da hızlanmaktadır. Bunun acısını da bu duruma mağruz kalan ülkeler çekmektedir. Körfez Krizi sırasında yaşandığı gibi.

Körfez Savaşı'nda dünya kamuoyu, özellikle ABD'nin basına getirdiği kısıtlamalar nedeniyle savaş haberlerini tek yanlı olarak almış, televizyonlarda canlı yayınla sürekli bilgilendirildiklerini sandıkları halde aynı haberlerin tekrarına uğramışlar, tam anlamıyla bir senaryonunun gösterimine tanık olmuşlardır. Bütün haberler Amerika'nın bilinmesini istedikleriyle sınırlı kalmış, onun dışındaki haberler çok nadiren, yetkililerden sızdırılabildiği oranda duyulabilmiştir. Tüm bunlara karşılık dünya bu durum karşısında ancak sessiz kalabilmiştir.

Körfez Savaşı'nda yapılan dengesiz-tek yönlü iletişimden Türkiye' de kendisine düşen payı aldı. Türk halkı televizyonlarından maç izler gibi naklen savaş yayını izlemenin heyecanı ile olayların farkında olmazken, yazılı basında farklı hiçbirşey yazmayarak bu görüntüyü destekler durumdaydı.

Bu çalışmanın amacı da Körfez Savaşı'nda Türk basını'nın durumunu incelemektir. Gelişmekte olan ülkelerin tek yönlü haber akışına uğratıldıkları bilinen bir gerçektir ve Türkiye'de bu ülkelerin arasındadır.Yapılan bazı araştırmalar bu gerçeğin farklı yönlerini ortaya koymuştur ve o günlerden bugüne gelişen iletişim teknolojilerinden

Türkiye'de yararlanmaktadır.Bu araştırmada yapılmak istenen ise, Körfez Savaşı örneğinde Türkiye açısından bu dengesizliğin boyutlarını ortaya koymaktır.

Körfez Savaşı'nda medya teknolojisi harikası televizyon nedeniyle yazılı basın belirli bir tiraj tuturamamıştır. Hatta zaman zaman tirajlarda düşüşler gözlenmiştir. Ancak Türk basını her şeye karşın savaşı her yönüyle duyurmaya çalışmış, bunu yapabilmek için de bazı gazeteler önemli bazı dış merkezlere muhabirlerini göndermişlerdir. Haberi yayanlar, duyuranlar olayları kendi açılarından görüp değerlendirir ve kendi ölçülerine göre seçerler. Bu dünyanın her yerinde her zaman böyle olmuştur ve böyle olagelmıştır.⁸ Türk basını da bu düşünceyle çeşitli merkezlere muhabir göndermiştir. Ayrıca , bir savaşın savaşa katılan devletlerin kamuoyunda nasıl "algılandığı" büyük ölçüde gazetecilerin bu savaşı nasıl yorumladıklarına bağlıdır.⁹

İdealde istenen, her ülkenin olayları kendi muhabirlerinin gözüyle görmesi, onların yorumuyla okumasıdır.Çünkü olaylara bakış açısı ülkelere ve ülkelerin çeşitli durumlarına göre farklılıklar göstermektedir. Aksi takdirde başka bir ülkenin gazetecisinden, ajansından alınan haberde olaya farklı açılardan bakılmış, farklı yaklaşımlar getirilmiş olma riski vardır.Ancak kendi muhabirlerinin habere ulaşma durumu olamadığında ya da yeterince perfonmans gösteremediğinde, özellikle güvenilir yabancı kaynaklardan haber almanın da habere ulaşma ve bilgilenme açısından getireceği faydalar da göz ardı edilmemelidir.

Bu çalışma kapsamında, Türk kamuoyunda çeşitli kesimlere hitap eden beş gazetenin 16 Ocak-28 Şubat 1991 tarihleri arasındaki sayıları incelendi. Körfez Savaşını içine alan bu sürede ele alınan gazetelerin her sayısı tek tek incelenerek savaş haberleri sayıldı .Amaç; Körfez Savaşı süresince yayınlanan savaş haberlerinin ne oranda dış kaynaklardan, ne oranlarda yerli kaynaklardan kullandığını tesbit ederek, Türk basınının incelenen süre içinde ne oranda dış basına bağımlı olduğu sonucunu çıkarmaktır.

Edinilen bilgiye göre, gazeteler Körfez Savaşı'nı yerli kaynaklar, özellikle de kendi muhabirleri aracılığıyla vermeye çalışmışlardır. Yerli kaynaklar içinde ajansların

⁸ ADİL, İdris: a.g.e., s.19

⁹ Cumhuriyet Gazetesi, 1 Şubat 1991, s.16

da yeri vardır. Ajanslar içinde ise Anadolu Ajansı'nın (AA) büyük yeri vardır. Ancak AA 'da bir yerli ajans olarak büyük oranda yabancı kaynaklara bağımlıdır. Körfez Savaşı'nda da aynı durum geçerli olmuştur.

Yurt dışında bulunan muhabirlerden sağlanan haberlerin oranı az değildir. Ancak onları da saf yerli kaynak olarak değerlendirmek doğru olamaz. Çünkü çoğu zaman bu haberlerin çıkış yeri de yabancı kaynaklar olmuştur.

Bu durumda incelenen süre içinde yabancı kaynakların Türk basını üzerindeki etkilerinin azımsanmayacak bir düzeyde olduğunu söylemek olasıdır.

Üç bölüme ayrılan bu çalışmanın birinci bölümünde, Uluslararası iletişim düzeni, dengesiz iletişim, bu konudaki uluslararası çalışmalar ve bu çalışmaların son şekli yer almaktadır. Bu kapsamda, dengesiz iletişimin nedenleri ve boyutları açıklanmış ve özellikle Unesco'nun bu alanda yaptığı ve yapmakta olduğu çalışmalar üzerinde durulmuştur.

Körfez Savaşı ve Savaşda basın' ın anlatıldığı ikinci bölümde Körfez Savaşı'nın çıkış nedenleri ve Savaşın gelişiminin yanı sıra basının hangi koşullarda işlevini yerine getirmeye çalıştığı, ABD'nin savaş sırasında basına getirdiği kısıtlamalar, muhabirlerin savaşda çalışma şekli anlatılarak, savaşa katılan bir Türk muhabir ile yapılan röportaja yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise, incelenen beş gazetenin (Hürriyet, Cumhuriyet, Milliyet, Sabah, Zaman) Körfez Savaşı süresince yayınladıkları haberler iç ve dış haber kaynakları açısından ele alınmıştır. Bunun için haber kaynakları, muhabirlerin dış merkezlerde bulunma durumlarına, haberleri yabancı ve yerli ajanstan kullanma durumlarına göre tesbit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca hangi ajanstan ne oranda haber kullanıldığını da görmek olasıdır. Tüm veriler bölüm sonunda değerlendirilmiş, sonuç bölümünde ise elde edilen verilerle Türk basınının görünümünün değerlendirilmesi " dış kaynaklara bağımlılık" temel alınarak yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI İLETİŞİM DÜZENİ

1- ULUSLARARASI İLETİŞİM

Uluslararası iletişim¹ deyince, iletişim tanımından hareketle akla gelen uluslararası ileti alışverişidir. Nasıl ki bireyler arasında iletişim kaçınılmaz bir olgu ise, uluslararası iletişimin varlığı da kaçınılmazdır. Ulusların çeşitli nedenlerle birbirleriyle iletişimde bulunma zorunluluğu sonucu "uluslararası iletişim sistemi " oluşturulmuştur. Bu sistem içerisinde yer alan haber ajansları, radyo-televizyon kuruluşları ve ürünleri, sinema filmleri, gazete, dergiler ve kitaplar aracılığıyla bu sistem işlevini sürdürmektedir.

Uluslararası iletişim sistemi içinde rahatsız edici nokta ise; bu araçların dünya üzerinde dengesiz bir şekilde dağılmış olmasıdır. Bazı ülkelerin bu araçların çoğunluğunu ellerinde tutması, bazı ülkelerinse bu araçlara sahip olamayıp yalnızca tüketici konumunda bulunmaları uluslararası bir sorun olarak değerlendirilmektedir. Bu

¹ İletişim sözcüğüyle anlatılmak istenilen ileti (mesaj) alışverişidir. Batı dillerindeki " communication " karşılığı olarak yakın zamana kadar kullanılan " haberleşme" sözcüğünün günümüzde kullanılan şeklidir.İletişimin işlemlerini sağlayan ileti ise; "anlam yükü taşıyan her insan etkinliği" olarak tanımlanır, sözsöz ve görsel olabilir. Yani, dün yazılan bir kitabın, yapılan bir konuşmanın, bugün çekilecek bir filmin, yarın yapılacak bir heykelin ve resmin birer ileti olduğu düşünülebilir.(Bkz. Korkmaz Alemdar, Türkiye'de Çağdaş Haberleşmenin Tarihsel Kökenleri)

Başka bir tanıma göre de iletişim; " fikir ve bilginin herkesçe aynı şekil ve değerle anlaşılır hale getirilmesi, paylaşılması ve karşılıklı etkinin sağlanmasıdır. İletişimde tarihsel gelişme süreci içerisinde yüzyüze iletişimden, günümüzde uydularla yapılan kitle iletişimine kadar varan çeşitli aşamalardan geçilmiştir.(Bkz. Murat Güvenir,Merkez Çevre Modeli ve Tek Yönlü İletişim Olgusu) Tarihin tuttuğu kayıtlara göre iletişim, insanlar için çok öteden beri önemli olmuştur.(Bkz. İdris Adil, Haberde Dışı Bağımlılık) 18.yüzyılın sonlarından itibaren sanayi devriminin başka sonuçları iletişim alanına önemli katkılar getirmiştir. Bilimsel ve teknik gelişmelerin iletişim teknolojisinde yansması o zamana kadar görülmemiş yeniliklere yol açmıştır.(Bkz.Raşit Kaya, kitle İletişim Sistemleri)O dönemlerde bu tür gelişmeleri ellerinde tutan sermaye sahipleri yönetimde etkili olabilme düşüncesiyle hareket etmişlerdir ve bu kaynakları daha çok o yönde kullanmışlardır. "Yönetimde etkili olabilme " düşüncesiyle iletişimi araç olarak kullanma düşüncesi zamanla insanlardan uluslara ve daha sonra uluslararası ilişkilere yansmıştır. Burada "uluslararası iletişim" kavramı devreye girmektedir.

soruna konulan ad ise "dengesiz iletişim ya da tek yönlü iletişim" dir.

2-TEK YÖNLÜ-DENGESİZ İLETİŞİM

Büyük ülkelerden küçüklere, güç ve teknik imkanları elinde bulunduranlardan yoksunlara, gelişmiş ülkelere , gelişmekte olan ülkelere doğru haberlerin, verilerin, iletilerin, programların, kültürel ürünlerin akışı demektir.

Haberlerin bu tek yönlü hareketi tarihsel, kültürel ve linguistik bağlamların bir ifade biçimidir. Belirli bir coğrafi bölge içinde, örneğin; Avrupa'da bile belirli güçlü ülkeler haberler üzerinde olduğu gibi kültürel ve artistik mübadelelerle de egemenlik kurmuşlardır. Ekonomik güçleri ve kültür düzeylerine karşın, özel durumlar dışında bir çok ülke büyük kitle iletişim araçlarınınca bir köşede bırakılmışlardır. Çok önemli olaylar, bilimsel ekonomik ve kültürel başarılar sadece dünyanın ilgisini çekmeyen bir küçük ülkede ya da bölgede yer almaları nedeniyle çok kez bilinemedi, duyulamadan kalmışlardır. Dahası, bu tek yanlı devrim eski sömürgeci güçlerle, eski sömürgeleri arasındaki tarihsel bağları hem gazetelerin yazı işlerinin, hem de okuyucuların konu seçiminde tercih nedeni olmaktadır. İngiliz Basınında Zimbabve önemli bir konu iken, Fransız Basını Merkezi Afrika Cumhuriyetine çok daha fazla yer ayırabilmektedir. Bu süreç tersine de işleyebilmektedir.

Gerek gelişmekte olan ülkelerin içinde gerekse uluslararası ölçekte belirgin değişik nedenler iletişim kuruluşlarının , tek yanlı haber dolaşımının neden olduğu hasır altı edici etkilerini dengelemesini önlemektedir. Haberlerin dolaşımındaki bu dengesizlik mevcut altyapıların ve bunda uluslararası iletişimde yer alan değişik faktörlerin oynadıkları rolün doğal bir sonucudur.²

Dengesizlik konusunda tartışma herşeyden önce uluslararası haber akımları ve haberlerin toplanma ve yayılmasında uluslararası büyük ajansların³ egemenlikleri

² MACBRIDE Raporu : (Cev. Ertuğrul Özkök başkanlığındak bir heyet). Bir Çok Ses Tek Bir Dünya. Unesco Türkiye Milli Komisyonu iletişim Kometise Yayını, Ankara, 1993, s. 158.

³ Uluslararası iletişim sistemi içerisinde haber üretim ve dağıtım açısından 4 büyük ajansın piyasaya hakim oldukları ve mutlak bir denetim kurdukları görülmektedir. Bugün dünyada 90'ın üzerinde, çeşitli ülkelerde ulusal haber ajansı bulunurken bunların çoğu kendi bölgesinde dahi etkin olamamakta ve

konuları çerçevesinde billurlaşmaktadır. Bütün dünyayı kapsayan çalışma alanlarının sağladığı uluslararası haberlerin yayımındaki tekele yakın konumlarıyla tüm dünya, haberlerin %80'ini ni Londra, New York ve Paris aracılığıyla almaktadır.

yalnızca uluslararası değil, zaman zaman bir ülke içindeki haberlerde o ülkenin insanlarına dört büyük batılı haber ajansı tarafından duyurulmaktadır. Bu 4 büyük ajans(Bkz. Zafer Özcan, Uluslararası Haberleşme ve Az Gelişmiş Ülkeler) :

- Associated Press :

Dünyanın en büyük haber ajanslarından biri olan Associated Press,1848'de New York'da yayımlanan altı günlük gazete tarafından, kooperatif bir ortaklık olarak ve Harbour Press Association adı ile kurulmuştur. Birkaç kez tekrar örgütlenerek dünyanın en büyük haber kuruluşu haline gelmiş, bugün 1778 Amerikan gazetesi ve 2042 radyo ve televizyon istasyonunun ortaklığına dayanmaktadır. Ajansın genel merkezi New York'ta olup, genel merkez için ajansın Londra ve Tokyo büroları, haber ve fotoğraflar yönünden önemli merkezlerdir. Ajansın Avrupa hattı Londra üzerinden çeşitli Avrupa başkentleriyle ve bellibaşlı kentleriyle bağlantılıdır. Tokyo ise uzakdoğu için haber toplama merkezi olup New York ile sürekli bağlantısı bulunmaktadır. Ajansın Amerika Birleşik Devletleri dışında 162 ülkede büro bağlantısı vardır.

- United Press International :

Ticari bir işletme biçiminde kurulmuş ve örgütlenmiştir. 1958 yılında United Press ve International News Service'in birleştirilmesiyle oluşturulan ajans ,ABD'de 150, diğer ülkelerde 250 kadar büroya sahip bulunmaktadır. Bu bürolarda 10 binden fazla personel çalıştırılmakta ve 48 dilde haberler dağıtılmaktadır. Çoğunluğu ABD dışından da olmak üzere 7000 dolayında doğrudan abonesi bulunan United Press International'ın merkezi New York'tadır.

Agence France Presse :

Hem uluslararası düzeyde etkin bir haber ajansı hem de Fransız Ulusal Haber ajansı olarak Agence France Presse dünyanın en eski ajanslarından biridir. AFP'nin kökeni 1835'te kurulmuş olan Havas'a dayanır. 1944'de Agence France Presse adını alan ve 1957 yılında, uzun tartışmalar ve görüşmeler sonucunda bugünkü statüsüne kavuşarak devlet karşısında özerk bir duruma gelen ajans 2 bin sürekli görevli ve 700 kadar gazeteci çalıştırmaktadır. Fransa'da 18, dışarıda 100 dolayında bürosu vardır ve 157 ülkede haber toplama merkezleri bulunmaktadır. Haber servisinden 138 ülkede 12.400 gazete ve radyo istasyonu ile 447 abone yararlanmaktadır.

Reuter :

1851'den beri faaliyette bulunan İngiliz Reuter haber ajansının mülkiyeti İngiltere, Avustralya ve Yeni Zelanda gazetelerinin elinde bulunmaktadır. Reuter'in içinde komünist basın dışındaki hemen tüm İngiliz gazeteleri temsil edilmektedir. 2 bin kişilik bir personel çalıştıran ve 75 ülkede bürolara sahip olan Reuter'in yabancı ülkelere 529 muhabirinin önemli bir kısmı Afrika'da bulunmaktadır.

Birer uluslararası şirket olarak tanıtılsalarda, hepsi kendilerini ana ülke hükümetlerine bağlayan birer mülkiyet ve denetim yapılarına sahiptirler. Örgütlenme yapıları, dünya ölçeğinde faaliyet gösteren ticari şirketlerinkine benzemektedir.(11) Uluslararası haber dolaşımının bazılarına göre yüzde 80'i, bazılarına göre yüzde 97'si bu büyük ajanslarca sağlanmaktadır.AP, UPI, Reuter ve AFP'nin ürettikleri toplam günlük sözcük sayısı yaklaşık 32, 40 milyondur.(AP: 17) milyon, UPI:11 milyon, AFP: 3,5 milyon, Reuter: 1,5 milyon)Ulusal ajansların ürettiği sözcük sayısı ise büyük ajansların gücüyle boy ölçüşemeyecek kadar sınırlıdır. (DPA-F.Almanya: 115 bin, ANSA-İtalya:3000 bin, EFE-İspanya: 500 bin, TANSUG-Yugoslavya: 75 bin)(12)

Bugün üçüncü dünya ülkelerinin büyük bir çoğunluğu bu büyük ajanslardan en az birine abonedir.

Ajansların haber seçimi:

Dünyadaki haber ajansları tarafından üretilen haberlerin büyük bir kısmı merkezdeki gelişmiş ülkelerle ilgilidir." Kökenleri ve yapıları nedeniyle çok uluslu haber ajanslarının haber seçiminde kullandıkları ölçütler çoğu zaman az gelişmiş ülkelerin ne çıkarlarını, ne de toplumsal gerçeklerini yansıtırlar. Bu özellik, ilerici yönetimlerin veya savaşımın egemen yapıyı değiştirme veya geleneksel düzeni yıkmaya girişimleri söz konusu olduğunda daha belirgin hale gelmektedir".⁴ Olağanüstü durumlar meydana geldiğinde, "süpergüçlerle çatışma olduğunda, merkezdeki batılı ülkelerin çıkarları tehlikeye girdiğinde merkezdeki ülkelerin tarihleriyle bağlantısı olan kimi olaylar söz konusu olduğunda ya da bazı egzotik ve cinsel yanı olan kimi olaylar meydana geldiğinde; çevredeki azgelişmiş, fakir ülkelerde haberlere konu olabilmekte" ⁵bu haberlerde yine batı kaynaklı olmaktadır.

Çok uluslu haber ajansları haberlerini geçerken olaylara çok-uluslu ekonomik sistem açısından bakıp haberlerini ona göre yorumladıklarından dolayı haberi birtakım yöntemlerle çarpıtarak vermek durumundadırlar. Dünya kamuoyu gelişmiş ülkelerin sorunlarıyla ilgilenmektedir.⁶ Azgelişmiş ülkelerin büyük batılı haber ajanslarına bağımlı olmalarının bir nedeni de bu ülkelerin seslerini dünyaya ancak büyük ve etkili bir dağıtım sistemi bulunan ajanslarca duyurabilecekleri inancıdır.⁷ Latin Amerika'da yayınlanan uluslararası haberlerin % 60,7'si ABD ve Batı Avrupa ile ilgiliken, bölgesel haberler ancak %19,6 oranında kalabilmektedir. Bu durumda, Latin Amerika okuyucusu kendi bölgesinde yer alan ve ortak sorunlara sahip olduğu ülkelerden çok, gelişmiş batılı ülkelerin sorunlarıyla meşgul edilmektedir. Türk kamuoyu ise %88 oranında ABD ve Batı Avrupa ile meşgul edilirken, bölgesel haberler ancak toplamın çok küçük bir kısmını oluşturmaktadır".⁸

Seslerini dünyaya etkili bir dağıtım sistemi aracılığıyla duyurmak isteyen

⁴ ÖZCAN, Zafer : Uluslararası Haberleşme ve az Gelişmiş Ülkeler, Ankara, 1983. s. 61-69

⁵ HAMELINK, Chees : (Çev. Yusuf Kablan) "Merkez ve Çevre ülkeler arasındaki enformasyon Dengesizliği". Enformasyon Devrimi efsanesi. Ağustos 1991, s. 257-277

⁶ ÖZCAN, Zafer : a.g.e., s.270

⁷ HAMELINK, Chees : a.g.m., s.257

⁸ ÖZCAN, Zafer: a.g.e.,61-69

gelişmekte olan ülkeler, uluslararası ajansların bu ülkelerdeki olayları ancak olumsuz bir durum olduğunda duyurmak gibi bir işlevleri olmasından dolayı, gelişmiş ülkelerin kamuoylarına yanlış tanıtılmakta, gelişmekte olan ülkeler dünya kamuoyunda deforme olmuş, olumsuz bir imaj bırakmaktadırlar.

Diğer Alanlar

Dünyada iletişim alanındaki dengesizlikler yalnızca büyük haber ajanslarının bu alandaki egemenlikleri ile sınırlı kalmaz. Dengesizlikler tüm iletişim araçlarında, radyo-televizyonda, basında, sinemada kitap basımında⁹ vb. mevcuttur. Yine bu araçların tasarımını, üretimini ve geliştirilmesini sağlayan teknoloji de gelişmiş ülkelerin elinde çıkarları doğrultusunda kullanılmaktadır. Sanayileşmiş ülke şirketlerinin gelişmekte olan ülkelere yaptıkları ihracattan elde ettikleri gelire göre marjinal olduğu bir gerçekse de tek yönlü bir akışın etkileri bu ülkelerde radyoda, ekranda, gazete kulubelerinde kitaplıklarda çok daha belirgindir. Çünkü gelişmekte olan ülkelerin iletişim araçlarının

9

- Bilgisayar

Dünyadaki bilgisayar teknolojisinin sadece yüzde dördüne çevredeki az gelişmiş ülkeler sahip bulunmaktadır.

Telefon

Dünyadaki 700 milyon telefonun yüzde 75'i dünyanın en zengin 9 ülkesinde bulunmaktadır. Fakir ülkeler bu 700 milyon telefonun sadece yüzde 10'una sahiptir ve fakir ülkelerin kırsal bölgelerinde 1000 kişiye 1'den az telefon düşmektedir.

Gazete

39 gelişmemiş çevre ülkede henüz herhangi bir gazete yayımlanmamakta ve 30 çevre ülkede sadece birer tane gazete yayımlanmaktadır. Oysa Amerika Birleşik Devletlerinde 168, Japonya'daysa 125 günlük gazete yayımlanmaktadır. ABD'de 1000 kişiye 268 günlük gazete düşerken bu oran Japonya'da 1000 kişi için 562 günlük gazetedir. Afrika'daysa 1000 kişiye sadece 16,5 günlük gazete düşmektedir.

Kitap

Avrupa'da her yıl 12.000 yeni kitap yayımlanmaktayken, bu sayı Afrika'da sadece 350 civarındadır. Avrupa'da her ülkede yararlanması bedava olan ortalama 14.000 halk kütüphanesi vardır. Oysa Afrika'da ülke başına sadece 18 kütüphane düşmektedir.

Radyo

Tüm dünyada ortalama 1000 kişiden 330'u bir radyoya sahiptir. Bu rakam, merkezdeki ülkelerde 990 (ABD'de 2100) iken çevrede yer alan ülkelerde 142'dir.

Televizyon

34 çevre ülkede televizyon yayınları yoktur. Dünya genelinde her 1000 kişiye 137 televizyon seti düşmektedir. Bu bağlamda zengin ülkelerle fakir ülkeler arasındaki açık oldukça çarpıcıdır. Zengin ülkelerde her 1000 kişiden 447'si bir televizyon setine sahip iken, fakir ülkelerde her 1000 kişiden sadece 36'sı bir televizyon setine sahip bulunmaktadır.(Bkz. Yusuf Kablan, Enformasyon Devrimi Efsanesi)

üretimleri karşılaştırıldığında çok düşük düzeyde kalmaktadır.¹⁰

3- İLETİŞİMDEKİ DENGESİZLİĞİN NEDENLERİ

Tek yönlü haber akışı herşeyden önce dünya iletişim yapısının bir sonucuysa da, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde birlikte yer alan başka nedenleri de bulunmaktadır.Burada iletişim araçlarının yöneticilerinin davranışları ve redaktörlerin oynadıkları rolün büyük önemi vardır. Çünkü haberlerin seçimi büyük bir oranla onların elindedir. En önemli neden ise, gelişmekte olan ülkelerde iletişim tesisleri genellikle maddi kaynakların ve personelin eksikliği nedeniyle yetersiz olup, daha işin başlangıç evrelerinde bulunmaktadır. Gazeteler küçük, iç haber toplama ve yayma şebekeleri çok sınırlıdır. Dolayısıyla, gelen haberleri toplama ve yayma şebekeleri çok yetersizdir.¹¹ Birçok yerde ulusal basın ajansları, gazeteler ve radyo istasyonları devamlı muhabir bulunduramadıklarından dış haberlerde uluslararası ajanslara bağımlıdırlar.Bu bağımlılık beraberinde birçok sakıncayı da getirmektedir.Yalnız burada bir noktaya dikkat çekmek gerekmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler, çoğunlukla birçok merkezde muhabir bulunduramadıklarından dolayı yabancı ajanslara veya yabancı haber kaynaklarına bağımlı kalmakta, onlardan haber alarak kullanmaktadırlar. Oysa bazı gelişmekte olan ülkelerin çok fazla merkezde olmasa da kısmen muhabir bulundurma imkanları vardır. Nitekim bazı merkezlerde sürekli kalan muhabirleri de vardır ve onların aracılığı ile ilgili ülkelerdeki gelişmeler izlenir.Fakat buna rağmen muhabiri bulunan ajans veya gazete çeşitli yabancı kaynaklardan haber kullanır. Bunun nedeni de muhabirlerin bulundukları ülkede haber kaynaklarına ulaşamama gibi bir sorunları olmasıdır.Olay yerinde olmak olup biteni bilmek için yeterli değildir. Bu sebeple gelişmekte olan ülkelerin ajans veya gazeteleri yine yabancı kaynaklara yönelmektedir. Buradaki önemli nokta; dış haberlerin ülkelere kendi kaynakları aracılığı ile dağıtılması, duyurulması olduğu kadar , aynı zamanda bu haberlerin içeriği ve niteliği de olmalıdır. Yalnızca kendi kaynaklarına bağımlı kalarak haber kullanmak, tek yönlü haber akışına engel olmak amacı uğruna haberlerin yabancı kaynaklardan da olsa en doğru şekliyle gelişmekte

¹⁰ MACBRIDE : a.g.e., s.37

¹¹ MACBRIDE : a.g.e., s.36

olan ülkelerin kamuoyuna duyurulmasına engel olunmamalıdır. Böyle yapıldığı takdirde insanların haberi tüm gerçekliğiyle öğrenme hakkı engellenmiş olunmaktadır.

Günümüzde çeşitli önemli merkezlerde bulunan gelişmekte olan ülkelerin muhabirleri konusunda yapılmış bir araştırma yoktur. Bu muhabirlerin nitelikleri, uzman oldukları alanlar, ilgili merkezlerden yazdıkları haberler, haberlerin nitelikleri, içerikleri, hepsinin aydınlatıcı bir haber açısından ayrı ayrı önemi vardır. Örneğin, Washington'da bulunan bir gelişmekte olan ülke muhabiri ne yazıyor, hangi kaynaktan yazıyor, konusunun uzmanı mı? Bu soruların cevapları önemlidir. Muhabirin herhangi bir merkezde bulunmasının anlamı, yalnızca o ülkenin basınını takip etmek, kendi ülkesiyle ilgili haberleri takip ederek aktarmak kuşkusuz değildir, olmamalıdır. Ülkesine yalnızca bu tür haberleri geçmekle, zaten ülkesini tek yönlü haber akışından kurtarmış olmaz.

Okuyucu için önemli olan aynı zamanda doğru, ayrıntılı, bilgi veren yorumlar içeren, düşündüren haberdur. Bu nitelikteki haberleri kendi muhabirinden alamayan gazete, ajans ya da okuyucu elbette yabancı kaynaklara yönelebilir, tercihleri değişebilir.

Nitekim Körfez Savaşı sırasında Türkiye'de böyle bir durum yaşanmıştır. Türk Basını'nın ileri gelen büyük gazeteleri, çeşitli dış merkezlere muhabirlerini göndermişler, kendi muhabirleri aracılığı ile savaş haberlerini duyurmaya çalışmışlardır. Sonuçta yine yabancı kaynaklara, TV istasyonlarına çeşitli sebeplerle (bu kondaki ayrıntılar ikinci bölümde verilmiştir)bağımlı kalmışlardır.

Burada anlatılmak istenilen, tek yönlü haber akışının özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından sakıncalı bir durum olmasına karşın, habere hiç ulaşamamaktan ya da eksik bilgilenmekten daha faydalı olabileceğinin de tartışmaya açılmasıdır. Çünkü yabancı bir merkezde bulunan muhabir ülkesindeki okuyucuyu yabancı kaynaktan alınan habere göre daha eksik bilgilendiriyorsa, bunun getirdiği fayda ve muhabirin orada olmasının anlamı da tartışılır.

4- ULUSLARARASINDA DENGESİZ İLETİŞİMİN BOYUTLARI

Çok sayıda gelişmekte olan ülke kaynaklı haber sanayileşmiş ülkelerin kitle iletişim araçlarında kolayca yer bulamamaktadır. Bu da haber akışındaki, dengesizliğin büyük bir kanıtıdır. Bağlantısız ülkeler basın ajanslarının ortaklığı (pool) ya da İnter Press Service gibi girişimler bir ölçüde, sanayileşmiş ülkelerin duyarsızlığı ve bunların sunduğu haber ve radyo hizmetlerini reddetmeleri nedeniyle cesaret verici olmamıştır.

Tek yönlü haber akışı, herşeyden önce , yoksul ülkelerin zenginlere bağımlılığını korumaya ya da güçlendirmeye yönelik dünyada egemen durumdaki siyasal ve ekonomik yapıların bir yansımasıdır. Çok sayıda herhangi bir önemli endüstriyel ya da ticari ilişki üzerine yapılacak bir araştırma benzer bir tablo sergileyecektir. Ancak, iletişimin diğerlerine benzemeyen bir sanayi dalı olduğunun altının özellikle çizilmesi gereklidir. İletişim, insanların yaşadıkları psikolojik ve sosyal gerçekleri derinden etkileyen ve " koşullandırma" olarak tanımlanan bir niteliksel dengesizlik olmaktadır. Enformasyon akışlarındaki dengesizlik iletişim üzerine uluslararası tartışmaların başlıca konusudur. Ancak aynı dengesizlik sinemada, radyoda, televizyonda, kitap üretiminde ve kültürel etkinin görüldüğü her alanda mevcuttur. Bu dengesizliğin çeşitli yönleri dünyanın her yerinde karşımıza çıkmakla birlikte , özellikle gelişmekte olan ülkelerde etkileri en belirgin durumdadır. Çünkü bunların iletişim alanında sınırlı kapasiteleri, ürettikleri mesajların düşük nitelikleri ve dünyanın büyük pazarlarına girmede özel güçlükleri bulunmaktadır ¹²

Haber verici ve alıcıları arasındaki dengesizlikle birlikte eksik ve aşırı bilgilenenler arasındaki dengesizlikle birlikte eksik ve aşırı bilgilenenler arasındaki açıklık da artmaktadır. Uluslararası iletişim akımının büyük ölçüde arttığı ve iletişim kaynaklarının kapsamlarını genişlettiği doğru olmakla birlikte, iletişimcilerin iletilen mesajların etkisi ve kullanılabilir haberlerin seçimi üzerindeki denetimlerini artırdıkları da unutulmamalıdır. Öte yandan bu alandaki bozukluklar ve bundan kaynaklanan dengesizlikler şu ya da bu biçimde içinde bulundukları toplumların egemen çıkarlarını yansıtır.

¹²MACBRIDE: a.g.e.,s.40

Bu durum, uluslararası anlayışa, uluslararası işbirliğe zarar vermeksizin çeşitli ülkelerin toplumsal-siyasal ve toplumsal-kültürel koşullarını etkilemeksizin sürüp gidemez.¹³

5-TÜRKİYE'de DENGESİZ İLETİŞİMİN BOYUTLARI

Dengesiz iletişim konusu Türkiye'nin de iletişim alanındaki en büyük sorunlarından biridir. Bu alanda zaman zaman yapılan bilimsel çalışmalar bu dengesizliğin boyutlarını açıkça ortaya koymaktadır. İletişim çevreleri durumdan duyulan rahatsızlığı her fırsatta dile getirmektedirler. Türkiye'de ki dengesiz iletişimin boyutlarını gösteren bir araştırma geçtiğimiz yıllarda yayınlanmıştır ve sonuçları son derece çarpıcıdır.¹⁴ Araştırmaya göre, Türk basını kamuoyuna sunduğu dış gelişmelerle ilgili haberlerin yüzde 83.5'ini yabancı kaynaklardan kullanmaktadır. Bu haberlerin büyük bir bölümü ileri teknoloji kullanan ve uluslararası haber ajanslarına sahip ülkelerle ilgilidir. Araştırmanın sonuçlarına göre; Türk okuyucusuna sunulan haberlerin yüzde 52.4'ü , sayıları 10 dolaylarındaki gelişmiş ülkelerle ilgilidir. Toplam dış haberlerin yüzde 17.2'si ise sadece ABD'ye ilişkin haberlerden oluşmaktadır. Geriye kalan haberlerin yüzde 20.1'i Türkiye ve Türkiye'ye komşu ülkelerden söz etmektedir. Gelişme yolundaki ülkeler ise, Türk basınındaki dış haberlerin ancak yüzde 17.6'sına konu olabilmektedirler.

Bu veriler göstermektedir ki Türk okuyucusu daha çok, başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelere ilişkin haberlerle bilgilendirilmektedir. ABD'ye ayrılan yer, Türkiye'yi doğrudan ilgilendiren haberlerden veya Türkiye'nin sınır komşusu ülkelerle ilgili haberlerden bile daha büyüktür.

Türk Basını dış haberleri yabancı kaynaklardan aldığı gibi yerli ajanslardan da almaktadır. Ancak, bu yerli ajanslardan gelen haberlerin tamamı ya da büyük bir bölümü -ajansa göre değişmektedir- yine uluslararası haber ajanslarının ya da yabancı kaynakların haberleridir. Yine araştırma sonuçlarına göre; Türk basınındaki dış

¹³MACBRIDE: a.g.e., s1161

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için Bkz. İdris ADİL, Haberde Dışa Bağımlılık, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Yayını, 1991., Zafer ÖZCAN, Uluslararası Haberleşme ve Az Gelişmiş Ülkeler, Ankara, 1983.

haberlerin toplamının yüzde 18.9'unda Anadolu Ajansı'nın imzası vardır. AA'dan gazetelere gönderilen bu haberlerin yüzde 73.6'sı AA'nın kendi kaynaklarının haberleri değildir.

Yabancı ajansların ise haberlere bakış açıları farklılıklar göstermektedir. Örneğin, Basra Körfezi'nde ABD ile İran arasındaki bir çatışma AP'e göre "İran'ın saldırgan tutumundan kaynaklanmaktadır. IRNA'ya göre ise" ABD, İran'ın egemenlik haklarını çiğnemekte, çatışma , ABD'nin saldırısı üzerine" başlamıştır.

Görüldüğü gibi yukarıdaki araştırmanın sonuçlarına göre Türk basının dış gelişmelerle ilgili haberlerde yabancı kaynaklara bağımlı olduğu açıkça ortaya çıkarılmıştır. Yüzde 83.5 gibi bir oran bu konuda hiçbir tereddüte yer vermemektedir. Aynı durum Körfez savaşı için de geçerlidir. Bu çalışma sonuçları da ortaya çıkarmıştır ki Türk basını bu konuda hiç bir gelişme kaydedememiştir. Günümüzde de bu dengesizlikten payını almaya devam etmektedir.

6-ULUSLARARASI TARTIŞMALAR

Uluslararası tartışmaya konu olan kavramlar bugünkü kesin biçimiyle 1970'li yıllarda formüle edildi.

Birinci olarak, çok sayıda gelişmekte olan ülke tarafından ortaya atılan bazı sosyalist ülkeler tarafından tekrarlanan ve batı ülkelerindeki çok sayıda araştırmacı ve gazeteci tarafından da desteklenen eleştiriler, bazı güçlü ve teknik bakımdan ileri ülkelerin bu gelişmişliklerini öteki ülkelerin ulusal kimliklerini zedeleyen bir kültürel ve ideolojik egemenlik aracı olarak kullandıkları görüşünden hareket etmektedir. Tek yönlü haber dolaşımı ve uluslararası haberleşme alanındaki tekelci ve oligopolcü eğilimler çok sayıda uluslararası toplantıda dile getirildi ve tartışıldı. Haberlerin içeriğinin özellikle büyük sanayi ülkeleri tarafından belirlenmesi yüzünden mediaların gelişmekte olan ülkelerle ilgili olarak yansıttığı imgelerin çoğunlukla yanlış ve çarpıtılmış olduğu sık sık dile getirildi. Bazı eleştirilerin ısrarla üzerinde durduğu gibi bundan daha kötüsü, bu yanlış ve çarpıtılmış imgenin bizzat gelişmekte olan ülkelere de yansması ve bu ülkenin iç dengesini bozmasıdır. Dengeli haber dolaşımı kavramı,

büyük ölçüde uydu aracılığıyla direkt radyo yayını olanaklarının ortaya çıkardığı tehlike ve kaygılardan kaynaklanmaktadır. Bu sorunlar tartışılmaya başlandığı zaman yayınlanan haberlerin içerik ve kalitesi konusunda giderek daha çok kaygı duyulmaya başlandı ve gelişmekte olan ülkelerin haber üretimi ve dağıtımındaki gecikmeleri konusunda bilinçlendirildi.

Çok uluslu şirketlerin oynadığı rol iletişim tartışmalarının temel konularından biri haline geldi. Bu şirketlerin yalnızca iletişim pazarını harekete geçirmekle buraya sermaye ve teknoloji transfer etmekle kalmayıp, kültürün ticarileşmesi sürecine de müdahale ederek bu yolla bir toplumun bütününün sosyo-kültürel yönelişlerinde değişiklikler yapabileceği savunuldu.

Bağılantısız ülkeler mediyaların bağımlılığına, enformasyonunun dolaşımındaki global iletişim modellerinde dengesizliğe ve dengesizliğin olumsuz etkilerine ilişkin görüşlerin gelişmesinde önemli bir rol oynadılar. Bunlar bir çok ülkenin az sayıda kaynaktan beslenen pasif birer alıcı durumuna geldiği görüşünü savundular. Bu durumdan dolayı iletişim ve enformasyon alanında eskisinden farklı yeni bir düzene çağrı yapıldı. Bugün yeni bir dünya düzeninin gerekli olduğu duygusu enformasyon ve iletişimin her alandaki uluslararası ilişkilerde özellikle de eşit haklar, bağımsızlık, ülkeler ve halkların özgürce gelişimi ilkeleri üzerine kurulu yeni bir sistemin oluşturulması inancından kaynaklanmaktadır. İletişimdeki dönüşümler yeni uluslararası ekonomik kavramı temeline bağlıdır. Yeni iletişim düzeni yeni ekonomik düzeni oluşturan sistemin bir parçası olarak kabul edilmelidir görüşü de tartışılmıştır.¹⁵

7-UNESCO VE ÜÇÜNCÜ DÜNYA ÜLKELERİNİN ÇABALARI

İletişimdeki dengesizliklerin giderilmesi ve tek yönlü iletişimin yetersizliği konularında başta UNESCO olmak üzere uluslararası örgütler çok sayıda seminer, konferans ve toplantılar düzenlemişlerdir bunların başlıcalarını şöyle sıralamak olasıdır
16.

¹⁵ MACBRIDE : a.g.e, s.43

¹⁶ ADİL, İdris ; Haberde Dışa Bağımlılık, İstanbul, 1991, s.23-26

- İletişimde dengesizliklerin tartışıldığı seminer, (Ljuplejana-1968)
- “İletişim araçları ve toplum” konulu seminer (Montreal-1969)
- UNESCO Genel Konferansı, (Paris-1970)
- “Yayın Uydularının İlkeleri Üzerinde Uzmanlar Toplantısı” ile “İletişim Politikası ve Planlaması Üzerinde Uzmanlar Toplantısı”, (1972)
- UNESCO Genel Konferansı (Paris-1972)
- Televizyon Programlarının Tek Yönlü Dolaşımı Semineri, (Tampere-1973)
- Bağılantısız Ülkeler Zirve Toplantısında Uluslararası Yeni Bir Ekonomik Düzen Kurulması konusunda alınan kararlar, (Cezayir-1973)
- Bağılantısız Ülkeler Zirvesi’nde alınan kararlara uygun olarak, Uluslararası Yeni Ekonomik Düzen’in gerçekleştirilmesi yolunda alınan iki karar, (BM-1974)
- TANJUG’un on kadar bağılantısız ülkeler haber ajansı ile birlikte POOL deneyimi projesine girmesi, (Yugoslavya-1975)
- Asya Kitle İletişim ve Habercilik Merkezi’nin (AMIC) UNESCO’nun desteği ile düzenlediği iletişimdeki dengesizlikler konusundaki toplantı, (Kandy-1975)
- Bağılantısız Ülkeler Dışişleri Bakanları toplantısı, (Lima-1975)
- UNESCO’nun düzenlediği, Latin Amerika’da Haber Alışverişinin Geliştirilmesi İçin Ekspertler Toplantısı, (Quito-1975)
- Dag Hammarsjöld Vakfı iletişim Merkezi’nin düzenlediği Ekonomik Haklar ve Devletlerin Hakları üzerinde seminer, (Nice-1975)
- Bağılantısız Ülkeler arasında İletişimin Geliştirilmesi için Uluslararası Sempozyum, (Tunus-1976)
- Uluslararası Haber alışverişi için İletişim Politikaları Toplantısı, (Honolulu-1976)
- İletişim Enstitüsü ile Dag Hammarsjöld Vakfı’nın birlikte düzenledikleri Yeni Ekonomik Düzen’de İletişimin Rolü semineri, (Meksika-1976)
- Bağılantısız Ülkeler Habercilik Bakanları ve Haber Ajansları Müdürleri Konferansı, (Yeni Delhi-1976)
- Bağılantısız Ülkeler Devlet ve Hükümet Başkanları 5. Zirve Konferansı, (Kolombo-1976)
- UNESCO Genel Konferansı, (Nairobi-1976)
- Latin Amerika ve Karayipler’de İletişim Politikaları Devletlerarası Konferansı, (Kostarika-1976)
- Haber Ajansları Pool’ü Koordinasyon Komitesi toplantısı, (Kahire-1977)
- İletişim Koordinasyon Komitesi Toplantısı, (Tunus-1977)

- Telekominikasyon Uzmanlar Komitesi Toplantısı, (Bağdat-1977)
- Radyo ve Televizyon Kurumları arasında Konferans, (Sarajevo-1977)
- Bağılantısız Ülkeler Haber Ajansları Pool'ü Koordinasyon Komitesi Toplantısı, (Kahire 1977)
- Bağılantısız Ülkeler Koordinasyon Konseyi'nin Toplantısı, (Tunus-1977)
- Gelişmiş ve Gelişme yolunda Ülkeler arasında Özgür ve Dengelin Haber Alış veriş Toplantısı, (UNESCO-1977)
- Strasbourg Devletler Hukuku ve Özgür Haber Dolaşımı Semineri, (Strasbourg-19)
- İLET'in düzenlediği, Uluslararası İletişim ve Üçüncü Dünyanın Katkısı Semineri, (Amsterdam-1977)
- Uluslararası Gazeteciler Örgütü'nün (OİJ) düzenlediği , İletişimin Sömürgecilikten Kurtuluşu ve Kitlel Mediaların, Uluslararası Yeni Ekonomik Düzenin Kuruluş ve Gelişimindeki Roller Semineri, (Bağdat- 1977)
- Yeni İletişim Düzeni ve Afrikalı Gazeteciler Semineri, (Uluslararası Gazeteciler Örgütü, Lome-1977)
- Asya Haber Ajansları Birliği Toplantısı, (UNESCO, Sri Lanka-1977)
- Mac Bride Komisyonu Toplantısı, (Paris-1977)
- UNESCO 20. Genel Konferansı, (Paris-1978)
- BM'de Yeni Evrensel İletişim Düzeni'nin Oylanması, (BM-1978)
- Yeni İletişim Düzeni çerçevesinde Özgür ve Dengeli Haber Dolaşımı Uzmanlar Toplantısı, (UNESCO,Paris-1978)
- Asya ve Okyanusya İletişim Politikaları üzerinde Devletlerarası Konferans, (Kuala Lumpur-1979)
- Yeni İletişim Düzeni Semineri, (Latin Amerika Gazeteciler Federasyonu,Caracas-1979)
- Bağılantısız Ülkeler Gazetecileri arasında işbirliğinin Geliştirilmesi Konferansı, (Bağdat-1979)
- Uluslararası İletişimin Yeni Yapısı ve Araştırmanın Rolü Seminedi, (Uluslararası İletişim Araştırmaları Derneği, (Caracas-1979)
- Uluslararası ve Bölgesel Gazeteci Örgütleri Konferansı, (Meksico-1980)
- Bağılantısız Ülkeler Devletlerarası İletişim Koordinasyon Konseyi Toplantısı, (Bağdat-1980)
- Afrikalı Gazeteciler Semineri, (Kigali (Ruanda)-1980)

- Afrika İletişim Politikaları Konferansı, (Yaounde-1980)
- Gelişme yolundaki ülkelerde Gazetecilerin Sorumluluğu Semineri, (Bamako, Mali- 1980)
- UNESCO Genel Konferansı, (Belgrad-1980)
- BM Genel Kurulu, (BM-1981)
- İtalyan-Latin Amerika Enstitüsü (ILIA), Uluslararası Gelişim ve İşbirliği Hollanda Örgütü (NOVIB), Uluslararası Dünyaya Bakış Vakfı (WIF) ve IPS Haber Ajansı'nın Roma Toplantısı ve Kabul edilen Roma Bildirgesi, (Roma-1982)
- Yuvarlak Masa Toplantısı, (İgis-1983)
- UNESCO'nun Genel Konferansı, (Paris-1983)
- Bağlantısızlar Hareketi'nin toplanarak Yeni Dünya Hareketini destekleyen bir bildirme yayınlaması (Yeni Delhi-1983) ¹⁷
- UNESCO'nun Yeni İletişim Düzeni konusunda gösterdiği son faaliyet, Yuvarlak Masa Toplantısı (Kopenhag-1986)
- Gazeteci Örgütlerinin Düzenledikleri Birinci Mac Bride Yuvarlak Masa Toplantısı, 14 ülkeden ve 18 örgütten gelen gazeteci ve iletişim uzmanlarının katılımıyla (Zimbabve'nin başkenti, Harare-27-28 Ekim 1989)
- Bu toplantıda; herşeyden önce YEHİD'in üzerinde durulmuş, değişik kültürlerle, değişik değer ölçülerine ve çoğulculuğa dayalı iletişim düzenlerinin kurulması için Mac Bride raporu ile başlatılan çalışmaların sürdürülmesi istendi.
- Hristiyan Örgütler Dünya İletişim Birliği'nin yaptığı birinci Uluslararası toplantı ve toplantı sonrasında yayınlanan Manila Bildirgesi (Manila-1989)
- IAMCR (Uluslararası İletişim Araştırmaları Birliği) 'ın Yeni İletişim Düzeni hareketine destek vermek amacıyla düzenlenen toplantı (Yugoslavya'nın başkenti Bled- Ağustos 1990)
- İkinci Mac Bride Yuvarlak Masa Toplantısı, 20 ülkeden ve 19 gazeteci ve iletişim örgütünden gelen temsilcilerin gelmesiyle gerçekleştirildi, (Prag, 21-22 Eylül 1990)
- Demokratik İletişim Birliği'nin yaptığı toplantı, (San Diego- Ekim 1990)
- Gannet Vakfı Medya Merkezi tarafından düzenlenen " Özgürlük Forumu " adıyla anılan toplantı, (ABD- Ocak 1991) Toplantıda konuşun UNESCO Genel Sekreteri Frederico Mayor, UNESCO'daki " Yeni İletişim Düzeni" kavramının yerine,

¹⁷ OKTAY, Mahmut ; "Yeni Dünya Düzeni ve Uluslararası İletişim", İletişim Dünyası, Unesco Türkiye mnilli Komisyonu İletişim Komitesi Yayını, Kasım Aralık 1992, Sayı 12

"Özgür Haber Dolaşımı, Geniş Çaplı ve Daha Dengeli Haber Akışı" kavramlarının benimsendiğini belirtmiştir.

- Inter Press Service (IPS)'in düzenlediği toplantı (Roma- Haziran 1991)
- Üçüncü Mac Bride Yuvarlak Masa Toplantısı, (İstanbul-21 Haziran 1991)
- UNESCO'nun 27. Genel Konferansı (Paris- 27 Ekim-16 Kasım 1993),¹⁸

8- YENİ EVRENSEL HABERCİLİK VE İLETİŞİM DÜZENİ

Yeni Evrensel Habercilik ve İletişim Düzeninin kurulması ilkesi 1978 yılında Paris'te yapılan UNESCO'nun 20. Genel Konferansında kabul görmüş ve çalışma programına alınmıştır. Üye devletler şu konularda görüş birliğine varmışlardır:

Dünyada yürürlükte olan iletişim düzeni doyurucu değildir. UNESCO yeni bir düzenin kurulması için çalışmalarını sürdürecektir. Üçüncü dünya ülkelerine yardım için köklü önlemlerin alınması gerekmektedir. İletişim alanında, ülkeler kendi içlerinde ve ülkeler arasındaki dengesizliklerin kaldırılmasına ve daha geniş, daha dengeli ve özgür bir haber dolaşımının sağlanmasına önem verilecektir.¹⁹

Mac Bride²⁰ Komisyonunun hazırladığı rapor Eylül- Kasım 1980 de Belgrad'da toplanan UNESCO Genel Konferansına sunulmuş, rapor sert tartışmalara yol açmıştır. Bununla birlikte burada alınan kararlar yeni iletişim düzenini tanımlayan ilk önemli belge olmuştur.²¹

YEHİD Kavramı'nın UNESCO'ca benimsenmesine giden tartışma çizgisinde iki görüş çatışmıştır. Görüşlerden ilkinin başsavunucusu ABD'dir, diğer gelişmiş ülkelerde desteklemiştir. Bu görüş "Serbest Dolaşım" ilkesidir ve uluslararası iletişim sürecinde

¹⁸ TOPUZ, Hıfzı : MacBride Raporu Türkçe Yayınlanıyor" İletişim Dünyası Unesco Türkiye Milli Komisyonu İletişim Komitesi Yayını, Temmuz-Ağustos 1992, s.10

¹⁹MACBRIDE : a.g.e., s. 43-47

²⁰MacBride Komisyonu : İrlanda Dışişleri eski Bakanı Sean MacBride başkanlığında bir komisyon oluşturulmuştur. "MacBride Komisyonu" olarak adlandırılan bu komisyon çalışmaların Aralık 1977'den, 1979 yılının sonuna kadar sürdürmüştür.

* İlk kez 11111980'de Fransızca ve İngilizce olarak yayınlanan raporun Türkçe çevirisi de yapılmış ve "Bir Çok Ses Tek Bir Dünya" adıyla 1993 yılında yayınlanmıştır.

²¹ MACBRIDE: a.g.e., s.43-47

hiçbir kayıt konulmaksızın geçerli olmasında kararlıdır.²²

ABD'nin karşısında yer alanlar, ABD'nin "Serbest Dolaşım" ilkesinin bu ülkenin ekonomik gücünün yaygınlaştırılması için ideolojik bir silah olarak kullanıldığı kanısındadırlar ve serbest dolaşım ilkesinin gelişmek olan ülkeler açısından dengesizliği giderici bir ilke olmadığını düşünmektedirler. Bu görüşleri doğrultusunda uluslararası iletişimde ABD'nin ve gelişmiş ülkelerin lehine işleyen dengesizliklerin ve eşitsizliklerin giderilmesine yönelik önlemlerin bir an önce alınmasını talep etmektedirler. YEHİD'e ilişkin en önemli dönemeç noktalarından birisi Mac Bride Komisyonu raporudur.²³

Mac Bride Raporu gelişmiş ülkelerin iletişim çevrelerinde olumsuz yankılar uyandırırken, az gelişmiş ülkelere tam bir destek bulmuştur. Mac Bride Komisyonu Raporu 1980'deki UNESCO Genel Konferansında da geniş tartışmalara yol açmıştır. Sonunda UNESCO Genel Müdürü ve üye ülkelerin büyük çoğunluğunun desteği ile bu raporun içerdiği ilkeler doğrultusunda bir karar alınmasını önermiş, bu öneri kabul edilerek UNESCO Genel Müdürlüğüne yeni bir evrensel iletişim düzeninin kurulması için pratik öneriler formüle edecek araştırmaları başlatmak üzere yetki vermiştir. Bu kararla YEHİD kavramının içeriğinin belirlenmesi yolunda önemli bir adım atılmıştır. 1980 UNESCO Genel Konferansında Yeni İletişim Düzeninin Üzerine Bina Edileceği İlkeler Şöylece Sıralanmaktadır.²⁴

1-Mevcut durumu karakterize eden, iletişim araçlarında ve haber dolaşımındaki dengesizliklerin ve eşitsizliklerin kaldırılması,

2-Kamusal yada özel bazı tekellerin ve aşırı "Temerküzlerin" olumsuz etkilerinin kaldırılması.

3-Serbest dolaşma, öğreninin (Enformasyon) ve fikirlerin daha geniş ve daha dengeli yayımına engel olan iç ve dış ögelerin yok edilmesi.

4-Öğreni kaynak ve kanallarında çoğulculuk.

²² UĞUR, Aydın: "Zihinlerin Yeni Efendileri Medyalar", Birikim Dergisi, 25 Mayıs 1991

²³ UĞUR, Aydın: a.g.m.

²⁴ MACBRIDE :a.g.e., s.19-21

5-Basın ve öğreni özgürlüğü.

6-Gazetecilerin ve iletişim araçlarında çalışan herkesin sorumluluklarından ayrı biçimde düşünülemez özgürlükleri.

7-Kalkınmakta olan ülkelerin kendi durumlarını düzeltmek konusundaki yetenekleri, bu düzeltmenin kendi donanımlarını kendilerinin sağlaması, personellerini eğitmeleri, alt yapılarını geliştirmeleri ve öğreni ve iletişim araçlarının bu ülkelerin gereksinimlerine ve beklentilerine yanıt verecek duruma getirilmesi suretiyle gerçekleştirilmesi.

8-Gelişmiş ülkelerin kalkınmakta olan ülkelerin bu hedeflerine ulaşabilmeleri için içtenlikle yardım etme istemini göstermesi.

9-Her halkın kültürel kimliğine ve her ulusun dünya kamuoyunu kendi çıkarları, özelemleri ve toplumsal ve kültürel değerleri konusunda aydınlatabilmesi hakkına saygı.

10-Bütün halkların eşitlik, adalet ve karşılıklı yarar edinme temelinde uluslararası öğreni alışverişine katılma hakkına saygı.

11-Kamunun etnik ve sosyal grupların ve bireylerin öğreni kaynaklarına ulaşma haklarına ve iletişim sürecine etkin biçimde katılma hakkına saygı.

UNESCO'nun 1983'ün Ekim Kasım aylarında yapılan genel konferansında da YEHİD ile ilgili tasarılar büyük tartışmalara yol açmıştır. ²⁵

Konferansta genel görüş şu yönde olmuştur:

Yeni evrensel habercilik ve iletişim düzeni, çeşitli bölgeler ve ülkeler arasındaki gerginlikleri zamanla azaltacak süreç içinde bulunmaktadır. Haber alışverişinde daha çok adalet, daha iyi bir denge, daha çok katılım, daha çok karışıklık ve daha geniş bir demokrasiye yöneliktir. Bağımlılığı ve dikey haber dağılımını azaltmaktadır. Bu, her topluma haber yaratma ve haber dolaşımına katılma olanakları sağlar. Burada en önemli şey de haber dolaşımının ve iletişim araçlarının geliştirilmesidir. Yeni evrensel habercilik iletişim düzenini uluslararası bir anlaşmaya konu yapmaya hiç gerek yoktur.

UNESCO'nun bünyesinde yer alan ülkelerin büyük çoğunluğunun YEHİD konusundaki ısrarlı tavrı sonucunda ABD Ocak 1984 de UNESCO'dan çekilme kararı almıştır. ABD resmi kaynakları bu çekilme kararının nedenlerini "UNESCO'nun giderek batılı ülkelere karşı bir tutum benimsemesine düşünce ve ifade özgürlüğü ilkelerine savunmak olan kuruluş ideallerini savunmaktan vazgeçilmesine" bağlamaktadırlar. ABD Yetkililerine göre UNESCO özgür basını ve serbest piyasayı tehdit edici öğeler

²⁵ UĞUR, Aydın : a.g.m.

içeren YEHİD için baskı uygulayan bir kurum olmuştur.²⁶ ABD'nin ayrılmasından sonra UNESCO'nun genel eğilimi değişmemiş, YEHİD'in gerçekleştirilmesi ilkesini benimsemeyi sürdürmüştür.

ABD'nin UNESCO'dan ayrılmasından kısa bir sonra 1985'de aynı sebepler İngiltere'nin de UNESCO'dan ayrılması sonucunu doğurmuştur.²⁷

9-YENİ EVRENSEL HABERCİLİK VE İLETİŞİM DÜZENİ TARTIŞMALARININ SONLANMASI

"Yeni Evrensel Habercilik ve İletişim Düzeni " konusundaki çalışmalar 1984'den sonra giderek hızını kaybetmeye başlamıştır. Bu konuda UNESCO'nun en son faaliyeti 1986'da Kopenhag'da düzenlediği Yuvarlak Masa Toplantısı'dır. 1987 yılından sonra ise Unesco'daki yapı değişikliği sonucu Yeni İletişim Düzeni konusu, " Güney" ülkelerinin gündeminde olmasına karşın, gerek Unesco gerekse Birleşmiş Milletler'in resmi desteğinden yoksun kalmıştır. Gene aynı dönemde, iletişim teknolojisinin yoğun yapısı nedeniyle bu alandaki tekelleşmelerin arttığı görülmektedir. Tüm bu gelişmelere paralel olarak da batılı ülkelerin kendi ihtiyaçlarına ve politikalarına uygun yeni bir dünya düzeni içine girdikleri gözlemlenir. Yeni dünya düzeni kavramı, farklı eğilimlerde ve yaklaşımlarda ve farklı aktörler tarafından farklı amaçlarla savunulmaya başlanmıştır.

Son olarak da, gerek Sovyetler blokunun çökmesi sonucu geçirdiği değişiklikler, gerekse Bağlantısızlık Hareketi'nin, dünyadaki gelişmeler-ve bu arada, bu hareketin liderlerinden Yugoslavya'nın iç istikrarsızlığı sonucu zayıflaması-, Yeni İletişim Düzeni konusundaki dayanışmayı zayıflatmıştır. ²⁸

²⁶ UĞUR, Aydın : a.g.m.

²⁷ OKTAY, Mahmut : a.g.m., s.10-11.

²⁸ OKTAY, Mahmut : a.g.m., s.10-11

a- UNESCO'nun Yeni Politikası

Unesco'nun genel başkanı değişmiştir.Yeni başkan İspanyol Federico Mayor'un başkanlığa seçilmesiyle örgüt, Batı'nın " Özgür Haber Dolaşımı" yaklaşımı yönünde tavır alarak belki de ABD ve İngiltere'yi yeniden kazanmaya çalışmıştır. Unesco'nun iletişim konusundaki yeni yaklaşımı ise: " haberlerin özgür dolaşımı ve iletişim araçlarının özgürlüğü", " araştırmadan çok, günlük işlere ağırlık verilmesi" ve " iletişim teknolojisinin kalkınma ve gelişme doğrultusunda kullanılmasına yönelik çalışmalar " şeklinde üç kalemde özetlenebilir. İletişimdeki tekelleşmeler, iletişim hakkı, gazetecilerin hakları ve sorumlulukları, ulusal iletişim politikaları ve Yeni İletişim Düzeni gibi kavramlar ise, artık Unesco gündeminden çıkarılmıştır. Yeni Düzen kavramı daha çok, mesleki örgütler tarafından benimsenmiştir.

1989 sonu ve 1990'ların başında ABD'de yayınlanan üç raporda Unesco'nun özgür iletişim için önemi vurgulanarak, ABD'nin buna yapabileceği muhtemel katkılar ve teşkilata yeniden dönmesi tartışılmıştır. Raporlardan birinde , iletişimin artan oranda ticarî kullanımı eleştirilerek, kültürel ihtiyaçlara ağırlık verilmesi savunulmuştur. ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan raporda ise, Yeni İletişim Düzeni anlayışının Unesco bünyesindeki çalışmalarda hala geçerli olduğu ve etkisinin azalmadığı öne sürülmüştür.

b- Birinci MacBride Yuvarlak Masa Toplantısı:

MacBride'in başkanlığındaki Uluslararası İletişim Komisyonunun görevini sona erdirmesinin onuncu yıldönümü nedeniyle gazeteci örgütlerinin 27-28 Ekim 1989'da Zimbabwe'nin başkenti Harare'de düzenledikleri Birinci MacBride yuvarlak Masa toplantısı'nda herşeyden önce yeni Evrensel Habercilik ve İletişim Düzeninin üzerinde durulmuş, değişik kültürlere, değişik değer ölçülerine ve çoğulculuğa dayalı iletişim düzenlerinin kurulması için MacBride raporu ile başlatılan çalışmaların sürdürülmesi istenmiştir.²⁹

²⁹ TOPUZ, Hıfzı : a.g.m., s.1

Yeni İletişim Düzeni hareketine bir destek de Uluslararası İletişim Araştırmaları Birliği (IAMCR)'den gelmiştir. Birlik Ağustos 1990'da Yugoslavya'nın Bled kentinde düzenlediği toplantıda bu konuyu ele alarak verdikleri desteği açıklamıştır.

c- İkinci MacBride Yuvarlak masa toplantısı:

21-22 Eylül 1990 tarihleri arasında Prag'da Körfez Krizi'nin başladığı günlerde düzenlenen İkinci MacBride Yuvarlak Masa toplantısı'nda da katılımcılar, kitle iletişim araçlarının savaş kışkırtıcılığı rolüne dikkat çekerek " sıradan insanlar"ın silahlı çatışmalara, sosyal huzursuzluklara ve ekonomik güçlüklerle karşı savunmasız olduklarını hatırlatmışlar ve iletişim araçlarının bu gibi felaketlere karşı kamu bilincini harekete geçirmeleri ve çözüm yolları aramaları gereğini vurgulamışlardır. Ayrıca Yeni İletişim Düzeni arayışlarının yeni bir anlayışla ele alınması istenmiştir.

Aynı tarihlerde Hristiyan Örgütler Dünya İletişim Birliği'nin Londra'da düzenlediği kollokyum'da da Yeni İletişim Düzeni'nin günümüzde karşılaştığı yeni sorunlar tartışılmıştır. Tartışma konuları arasında, kavramın alacağı yeni biçim ve anlam; Yeni Dünya Düzeni'nin gelişmiş sanayi ülkelerinin etkisi ve güdümü altında olup ulmayacağı; Yeni İletişim Düzeni kavramının konunun uzmanlarının ötesinde, sade vatandaşlara ve kamuoyunun çeşitli odaklarına benimsetilip benimsetilemeyeceği; kadın haklarının ve sorunlarının, kavramın sınırları içine alınması gibi konular bulunmaktadır.³⁰

ABD'de de Ocak 1991'de yapılan bir toplantıda³¹ konuşan Unesco Genel sekreteri Federico Mayor, Unesco'daki " yeni İletişim Düzeni " kavramının yerine, " Özgür Haber Dolaşımı, Geniş Çaplı ve Daha Dengeli Haber Akışı " kavramlarının benimsendiği yeni bir stretejinin hakim olduğunu belirtmiştir.

³⁰ OKTAY, Mahmut : a.g.m.

³¹ ABD'de Ocak 1991'de yapılan toplantı Gannet Vakfı Medya Merkezi tarafından düzenlenmiştir ve "Özgürlük Forumu" adıyla anılmaktadır.

d- Üçüncü MacBride Yuvarlak Masa Toplantısı:

İstanbul'da 21 Haziran 1991'de toplanan Üçüncü MacBride³²Yuvarlak Masa toplantısında İletişimdeki dengesizlikler tartışılmış yine bir çözüme ulaşılamamış, toplantı sonucunda bir bildirge yayınlanmıştır. Yayınlanan bildirgede " İletişimcilerin giderek artan bir kaygı ile ulusal kültürlerde ve dünya kültüründe hızla artan bir yoğunlaşma ve hemojenik olduğu ve militarizasyon eğilimlerinin gözlemlendiği belirtilmiş daha sonra şu konular üzerinde durulmuştur:

Enformasyon ve eğlendirme ürünlerinin seçiminde, üretiminde ve pazarlamasında dünya çapındaki ortaklıklar tekelci konumlar kazanmıştır;

Askeri koruma altında çokuluslu media kompleksleri gelişmektedir;

Devletlerarası çok yanlı ilişkiler ve uluslararası örgütler zayıflamaktadır;

Kaynakların dağıtımında haksızlıklar artmıştır;

Medialar arasında yeni bağlantılar kurulmakta, kitle iletişim araçları merkezi bir biçimde üretilmekte, bunlar sembolik ve kültürel bir çevre ile bütünleşmektedirler;

İletişim araçları insanların yaşamını gittikçe daha geniş ölçüde etkilemekte, ana babaların, okulların, yakın çevrelerin, toplumun ve hatta ulusun yerini almaktadırlar. Media'lar artık siyasal yapıların denetiminden çıkmıştır;

Bu durumda yapılması gereken şey şiddet içermeyen, diyaloga ve uzlaşmalara dayalı yeni bir demokrasi sanatını, barışçı bir kültür anlayışı içinde geliştirmektir. Bunun için de kültürel ürünlerin savaşa, saldırıya ve şiddete yönelik olmayan bir biçimde yapımını sağlamak gerekir.

Uluslararası İletişim Düzeni çerçevesi içerisinde İstanbul'daki toplantıdan beri değişen hiçbirşey görünmemektedir. Haber ve program dolaşımındaki dengesizlikler, eşitsizlikler, saptırmalar, yönlendirmeler, abartmalar, tıkanmalar, karartmalar aynı şekilde devam etmektedir.Bu konulara bir çözüm umudu olan Yeni İletişim Düzeni hareketi konusundaki çalışmalar, tartışmalar da sonlanmış gibi görünmektedir.

³² 21 Haziran 1991 tarihinde İstanbul Tarabya Otelinde yapılan Üçüncü MacBride Yuvarlak Masa Toplantısına katılanlar arasında, Amerika Birleşik Devletleri'nden George Gerbner, Hamid Movlana, Collen Roach, İngiltere'den Michael Traber, Brezilya'dan Jose Marques de Melo, İran'dan Kazem Mota med-Nejad gibi ünlü iletişim uzmanları da vardı.

Unesco'nun yayınladığı Sources dergisinin Haziran 1993 sayısında bu konuya ilişkin şunlar yazılmıştır:

" Yeni Evrensel Habercilik ve İletişim Düzeni (YEİİD) on yıldan uzun bir zaman Unesco'da ve Birleşmiş Milletler sistemi içinde bunalımlar yaratmış ve Unesco'nun operasyonel gücünü azaltmıştı. Ama YEİİD 1989'da öldü ve gömüldü." ³³

Böylece YEİİD konusundaki tartışmalara Unesco tarafından son verilmiştir. Unesco'nun 24 Ekim- 19 Kasım 1993'te Paris'te toplanan 27. Genel Konferansın'da da bu konulara hiç değinilmemiştir. Ancak Unesco Türkiye Milli Komisyonu yaptığı konuşmada YEİİD konusuna değinmiş ve bu konuda diğer ülkelerden de destek görmüştür. Komisyon, " Unesco'nun yayınladığı Sources dergisinde çıkan bir yazıda yeni evrensel habercilik ve iletişim düzeninin öldüğünün öne sürüldüğünü, bunun doğru olduğunu, ancak iletişimde ele alınan hiçbir konuya çözüm bulunamadığını, sorunların hala ortada olduğunu vurguladıktan sonra, Unesco'dan; kuruluşundaki yüce ilkelere bağlı kalınarak, iletişimde aydınsal rolü oynayarak, tüm insanlığa, barışa, ilerlemeye, demokrasiye ve uluslar arasında anlayışa hizmet etmesinin beklendiği " belirtilmiştir. Genel Sekreterlik ise önerilerin göz önüne alınacağını ifade etmiştir.³⁴

Bir tarafta uluslararası yapılan toplantı, konferans ve çalışmalarda, nasıl bir iletişim düzeni ? sorusuna cevap aranırken diğer tarafta uygulamada ortaya çıkan sorunlar bu soruya en kısa zamanda kalıcı cevaplar bulunmasını gerektirmektedir. Özellikle, Körfez Savaşı sonrasında Ortadoğu'da oluşan yeni dengeler; iletişim araçlarının bu kriz esnasında beliren etkileri ve rollerinin tartışılmaya başlanması ve Körfez krizi sırasında kitle iletişim araçlarının Krize ve Savaşa ilişkin yayınları, uluslararası iletişim ve haber kavramları konusunda yeni tartışmalar başlatmış ve iletişim araçlarının uluslararası ilişkilerdeki etkileri konusunu bir kez daha gündeme getirmiştir. Bu çalışma çerçevesinde Körfez Savaşı sırasında Türkiye Basını incelenmiş ve bu süre içerisinde yabancı kaynaklara bağımlılığı bir kez daha tesbit edilmiştir . Uluslararası iletişim araçlarının Türkiye gibi ülkeleri örneklerini yaşadığımız olaylarda nasıl kendisine bağladığı açıkça ortaya çıkmıştır. Bu durumda bu alanda yapılacak çalışmaların öneminin ne derece anlamlı olduğu da ortadadır.

³³ TOPUZ, Hıfzı : a.g.m.

³⁴ TOPUZ, Hıfzı : "İletişim Programında Eleştiri ve Önerilerimiz" İletişim Dünyası, Sayı 16- 1993

İKİNCİ BÖLÜM

KÖRFEZ SAVAŞI VE SAVAŞDA BASIN

I-KÖRFEZ KRİZİ VE IRAK'I SAVAŞI GÖTÜREN NEDENLER

2 Ağustos 1990'da Irak Kuveyt'i işgal etti. Irak ordusu 150 bin kişilik bir kuvvetle Kuveyt'e girdi ve savaşa sonlanacak olan 6 aylık "Körfez Krizi " süreci böylece başlamış oldu. Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi tüm dünyada büyük yankılar uyandırdı ve olumsuz tepkilerle karşılandı. Başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, diğer güçlü ülkeler (İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, Sovyetler Birliği gibi) ve Irak'ın bu tutumundan kendi adlarına da endişe duyan bazı Arap ülkeleri (Suudi Arabistan, Suriye, Mısır başta olmak üzere) ile aralarında uzun zamandır anlaşmazlık olan İsrail biraraya gelerek bir koalisyon oluşturdular. Bu koalisyon Irak'a karşı tepki alarak, gözdağı vermek amacı ile bir askeri güç oluşturdu. Bu işgalin arkasından Kuveyt'i Irak'ın bir ili olarak ilan eden Irak, aynı zamanda Kuveyt'i ilhak etti. Bu olay karşısında harekete geçen Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Irak'ı bu kararından vazgeçirmek ve Kuveyt'ten çıkmasını sağlamak için çeşitli girişimlerde bulundu. Ancak bunlar sonuçsuz kalınca Irak'a karşı çeşitli kararlar aldı, protestolar yaptı ve en önemlisi ekonomik, mali ve askeri ambargolar koydu. Irak özellikle ekonomik ambargo nedeniyle çok zor duruma düştüyse de, bu yaptırımların hiçbirisi Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesi için yeterli olmadı.

Irak'ı bütün bu tepkilere rağmen kararından vazgeçirmeyen, daha da önemlisi Irak'ı Kuveyt'in işgaline götüren birtakım önemli nedenler olmalıydı. Neydi bunlar?

Irak'ı Kuveyt'in işgaline götüren tek bir neden değildir. Gerçekte, hiçbir neden bir ülkenin haksız yere işgalini gerektirmese de Irak açısından birtakım birikimler, bazı istekler bu sonucu doğurmuştur.

Irak'ın Kuveyt'i işgal nedenlerini 3 başlık altında toplayarak incelemek mümkündür. Bunlar:

- 1- Ekonomik nedenler
- 2- Tarihsel nedenler
- 3- Diplomatik (Amerika Birleşik Devletleri'nin tutumu) nedenler

1-EKONOMİK NEDENLER:

Irak ile İran arasında 1980 yılında başlayan savaş 8 Ağustos 1988 tarihinde sona erdi. Ateşkesi ilk öneren Tahran olduğu için Irak, sekiz yıl içinde bir milyona yakın ölüme yol açan bir çatışmanın galibi olarak görülüyordu. Gerçekte, Bağdat bu savaştan hem güçlü hem de çok kan kaybetmiş olarak çıktı. Askeri aygıtı etkileyiciydi, Yakın Doğu'da bir eşi daha yoktu. 1980'de 10 tümene karşılık 55 tümen, sağlam bir biçimde kadrolaşmış ve savaşımaya hazır bir milyon insan, 500 uçak ve 5500 tank (Birleşik Devletler ve Federal Almanya'nın toplam sahip olduklarından fazla). Mali yıkım da bir o kadar ölçsüz oldu. Savaşın başlangıcında Irak'ın 30 milyarlık rezervi vardı. Sekiz yıl sonra, ülkenin borçları 100 milyar dolara ulaşıyordu.

Irak çok borçlanmıştı ve ekonomik açıdan kötü bir durumdaydı. Her fırsatta "Arap kardeşlerinin Pers tehdidine karşı koyan bir kalkan" olduğunu ve bunların en zenginlerinden; Suudi Arabistan, Arap Emirlikleri ve Kuveyt'ten borçlarının ödenmesinde kendilerine yardım talebini dile getiriyordu.

Irak böyle bozuk bir ekonomi içindeyken, ateşkesin hemen ertesi günü 9 Ağustos 1988'de Kuveyt OPEC bünyesinde imzalanmış olan anlaşmaları çiğneyerek, petrol üretimini, özellikle de ezelden beri Irak'ın talepleri bulunan ve ateşli diplomatik tartışmalara konu olan Ramallah kuyularını daha çok işleterek artırma kararını aldı. Kuveyt'in girişimi Saddam Hüseyin tarafından provakasyon ve ihanet olarak algılandı. Bu girişim, petrol piyasasında hüküm süren fazla üretimi daha da ağırlaştırıyor ve fiyatlardaki düşüşü hızlandırıyordu. Bu önlemlerle, Bağdat'ın %90 oranında petrole bağlı olan gelirleri yılda 7 milyar dolara düşüyordu, oysa borçlar için ödediği servis 7 milyar

dolara ulaşmaktaydı. Bu Irak için gerçek anlamıyla soluksuz kalmak demekti. ¹

Saddam Hüseyin, Kuveyt'i bu tutumundan vazgeçirmek için başta Ürdün kralı Hüseyin olmak üzere, Mısır Başkanı Hüsnü Mübarek ve bazı Arap liderlerini arabulucu olarak kullandı. Bu sorunu çözmek için müzakerelerde bulunmak istediye de bunlar sonuç vermedi.

1990'ın ilk üç ayı boyunca umutsuz bir şekilde para arayışını sürdürdü. Şubat 1990'da Arap İşbirliği Konseyi Zirvesi'nde (Mısır, Ürdün ve Yemen'in katılımıyla bir yıl önce kurulmuştu) Irak, Emirliklere mali isteklerini dayatıyordu. Zirve'de hem Arap halkları adına döktüğü "kanın bedelini" (ki bunu 10 milyar dolar olarak hesap ediyordu) istiyor, hem de borçlarının silinmesini talep ediyordu. Mayıs 1990'da Bağdat'ta düzenlenen Arap Zirvesi sırasında yapılan gizli oturumda mali isteklerini yeniden gündeme getiriyor, bu kez Kuveyt'e saldırıyordu ²

Son olarak, 17 Temmuz 1990 tarihinde Saddam Hüseyin bazı Körfez ülkelerini petrol fiyatlarını düşürmekle suçladığı haberi duyuldu. 16 Temmuz'da Irak Dışişleri Bakanı Tarık Aziz tarafından, Arap Birliği Sekreterine gönderilen bir notta Irak'ın içinde bulunduğu ekonomik durum anlatılmakta, bunun sorumlusu olarak Kuveyt suçlanmaktaydı. Bu mektup şikayet ve yakınmalarla doluydu, çözüm isteyen sorunlar ortaya konuluyordu, mektup bir uyarı, aynı zamanda bir tehdit niteliği de taşıyordu.

Mektup'ta, Kuveyt'in Arap ulusuna özellikle de Irak'a zarar vermek olan haksız bir politikayı benimsediği, Birleşik Arap Emirlikleri'nin de suç ortaklığıyla, OPEC tarafından kendilerine tahsis edilmiş kotaları aşan bir üretimle, petrol piyasasını petrole boğmaya dönük bir komploya giriştiği bu politikanın ise petrol fiyatlarının tehlikeli biçimde düşmesi sonucunu verdiği belirtiliyordu. Birkaç yıl önce varil başına 24.29 ile 28 dolar düzeyinde olan ortalama fiyatlara göre kaydedilen düşüşten sonra, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin tutumunun fiyatları göçerttiği, o kadar ki OPEC çerçevesinde uzlaşmış ve varil başına 18 dolar olarak saptanmış olan zaten mütavazi asgari fiyatın, varil başına 11 ile 13 dolar düzeyine getirdiği ifade ediliyordu. OPEC'in

¹SALINGER, Pierre; LAURENT, Eric: (Çev. Erden Akbulut) Körfez Savaşı, Gizli Dosya, E Yayınları, İstanbul, s.9-10

²GREHS, Alain; VIDAL, Dominique: (Çev. Hamdi Türe) Ortadoğu " Mezopotamya'dan Körfez Savaşına", Alan Yayıncılık, İstanbul, 1991, s.116

belirlediği varil başına 18 dolar olan fiyat bile temel alındığında, fiyatlardaki düşüş nedeniyle Arap ülkelerinin uğradığı kaybın 25 milyar'a ulaştığı söyleniyordu. Ayrıca ham petrol fiyatlarındaki bir dolarlık bir düşüşte, Irak'ın yılda bir milyar dolar kaybettiği, bunun da yeni savaştan çıkmış, ekonomik durumu bozuk olan Irak için çok önemli bir miktar olduğuna dikkat çekiliyordu. Irak, Kuveyt'in Ramallah bölgesindeki tesislerden petrol çıkarma girişimlerini de hatırlatarak, Kuveyt'i çifte zarara uğratmakla suçluyordu: Birinci olarak, öz kaynaklarına en fazla gereksinim duyduğu bir sırada ekonomisinin zayıflaması ve ikinci olarak kendi kaynaklarının gaspedilmesi.

Ayrıca Irak, Arap ülkelerinin tümünü "güçlü bir siyasal dayanışma temelinde petrol fiyatını 25 dolara yükseltmek konusunda bir anlaşma yapmaya ve Amman Zirvesi'nde öngörüldüğü üzere de bir Arap Yardım ve Geliştirme Fonu kurmaya çağınıyordu.³ Aslında Irak kararını çoktan vermiş ekonomik hesaplarını da yapmıştı. Buna rağmen kendine göre son uyarılarını yapıyor, sonradan çıkacak sorunlara karşı herşeyi denemiş olduğunu garantilemek istiyordu.

Arap Dünyası'nın liderliğine uzanan yol üzerindeki ilk adımı oluşturan bu sahil ülkesinin alınması, yani Kuveyt'in fethi bankacılık deyimiyile ifade edildiğinde asrın soygunuydu. Gerçekten de Emirlik, dünyanın çeşitli ülkelerinde 100-200 milyar arasında değişen bir mal varlığına sahipti. 1989'da bu varlıklardan elde ettiği gelir 8.8 milyar dolar dolardı; bu da petrol gelirlerinden (7,7) daha yüksekti. Buna petrol fiyatlarındaki yükselmeden doğan gelirler de eklenecekti. Irak'a sadece kendi petrolünden bir milyar dolarlık gelir sağlanacaktı. Irak kendi petrolüne Kuveyt'inkini de katarak rezervlerini iki katına çıkarmayı düşünüyordu.

Irak ve Kuveyt, ikisi birlikte petrol rezervlerinin % 19'undan fazlasına, 1990 petrol üretiminin ise % 7'sinden fazlasına sahipti. Dünya petrol rezervinin % 25'ini, dünya petrol üretiminin % 8'ini elinde bulunduran Suudi Arabistan'ın ardından ikinci sırada yer alıyordu. Statüko korunduğunda Irak diktatörü, dünya petrol politikası üzerinde ağırlıklı bir konuma sahip olacaktı.⁴ Çıkmazda olan ekonomisini, Kuveyt üzerinde yaptığı bu hesaplarla kurtaracağına inanan Irak Lideri, bu amaçla Kuveyt'e saldırıyordu. Ancak bunun yanında başka sebepleri de vardı.

³SALINGER, LAURENT: a.g.e., s. 187-196

⁴GRESH, Alain: a.g.e., s.117

2-TARİHSEL NEDENLER

Irak'ı Kuveyt'in işgaline götüren tarihsel nedenler uzun yıllar öncesine dayanmaktadır. 1922, Ortadoğu'da yüzyıllar boyu egemen olmuş ve hiç olmazsa siyasal alanda birlik sağlamış olan Osmanlı İmparatorluğu'nun Türkiye Cumhuriyeti'ne can vererek tarih sahnesinden çekildiği yıldır. Aynı yıl, Ortadoğu'nun büyük bir kısmı üzerinde egemenlik kurmuş olan Büyük Britanya'nın bölgeye kendi düzenini getirme çabaları doruğa çıkmış, Arabistan Çöllerinde Arap liderleriyle, Büyük Britanya'nın Bağdat Yüksek Komiseri Sir Percy Cox'un yürüttüğü görüşmeler de sıkıntı verecek kadar verimsiz geçmektedir. Arap Şeyhleri ile İngiliz temsilcilerin çöl kumları üzerinde çizilecek yeni devlet sınırları konusunda anlaşması uzamış, komiser son derece İngilizvari davranmış ve kendi egemenlik alanındaki Arap topraklarında Suudi Arabistan, Irak ve adını alacak olan devletlerin sınırlarını tek başına çizeceğini Arap şeyhlerine hiddetle bildirmiş, öylede yapmıştır. 1922 Kasım'ında Ukair Konferansı sırasında geleceğin Suudi Arabistan, Kuveyt ve Irak devletlerinin sınırları İngilizlerin istekleri doğrultusunda Sir Percy Cox tarafından çizilmiştir.⁵

Yoktan var edilen bu devletlerden Irak ve Kuveyt sınırları çizilirken İngilizler gerek nüfusu, gerek toprak varlığı açısından ileride güçlenmesi çok daha kolay olan Irak'ın Basra Körfezi aracılığıyla denize açılması olanağını olabildiğince sınırlamaya özen göstermişlerdir. Hatta sırf bu amaçla Kuveyt'in yaratıldığı da söylenmektedir. Hesaba göre, İngiltere'nin denetiminde olan Kuveyt, Irak'ın ileride İngiliz himayesinden kurtulması durumunda onun Körfez'e çıkışını engelleyebilecek ve Irak'ın bu zengin petrol bölgesinde İngiltere'ye rakip olmasını önleyecekti. Bu hesap sonucunda Irak'a Basra Körfezi'nde büyük bir kısmı bataklık, sadece 17-18 km uzunluğunda kısa bir sahil şeridi bırakıldı. İran'la Kuveyt arasında sıkışıp kalan Irak, tık nefes olarak soluklandığı bu dar geçidi sürekli olarak genişletmek çabası göstermiştir. İran- Irak Savaşı kadar, Kuveyt'in işgal nedenlerinden biri de budur.

Irak, Osmanlı İmparatorluğu'nun Bağdat, Musul ve Basra eyaletlerinin

⁵Bir rivayete göre, Britanya temsilcisinin elindeki kurşun kalem kütmüş, o yüzden kalın çizilen çizgiler araziye uygulandığı zaman sınır çizgilerinden çok sınır bölgeleri oluşmuş. Bu da yeni ülkeler arasında bitmez tükenmez sınır çekişmezliklerine, anlaşmazlıklara konu olmuş.

birleşmesinden oluşmuştur. Başına da meşhur İngiliz ajanı Lawrence ile 1916'da Türklere karşı kurduğu kader ortaklığı sayesinde Faysal getirilmiştir (1921). Ancak Iraklılar 1932 yılında İngiliz boyunduruğundan kurtulmuşlar, 1958 yılında da hanedan yönetimine son vermişlerdir. Kısaca Iraklılar, ulusal birliklerini sağlayacak önemli badirelerden ve siyasal aşamalardan geçmiştir. Arkada bıraktıkları her dönemde de Kuveyt'i Irak'a bağlama girişimleri ve hevesleri sürekliliğini korumuştur. Kısaca Saddam döneminde gerçekleşen ilhak olayı sadece bu saldırgan önderin kişisel kararı değildir. Ulusal bir birikimin, tarihsel bir hazırlığın uygulamaya konmasıdır.

Irak'ın Basra Körfezi'ne iki çıkışı vardır ve Şattül Arap su yolu üzerindeki birinci limanı, İran'la sürdürülen savaşta batık gemi enkazlarıyla tıkanmış, işlemez hale gelmiştir. Irak, İran'a her şeyden fazla bu limanın kontrolünü ele geçirmek için saldırdıysa da bu damar şimdi kapalıdır.

Irak'ın, şu anda Körfezde işleyen tek damarı Umm Kasr Limanı, bu limanın giriş ve çıkışını kontrol eden iki ada da Kuveyt'e aittir. Irak'ın yıllardır süren ısrarına rağmen bu adaları Kuveyt Irak'a kiralamamıştır. Oysa sözkonusu adalar, özellikle daha büyük olan Bubiyan adası, Irak'ın Basra Körfezi'ne giriş çıkışı sınırlayan ya da denetleyen noktalar. Irak, bunları hep boğazına sarılmış eller olarak değerlendiregelmiştir. Kuveyt'in işgali bu soruna da radikal bir çözüm getirmeyi amaçlamıştır.⁶

3- DİPLOMATİK NEDENLER (ABD'nin Tutumu)

Bağdat ve Washington 1967 yılında kesilen diplomatik ilişkilerini 1984 yılında İran-Irak Savaşı sürerken tekrar başlattılar. Ama Reagan yönetimi bu resmi başlangıcı beklemeden, Irak'ın İran'a karşı saldırısını desteklemeye başlamıştı:

1982 yılından itibaren Amerikalılar, Irak'a yoğun teknoloji yardımına başlamışlardı. ABD Basınına göre, Iraklılar ABD'den hassas 486 ihraç lisansı koparmışlar, bunun yanında bombardımanlara yardımcı olacak İran askeri hedeflerini gösteren hava fotoğraflarını CIA'den düzenli olarak almaya başlamışlardı. Washington

⁶ERGİL, Doğu: Körfez Bunalımı, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990, s.18-22

Post Gazetesi 1985-89 yılları arasında ABD tarafından Irak'a yapılan bilgisayar ve elektronik malzeme satışının 1,5 milyar dolar civarında olduğunu belirtiyordu. İki ülke arasındaki ticaret o kadar gelişmişti ki, Irak ABD'den pirinç ithal eden sekizinci ülke haline gelmişti. Bunun karşılığında ABD petrol ihtiyacının üçte birini Irak'tan sağlıyordu. İki ülke arasındaki bu dostluk Atlantik'in diğer kıyısında Kongre'de Irak yanlısı bir lobinin oluşmasına da neden olmuştu.

Ekim 1989'da ABD-Baas Partisi ilişkileri en iyi dönemindeyken, Kuveyt istihbarat servisi ve CIA sorumluları bir araya gelerek, Irak'taki ekonomik durumun kötüye gitmesini de kullanarak sınırlar konusunda Irak'a baskı yapmaya karar verdiler. Fakat Irak'la uzun süren iyi ilişkiler ABD'nin politikasını bu derece değiştirmesini zor kılıyordu.

Bununla birlikte, Ocak 1989'da Paris'te toplanan Dünya Kimyasal Silahlar Konferansı; ABD'nin Irak'a olan tutumundaki ilk adımıydı. Irak'ın İsrail'i kimyasal silahlarla bombalayacağını ortaya atılmasıyla birlikte Amerika Irak'a açılan gıda yardımı kredisini yarı yarıya azalttı.⁷ Daha sonra Irak'ın, Amerika'yı İsrail'i korumakla ve destek olmakla suçlamasına karşın, ABD Irak'a karşı açık olarak kesin bir tutuma girmekten kaçınıyordu. Amerika Irak'ın Kuveyt'le olan sınır anlaşmazlığı konusunda da özellikle bir fikir belirtmiyor, her fırsatta Kuveyt sorununu tımandırmamak gerektiğini çeşitli şekillerde dile getiriyordu. Kuveyt'in işgalinden çok kısa bir süre önce Amerika'nın Irak büyükelçisi ile Saddam Hüseyin arasında yapılan bir görüşmede de bu durum belirtilmişti.⁸

25 Temmuz 1990'da ABD'nin Irak Büyükelçisi April Glaspie ile Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin arasında yapılan görüşme Irak tarafının isteğiyle gerçekleşmişti ve iki ülke arasında en yüksek düzeyde biraraya geliş olarak değerlendirildiği belirtilmişti.

Görüşmeye, İran ile Irak arasında uzun yıllar süren savaşın, ülke ekonomisine getirdiği yıkım ve onun sonuçlarını anlatmakla başlayan Saddam Hüseyin, bunun sorumlusu olarak Kuveyt'i gördüklerini açıkça ifade etmiş, ayrıca, Amerikanın

⁷GRESH, Alain: a.g.e., s.113-114

⁸SALINGER, LAURENT: a.g.e., s. 47-62

kendilerine yönelik başlattığı ekonomik yaptırımların da kendilerini zor durumda bıraktığını belirtmişti.Amerika Basını'nın kendisi aleyhinde yaptığı yayınları da kendisine karşı haksızlık olarak değerlendirdi.

Tüm bunlara karşı Büyükelçi Saddam Hüseyin'e "Başkan Bush'un Irak'la iyi ve daha sıkı ilişkiler arzu etmenin ötesinde, Irak'ın Ortadoğu barışına ve refahına katkıda bulunmak istediğini, ayrıca Başkan'ın zeki bir insan olduğunu ve Irak'a karşı ekonomik savaş açmayacağı teminatını" vererek Irak'a karşı bir yeşil ışık yakıyordu.Yalnız petrol fiyatlarında aşırı bir yükseltme yapmamalarını rica ediyor, Saddam Hüseyin'in varili 25 dolardan petrolün yüksek fiyatlı olmadığını ileri sürdüğünde ise bu fiyatı onların zaten yüksek olarak değerlendirmediklerini, daha yüksekini kasdettiklerini vurguluyordu.

Saddam Hüseyin'in varil başına 12 dolara düşen petrol fiyatlarından yakınlık 6-7 milyar dolarlık bir kaybı olduğunu, bununsa mütavazi Irak bütçesi için bir felaket olarak belirtmesinden sonra da Büyükelçi bunu onaylarak şunları söylüyordu: "Bunu anlamakta güçlük çekmiyorum. Sizin ülkenizi yeniden kurmak için harcadığınız çabaya hayranım. Sermayeye ihtiyacınız olduğunu biliyorum. Anlıyoruz ve ülkenizi yeniden kurma olanağı bulacağınız düşüncesindeyiz. Ama gerek Kuveyt'le aranızdaki sınır anlaşmazlığı, gerekse Araplar arası çatışmalar konusunda herhangi bir kanaat belirtmiyoruz".

Bu sorunu Arap Birliği Genel Sekreteri Klibi veya Başkan Hüsnü Mübarek ile uygun yöntemleri kullanarak yoluna koyacakları umudunu taşıdıklarını da belirten büyükelçi, Irak - Kuveyt anlaşmazlığı ABD'yi ilgilendirmez diyerek başka bir yeşil ışık daha yakıyordu.

Görüşmeden, ABD'nin bu soruna karışmayacağı izlenimini çıkaran Irak'ın bu düşünceleri, Amerika Birleşik Devletleri'nin Ortadoğu sorumlusu Dışişleri Bakan yardımcısı John Kelly tarafından 31 Temmuz 1990'da Kongre'de "Saddam Hüseyin'le sürtüşmeye girmemek, Kuveyt sorununu tırmandırmamak gerektiği, zira ABD'nin bugüne kadar sınır sorunları üzerinde kesin bir tavır almaktan kaçındığı " şeklindeki açıklamasından sonra iyice pekişiyordu.

Bazı çevrelere göre, ABD'nin bu çelişkili tutumu bilinçli olarak yangına körükle

gitmek olarak değerlendirilmekteydi. Böylece, Amerika 2. Dünya Savaşı'ndan beri arzu ettiği gibi kalıcı bir şekilde bölgeye yerleşebilecekti.

Nitekim, 24 Temmuz 1990 tarihinde, Irak ordusunun Kuveyt sınırına asker yığdığı günlerde Birleşik Arap Emirlikleri ve ABD ortaklaşa askeri tatbikat düzenliyorlardı. 28 Temmuz'da Beyaz Saray'dan Irak Başkanı'na iletilen mesaj, George Bush'un "Irak ile iyi ilişkiler içinde olmasını arzu ettiğini", ama " tehdit ve zor kullanmanın kabul edilmez olduğunu, bu durumda da Amerika'nın müttefiklerini ve bölgedeki diğer dost ülkeleri koruyacağını " bildiriyordu.⁹ Böylece Irak, ABD'nin kendisine karşı yürüttüğü diplomasi de yanıltıldığını gecikmiş olarak anlıyordu.

Körfez Savaşı hem ekonomik hem de sosyal psikolojik açıdan Amerika Birleşik Devletlerine büyük yarar sağlama görünümündeydi. Son yılların ekonomik durgunluğuna canlılık katma çabaları yanında, petrol bölgesini şu ya da bu şekilde gözetim altında tutmak, hiç kuşkusuz böyle bir çatışmaya girerken bu ülkenin gözardı edemeyeceği gerçeklerdi. Bunun yanında, 2. Dünya Savaşı ile kazanılmış olan üstünlük, Kore ve Küba çalkantılarından sonra Vietnam açmazı ile ters dönünce Sovyetler'in de kendi sorunları ile uğraştığı bir dönemde ortaya çıkan Körfez sorunu bulunmaz bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Böylece, sıcak çatışma ekonomiye canlılık katarken mücadeleden galip çıkılması ise hem ABD de iç politikayı hem de bu ülkenin dışardaki imajını sağlam esaslara oturtacağı düşünülmüştür. Süpergüç, tarihin bu konjoktürünü çok iyi değerlendirme oyununu bir satranç oyuncusu gibi çok dikkatle ve önemle oynamıştır.¹⁰

II-KÖRFEZ SAVAŞI

Kuveyt'i 2 Ağustos 1991'de işgal daha sonra da ilhak eden Irak'ın bu tutumu Dünya da büyük şaşkınlık yarattı. Irak'a Kuveyt'le aralarında olan sınır anlaşmazlıkları konusuna karışmayacağı yolunda sinyaller veren Amerika başta olmak üzere, diğer devletler (Fransa, Sovyetler Birliği, Almanya, İngiltere gibi) büyük tepki gösterdiler ve bu haksız işgale karşı kayıtsız kalamayacaklarını belirttiler. Bu ülkelerin ortak görüşleri;

⁹GRESH, Alain: a.g.e. s. 113-114

¹⁰ÖNDER, İzzettin: Cumhuriyet Gazetesi, 14 Şubat 1991, s. 2

Krizin barış içinde çözümlenmesiydi. Kriz devam devam ettiği sürece Irak saldırganlığının karşısında olacaklarını, sorunun kısa sürede çözümlenmesinden yana olduklarını, saldırganlığın da ödüllendirilmediğini ve ödüllendirilmeyeceğini hiç bir kuşkuyla yer bırakmadan göstereceklerini ifade ediyorlardı.

Suriye Devlet Başkanı Hafız El Esat Kuveyt'in işgalini " affedilmez bir hata, korkunç bir felaket" olarak nitelendirerek 12 Eylül 1990'da diğer Arap ülkelerini bu tuzaktan kurtulmak için işbirliğine çağırdı. Suudi Arabistan, Mısır ve bazı Arap ülkeleri de böylece Irak karşıtı koalisyona katıldılar Bu ülkelerin toplamı 28'i bulmuştu.¹¹ 29 Kasım 1990'a gelindiğinde Birleşmiş Milletler Irak'a başta ekonomik olmak üzere askeri ve mali çeşitli ambargolar uygulamış, Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesi için birçok barış girişiminde bulunmuştu, fakat bunların hiçbirisi sonuç vermedi. Nihayet, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 678 sayılı kararıyla Irak'a 15 Ocak 1991 tarihine kadar süre verdi ve Kuveyt'ten çekilmesini, rehineleri¹² de (bırakmasını istedi. Belirlenen tarihe kadar çekilmediği takdirde ise kuvvet kullanacağını açıkladı.

Irak, barış girişimlerine yanıt olarak "Kuveyt üzerinde herhangi bir pazarlığa girilmeden önce Filistin sorununun tamamen çözümlenmesini istiyor, uluslararası hukuku savunanlar ilk önce 23 yıldan beri süregelen bu problemi çözmek zorundadırlar" diyordu. ABD ise bu öneriye kesinlikle yanaşmıyordu.

27 Aralık 1990'da konsültasyon için Bağdat'a gelmiş bulunan 12 ülkenin Güvenlik Konseyi temsilcileri ülkelere "Bağdat'ın Amerika ile ciddi ve yapıcı bir diyalog içine girmeyi arzu eden " mesajı ile döndüler. Aynı günlerde George Bush yaptığı basın toplantısı ile ABD Kuvvetlerinin hazır olacağını ve Irak'la uzlaşmanın artık mümkün olmadığını söylüyordu. Büyük umutlar uyandıran Tarek Aziz- James Baker görüşmesi de 9 Ocak'ta sekiz saatlik bir görüşmeden sonra bir sonuç alınamadan sona

¹¹CEVİZOĞLU, M. Hulki: Körfez Savaşı ve Özal Diplomasisi, Form Yayınları, İstanbul, 1991

LAURENT, Eric: (Çev. Erden Akbulut) Çöl Fırtınası " Beyaz Saray'ın Savaş Sırları" , E Yayınları, İstanbul, 1991, s. 144-150

¹²9 Ağustos'da ilhakin açıklanmasından 24 saat sonra Irak sınırlarını kapatma ve güvenlik nedeniyle ülkesindeki yabancıların tümünü topraklarında tutma kararı aldı. Böylece 3 milyon kişi Bağdat'ta rehine durumuna düşmüş oldu.

28 Ağustos'da Saddam Hüseyin yaklaşık 2000 yabancı ve çocuğun Irak'tan ayrılacağını açıkladı. Bu arada 24 Ağustos'da Irak Kuveyt'teki Büyükelçilikleri kuşattı. Irak'ın ülkesindeki yabancı insanları rehine durumuna düşürmesi çok büyük tepkilere neden oldu. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız.

Pirre SALINGER, Eric LAURENT: Körfez Savaşı, Eric, Laurent: Çöl Fırtınası

erdiğinde Fransız Cumhurbaşkanı François Mitterand yine de 15 Ocağa kadar olan sürenin barış için kullanılması gerektiğini açıklıyordu.

Birleşmiş Milletlerin Irak'a tanıdığı süre 16 Ocak 1991 sabahı saat 06'da sona erdi. Sürenin son dakikalarına yaklaşırken bile körfez bunalımına silahsız çözüm bulunması yolundaki çabalar devam ediyordu. Fransa'nın ortaya attığı barış planı Sovyetler Birliği, Almanya, Belçika, İtalya, Suudi Arabistan ve birçok Bağlantısız ülke tarafından desteklenmesine karşın, ABD ve İngiltere tarafından reddedildiği için uygulama şansı bulamadı. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Perez de Cuellar Irak'a tanınan sürenin uzatılmayacağını açıklarken, Bağdat savaş için son hazırlıklarını çoktan tamamlamıştı. Bağdat'ta halk Saddam Hüseyin'in portreleri ile gösterilerde bulunurken, aynı saatlerde Beyaz Saray etrafında yaklaşık 5 bin kişinin katıldığı savaş aleyhtarı gösterilerde "petrol için savaşa hayır" sloganları atılıyordu ve Bush'un kuklası yakıldı.¹³ Nihayet 17 Ocak 1991 gününün ilk saatlerinde Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere öncülüğündeki müttefik güçlerle yüzlerce uçakla Irak'ı ve Kuveyt'i bombalamaya başlayarak sıcak savaşı başlattılar.

III-KÖRFEZ SAVAŞI'nın GELİŞİMİ VE SONUÇLANMASI

17 Ocak 1991 tarihinde başlayan Körfez Savaşı müttefik Kuvvetlerin yoğun hava saldırıları ve Irak'ın gösterdiği büyük dirençle 24 Şubat'a kadar devam etti. Savaşın bir gününün maliyeti ABD için 1 milyar dolar olarak hesap edilmişti. Bu arada Irak büyük bir sabır göstererek direniyor, arada bir barış önerileri yine gündeme geliyordu. Böyle bir sürpriz barış önerisi İran Lideri Haşemi Rafsancani'den 4 Şubat'ta geldi. Rafsancani Irak'la Amerika arasında doğrudan görüşmeler yapmayı önerdiyse de sonuçsuz kaldı. 15 Şubat'ta ise Irak'ın koşullu çekilme önerisini Bush reddetti. 18 Şubat'ta Irak Dışişleri Bakanı tarık Aziz ile SSCB Devleti Başkanı Mihail Gorbaçov arasında Moskova'da yapılan 3.5 saatlik görüşmede varılan sonuçlar Amerika'nın çeşitli nedenler ileri sürmesiyle çözüm getirmede. Amerika Irak'a 23 Şubat günü Washington saatıyla 12'ye (TSİ.19.00) kadar çekilmesi için süre tanıdı ve aksi takdirde kara savaşını başlatacağını bildirdi.

¹³LAURENT, Eric: (Çev. Erden Akbulut) Çöl Fırtınası " Beyaz Saray'ın Savaş Sırları" E Yayınları, İstanbul, s.144-150

24 Şubat gecesi kara savaşı başlamıştı. Çarpışmalar hiçbir zaman eşit kuvvetler arasında cereyan etmedi. Kesintisiz olarak A-10 uçaklarınca ve Hellfire füzeleri atan "tank avcısı" apaçi helikopterlerince bombalanan Irak topçu tümeninin askerleri sözcüğün tam anlamıyla yığınsal olarak kırıldı. 27 Şubat'ta Müttefik kuvvetler kentlilerin alkışları arasında Kuveyt City'e girdiler. Üç günlük kara savaşı altı aylık işgale son vermişti. Kenti kuşatan iki deniz piyade tümeni, kente şafakta öncelikle Arap Birliklerinin girmesine izin vermişlerdi. Amerikalılar, ancak öğle üzeri sokaklara dökülmüş yığınların arasından kendilerine zorlukla bir yol açarak Kuveyt City'nin kenar mahallelerine doğru ilerlediler. Aynı akşam saat yirmi birde kameraların önüne geçen George Bush savaşın bittiğini tüm dünyaya duyurdu ve "Kuveyt kurtarılmış, Irak ordusu yenilgiye uğratılmıştır" dedi.

Amerikalılar için aynı zamanda mali açıdan da büyük bir kazanç olan zafer Beyaz Saray'da büyük bir mutluluk yaratmıştı.Çatışmanın çıkarılan rakamsal değerleri şöyleydi:

Amerikan Kuvvetleri Irak'a karşı seferber edilen 744 bin insanın yüzde 70'inden fazlasını oluşturunuyordu. Oysa çatışmanın maliyetinin yüzde 88'i başta Suudi Arabistan, Kuveyt, Japonya ve Almanya olmak üzere başka ülkelerce yüklenilmişti. Buna karşın Amerika'nın kayıpları şaşırtıcı derecede azdı. Kara taarruzu sırasında dört ölü ve yirmibir yaralı. Tüm savaş boyunca toplam ölü sayısı yüzden biraz fazlaydı. Kırk Irak tümeni ve dörtyüzü aşkın top tümüyle imha edilmişti; oysa müttefiklerin top kaybı on dolayındaydı. Müttefik Komutanlığın özel hesaplamalarına göre, Kuveyt içinde ve çevresinde toplanmış Irak'ın dörtbin ikiyüz seksen tanktan üçbin yediyüz seksen tank tahrip edilmiş ya da ele geçirilmişti. Irak'ın malzeme kayıplarının çapı konusunda çok rahat bilgi verilebilmesine karşın, insan kayıpları konusunda birşey söylenemiyordu.

Irak, savaşın sürdüğü kırk üç gün boyunca askeri tarihte benzeri görülmemiş bir bombardımanla yenilgiye uğratılmıştı.¹⁴

¹⁴LAURENT, Eric: a.g.e., s.266-288

IV-KÖRFEZ SAVAŞINDA BASIN

Körfez Savaşı'nda basın'ın konumu diğer savaflara göre ayrı bir özellik taşıyordu, ve savaştan sonra en çok konuşulan konulardan birisi de Basın'ın bu savafta içine düşürüldüğü konumdu. Körfez Savaşı'nda basın'ın, haber iletme ve gerçekleri olduğu gibi yansıtarak kamuoyunu aydınlatma işlevini tam anlamıyla yerine getirdiği pek söylenemez. Bunun temel nedeni ise, basının bu savafta zafere ulaşma açısından bir engel olarak görülmesiydi. Bu sebeple çeşitli engellemeler, kısıtlamalarla bu engel etkisiz kılınmaya ya da etkisinin en zararsız hale getirilmesine çalışıldı.

Basına uygulanacak olan yakın ve sıkı denetim de savaftaki diğer ayrıntılar gibi titizlikle düşünülmüştü. Amerikalı yöneticiler, krizin başından beri işin psikolojik boyutlarına da önem vermişlerdi. Irak'ın bütünüyle yenilmesine dek sürecek olan savaş boyunca bütünleşmiş bir kamuoyu sağlamak ve korumak mutlak, öncelikli bir amaçtı. Bu, Beyaz Saray'ın dayattığı tartışılmaz bir esastı ve Pentagon da bu amacın sağlanmasını sürekli göz önünde bulundurmuydu. Richard Cheney ve Colin Powell uzun toplantılardan sonra kesinleştirip yayınladıkları altı sayfalık bir belgede Suudi Arabistan'da bulunan gazetecilerle adına çalıştıkları basın yayın kuruluşlarının uymak zorunda bulundukları esasları birer birer saymışlardı. Her türlü yazı, film ve fotoğraf yayınlanmadan önce sansürden geçecek ve çatışmanın "perdesinin ne kadar aralanacağı" hususu özenle sınırlanmış bir "usta" gazeteciler grubu tarafından belirlenecekti. Yöredeki röportajcıların asker kişilerle görüşmeleri ve yanlarına yaklaşımları yasaklanıyordu. Yalnızca rehberler eşliğinde yapılan ve özenle denetlenen kısa ziyaretlerle askerler yakından görülebilecekti.¹⁵

¹⁵LAURENT, Eric: a.g.e., s.143-144

1-KÖRFEZ SAVAŞINDA BASINA GETİRİLEN ENGELLER

Amerikan Hükümetinin henüz savaş çıkmadan önce basına getirdiği sınırlamalar, engellemeler 7 Ocak 1991' de açıklanmıştı.

Çöl Kalkanı Harekatı ile İlgili Temel İlkeler¹⁶

Basımı ya da yayımlanması, yapılabilecek hareketleri ve insanların hayatlarını tehlikeye düşürebileceğinden, aşağıda yeralan konular bildirilmelidir.

1- ABD ya da koalisyon birlikleri için söz konusu olmak üzere, askeri güç, savaş uçağı, silah sistemleri, elde taşınan malzeme veya mühimmat ve destek kıtalarınca taşınan yakıt dahil top, tank, radar, füze, kamyon, su gibi tedarik malzemeleri hakkında sayısal bilgiler .Birlik büyüklükleri, örneğin "takım", " birkaç tabur", "birkaç tümen" ve "uçak gemisi grubu " gibi genel ifadelerle tanımlanabilir. Malzeme sayısı ya da miktarı da, örneğin "büyük", "küçük" ve birçok gibi genel ifadelerle tanımlanabilir.

2- İleriye yönelik planlar, operasyonlar, taarruzlar, ertelenen ya da iptal edilen operasyonların ayrıntılarını açıklayan her türlü bilgi.

3- Askeri güçlerin konumlarını ya da askeri tesislerdeki güvenlik düzeyinin ayrıntılarını açıklayan, havadan veya uydulardan alınanlar dahil fotoğraflık bilgiler. Konumlar şu şekilde tanımlanabilir: Deniz kuvvetlerine ait olup sahile yanaşmış savaş gemileri, "Basra Körfezi'nden geliyor, Kızıldeniz'den geliyor" gibi ifadelerle tanımlanabilir.

4- Hedefler, yöntemler ve sonuçlar dahil, istihbarat toplama konusundaki bilgiler.

¹⁶AP, Reuter, 10.1.1991

5- Bir operasyon sırasında, operasyonun güvenliğini ve insanların hayatlarını tehlikeye düşürecek, dost kuvvetleri ait kıtaların yer değiştirmeleri ve taktik konuşlandırmalar hakkındaki bilgiler.

6- Karada ya da uçak gemisinde üslü olduğunu belirtmenin dışında, operasyona katılan bir savaş uçağının kesin kalkış yeri hakkındaki bilgiler.

7- Düşmanın kamufajını, saklanması, aldatmacasının, hedefinin açtığı doğrudan ya da dolaylı ateşin, topladığı istihbaratın ve diğer güvenlik önlemlerinin etkili olup olmadığı hakkındaki bilgiler.

8- Arama ve kurtarma operasyonlarının planlandığı ya da sürdürülmekte olduğu bir sırada, kaybolan, düşürülen ve batırılan uçak ve gemileri tanımlayıcı nitelikteki bilgiler.

9- Özel operasyon kuvvetlerinin yöntemleri, kendilerine özgü malzemeleri ve taktikleri hakkındaki bilgiler

10- O tür bilgilerin düşmana bir yarar sağlayamayacağını CENTCOM tarafından açıklandığı zamana kadar, bir muharebede uğranılan önemli bir hasarın ya da personel kaybının ayrıntıları gibi, ABD kuvvetleri lehinde kullanılabilecek, operasyonla ya da lojistik destekle ilgili zayıf noktalar konusundaki bilgiler.

Yayınlanan bu kurallar, daha sonra çok kısıtlayıcı bulunmadıkları için tekrar düzenlendi. Yeniden düzenlenen kurallar, muhabir ve foto muhabirlerinden savaş sırasında ekip olarak çalışmalarını, haberlerini meslektaşları ile paylaşmalarını öngörülükten, haberlerin güvenlik nedeniyle Pentagon görevlileri tarafından kamuoyuna sunulmadan önce denetlenmeleri kuralını getiriyordu.

ABD televizyon kuruluşları ABC, CBC, NBC, ve CNN başkanları, Savunma Bakanı Dick Cheney'e gönderdikleri ortak imzalı mektupta kısıtlamaları protesto etmişlerdi.¹⁷

¹⁷AP, Reuter, 10.1.1991

21 Ocak Pazartesi günü öğleye doğru bürosuna gelen Beyaz Saray sözcüsü Marlin Fitzwater, yirmiye yakın gazeteciyi kendisini beklerken buldu. Fitzwater basın mensuplarına ayrılmış kapının kilidini açarken tutulduğu soru yağmuruna yanıt olarak "üzgünüm çocuklar, elimden geleni yapıyorum" diyordu.

24 saat boyunca Beyaz Saray sessiz kalmış, tek bir haber bile vermemişti. Beyaz Saray muhabirleri kapalı bürolarla yüzyüze kalmışlardı. Ancak kimsenin Fitzwater'ın Bush'un bir talimatını uyguladığından haberi yoktu. Tüm gazeteciler sözcünün etrafını sarmış haber almaya çalışıyorlardı. Bir gazeteci sordu: "Savaş bu hafta sonu tatile çıkmadı değil mi?" Fitzwater'ın cevabı ise "Ben bir kişiyim oysa siz kaç kişisiniz. Her dakikamı televizyona ayıramam ki. "CNN muhabiri Frank Sesno kendi TV kanalına atıfta bulunarak onu yanıtladı:" Marlin sürekli olarak beslemem gereken doymak bilmeyen bir ürünüm var."

Bu gerginlik kitle iletişim araçlarının artan doyumsuzluğunu dile getiriyordu. Suudi Arabistan'da özel muhabirler askeri brifinglerin uzunluğu ve hemen hemen tek bir haberin bile yokluğu karşısında öfkeye kapılıyorlardı. Kimi subaylar özel muhabirlere karşı açık bir düşmanlık bile gösteriyorlardı. O kadar ki Vietnam Savaşı'nı da izlemiş muhabirlerden biri şu sözleri dile getirmeden edemedi "İnsanın ödev, vatan ve basına düşmanlık gibi bir yemin ettiklerine inanası geliyor."

Tüm zamanların en büyük hava operasyonu kitle iletişim araçları bakımından erişilemez bir gerçeklik olarak kalıyordu. Ulaşılabilen biricik haberler, Bush yönetimi bakımından elverişli olanlardı. Bir önceki gün, 20 Ocak Pazar günü Dışişleri Bakan Yardımcısı Lawrence Eagleburger'in İsrail'e gelişi kitle iletişim araçlarına geniş bir olanak sağlamıştı. Eagleburger'in anlaşmazlıkların aşılıp yenilenmiş bir işbirliğini işareti olarak İsrailli tüm yetkililerle birlikte resmi çekilip filme alınabiliyordu. Aynı biçimde Patriot Füze bataryalarının gemilerden indirilişi de birçok kez yeniden yayınlanmıştı.¹⁸

¹⁸LAURENT, Eric: a.g.e., s.143

2-BASIN MENSUPLARININ AZAMI DİKKAT GÖSTERMESİ İSTENEN HUSUSLAR:

24 ocak 1991 tarihinde, savaşa doğrudan katılan ülkelerde basın mensupları, savaş şartları nedeniyle uyarıldı. Uyarıda, "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin kararlarına uygun olarak Irak'a karşı harekete geçmiş bulunan çokuluslu güçlerin güvenliğinin korunması, hareketin başarısının sekteye uğratılmaması " için uymaları gereken hususlar açıklandı ve basın mensuplarının azami dikkat göstermesi istenen hususlar belirtildi:¹⁹

"1- Birliklerin sayısal ve işlevsel nitelikleri, savaş kaabiliyetleri, uçaklar ve silah sistemleri, yer destek ve lojistik malzeme ve imkanları (top bataryaları, tanklar, radarlar, füzeler, kamyonlar vs.gibi), yakıt ve mühimmat gibi harekate katılan birliklere sevki öngörülen imkanlara ilişkin bilgilerin aktarılması sırasında harekate katılan birimler genel mahiyetteki tabirlerle anılabilecekleridir. Bunlar; "birlik, batarya, görev kuvveti " gibi tabirler olabilir. Büyüklükleri ve sayılarına ilişkin tanımlamalar için ise "büyük", "küçük", "birçok" gibi tabirler kullanılmaktadır.

2- Bilgi aktarımı, fotoğraf ve görüntü yansıtılması, sözkonusu edilen birliklerin konumu, konuşlandırılmış bulundukları mahaller ve tesisler ile bu birliklerin seviye ve kapasiteleri açığa vurulmamalıdır. Konumlar, genel olarak "bölge, deniz, yöre, güneydoğu, ortak tesis " gibi tabirlerle anılabilirler.

3- Ülkemizin ve dost birliklerin kuvvet intikalleri, taktik konuşlandırılmalarına ilişkin bilgiler operasyonların ve birlik mensuplarının can güvenliklerini tehlikeye atabileceğinden bu bilgiler hakkında haber geçilmemesi uygun olacaktır. Bu sınırlamaya birliklerin isimleri, hareketin adı gibi tanımlamalar da dahildir.

4- Göreve katılan uçakların tipi, havalandığı veya indiği alanlar hakkındaki bilgilerin verilmemesi gerekmektedir.

¹⁹UBA, 24 Ocak 1991

5- Kayıp veya düşürülmüş bir uçağın tanımlanmasına ilişkin verilere (tıbbi, ismi, no'su) ve bunların arama ve kurtarma operasyonlarına ilişkin bilgilere yer verilmemesi gerekir."

Bombalama görevleriyle havalanan ABD uçaklarından birçoğunda film kameraları vardı. En iyi çekimlerden ve hedef vuruşlardan bazılarının seçilerek hergün basına verilmesi öngörülmüştü. Böylece ABD ve Dünya yalnızca hedefi tam ortadan vuran bombalarla füzelerden başkasını göremiyordu ve son derece özenle gerçekleştirilen bu çekimlerin gösterimleri büyük bir teknik egemenlikle yürütülen bu savaşa ve kazanılacağına kamuoyunun güven duygusunu pekiştiriyordu.²⁰

3-TÜRK HÜKÜMETİNİN BASINA GETİRDİĞİ SINIRLAMALAR:

Bu uyarılar doğrultusunda Türk Hükümeti de 28 Ocak'ta yukarıda sözünü ettiğimiz maddelere birkaç madde daha ekleyerek basını sınırlamada geç kalmadı. Eklenen maddeler şöyledir: ²¹ "1-Yürürlükte bulunan yasalar gereği askeri birliklerin bulunduğu mahallere 400 m'den fazla yaklaşılması gerek birliklerin ve gerekse yaklaşan şahısların güvenliği bakımından yasaktır.

Bu itibarla, basın mensuplarının özellikle kendi güvenlikleri açısından bu kurala uymaları büyük önem taşımaktadır.

2- Gerek yerli gerekse yabancı basın mensuplarının Diyarbakır'daki Müttefik Basın Merkezi'ne yoğun bir şekilde başvurmaları sonucunda, bölgede görev yapacak basın mensuplarının sayısında kısıtlamaya gidilmesi zarureti doğduğundan, APIC Başkanlığı, akredite işlemlerinin yapılabilmesi için 25 Ocak'tan itibaren yerli basın mensupları için sarı, yabancılar için mavi basın kartı şartı arayacaktır. Basın kartı sahibi olmayanlar için ise istisnai hallere inhisar etmek üzere Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürü'nün imzası ile bir yazı gerekeceğini, aksi takdirde başvuruları kabul

²⁰LAURENT, Eric: a.g.e., s.143

²¹ Cumhuriyet Gazetesi, 29 Ocak 1991

Dönemin basından sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Yazar, kısıtlamaların uyarı niteliği taşıdığını , basının bu önlemlere titizlikle uyması gerektiğini belirterek, " ancak, haberde milli güvenliği ve birliği zedeleyecek unsurlar soruşturma konusu olur " demişti.

etmeyeceğini bildirmiştir.

3- Toplu gezi düzenlenebilecek bazı gerekli hallerde ise "Pool" yapılması yoluna gidilecektir.

Temenni edilmeyen durumlarla karşılaşılmasını teminen değerli basın mensuplarının yukarıdaki hususlara hassasiyetle özen göstermeleri rica olunur."

4-DİĞER ÜLKELERDE BASINA GETİRİLEN SINIRLAMALAR:

Öte yandan İngiltere ve Fransa da, Körfez'deki savaşla ilgili haberler konusunda ABD Savunma Bakanlığı'nın kurallarının benzerlerini getirdiler.

İngiltere Savunma Bakanlığı, seçilmiş gazetecilerin ekipler halinde, sürekli bir askeri mihmandar ile çalışmaları kuralını koydu. Ayrıca haberler güvenlik amacıyla kontrol edilecekti. Yine Savunma ve Dışişleri Bakanlıkları tarafından gazetelerin Genel Yayın Yönetmenlerine gönderilen 7 sayfalık yönerge 32 ayrıntılı madde halinde nelerin nasıl yayınlanabileceğini sıraladı. Buna göre haberciler nereden yayın yaptıklarını açıklamayacaklar, ayrıca askeri konularda bilgi vermeyeceklerdi. Benzer kısıtlamalar Fransa'da da uygulandı Suudi Arabistan, Irak, İsrail de basını sınırlamada geç kalmadılar.²² Bu engellemeler, savaş sırasında ve sonunda çeşitli basın kuruluşları tarafından kınandı.²³

5-BASIN KURULUŞLARININ GETİRİLEN ENGELLERE TEPKİLERİ

Savaş bittikten sonra Amerikan basınının önde gelen kuruluşları adına Savunma Bakanı Cheney'e gönderilen raporda, Körfez Savaşında basının haber alma özgürlüğünün ordu tarafından önemli ölçüde kısıtlandığı belirtildi. Raporu bir mektup eşliğinde Bakan'a gönderen 17 basın organının yöneticileri,²⁴ "ordunun getirdiği

²²AP, Reuter, 1.10. 1991

²³Uluslararası Gazeteciler Örgütü, İsrail, Suudi Arabistan, Fransa, İngiltere ve ABD tarafından uygulanan sansürü kınadı.

²⁴ABC, NBC, CBS, ve CNN televizyonları, Newsweek, Time Dergileri, Washington Post, New Yor

kısıtlamaların, muhabir ve foto muhabirlerinin savaşı tam olarak ve zamanında bildirmesini imkansız kıldığını" söylediler.

Savaş sırasındaki engellemelerle ilgili görüşleri içeren raporda, küçük gazeteci gruplarının ordunun izin verdiği noktalarda haber "pool'un, hareketin yalnızca 24-36 saatlik ilk bölümünde kullanılması istendi.

Raporda özellikle şu noktalar vurgulandı:

1- Pentagon, basını kullanarak yanlış bilgi vermeye çalıştı. Örneğin Irak'lıları yanıltmak gerekçesiyle basına denizden çıkartma planlarından sözedildi.

2- Üst düzey bir Pentagon yetkilisi "yasak bölgede" yakalanan bir grup gazetecinin adını Suudilere vererek, "ibret için vizelerinin iptal edilmesini" istedi.

3- Newsweek dergisinde yazan emekli Albay O. Hackworth, bir bölgede gazetecileri istemeyen ABD askerlerinin süngü takıp gazetecilere karşı hücumla geçtiklerini bildirdi.

4- Askerlerin gözetimi altında savaş alanını dolaşan gazetecilerden ikisi, "yasak sorular" sordukları için ön hattaki yerlerini yitirdiler.

5- Gazetecileri dolaştıran askerler "uygun" görmedikleri" sorular soran gazetecileri susturmaya çalıştılar.

6- "Hristiyan Askerler İleri" marşını dinleyen Amerikan askerlerini izlemeye çalışan bir ABC muhabiri, "Suudiler alınır" denerek engellendi.

7- Seattle Post gazetesinin muhabiri, bir haberinde "EF-111" tipi uçaklara değinmişti. Askeri sansür, bu bölümü sır gerekçesiyle çıkardı. Ertesi gün uçaklar konusundaki aynı bilgi hava kuvvetlerinin basın açıklamasında yer aldı.

Times, Los Angeles Times, Wall Street Journal, USA Today Gazeteleri ve AP ile UPI Ajanslarının üst düzey yöneticileri ile Amerikan Gazete Yayımcıları Derneği, Gazete Yazı İşleri Müdürleri ve Radyo Yöneticileri Derneği.

8- Hiçbir gazeteci, kara savaşını izleyemedi. Ordu, pool muhabirlerine helikopter vermedi.

9- Los Angeles Times muhabirinin yazdığı her haberi önce yanındaki "estort" okudu, sonra birinci zırhlı tümeninin basın görevlisi okudu, ardından haber tümen kurmay başkanına gitti. Haber daha sonra 7'inci orduya iletildi. Burada birkaç basın sorumlusunun denetiminden geçti. Daha sonra merkez komutanlığının bir subayınca okundu. Her seferinde habere yeni şeyler eklendi, birşeyler çıkarıldı.

10- Ateşkes ilan edildikten sonra bile bir subay, Amerikan bombası ile vurulmuş bir askerin yattığı bölgeye gazetecilerin girmesini önledi.

Bu rapor karşısında Pentagon sözcüsü, Bakan'ın basın temsilcileri ile görüşeceğini, Körfez'deki uygulamaların bundan sonrası için "kural" olmayacağını söylüyordu.

6-KÖRFEZ SAVAŞINDA MUHABİRLERİN ÇALIŞMA ŞEKLİ

Körfez Savaşı sırasında muhabirlerin çalışma şeklini daha iyi anlamak amacıyla TRT'nin Dahran'da görevli muhabiri Kunter Kunt ile, savaş sırasında nasıl çalıştıkları konusunda yapılan görüşme şöyledir:²⁵

"Bir kameraman ve bir muhabirle birlikte 2 Ocak'ta Dahran'a gittik. Havaalanı yakınında 700 odalık bir otel vardı. Otel ağzına kadar muhabirle doluydu. Biz orada yer bulamadık. Başka bir otele, şehir merkezine yakın bir otele yerleştik. Sözünü ettiğim havaalanı yakınlarındaki büyük otelde bir basın merkezi kurulmuştu. Burada 50 ya da 60 Suudi görevli vardı. Bunlar basına her türlü kolaylığı sağlamaya çalışıyorlardı. Amerikalılar ve Avrupalılar (Eurovision) burada kendi merkezlerini kurmuşlardı.

CNN, otel havuzunu kapatarak plato haline getirmişti. Eurovision ise, bir küçük otel odasına tıklmış durumdaydı. CNN'in imkanları ile kıyaslandığında çok geride

²⁵ YÜCEL, Seniye: "Savaş Muhabirliği ve İletişim Özgürlüğü", G.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991

kalıyorlardı. Uyduları da sık sık arıza yapıyordu. Böyle zamanlarda Amerikan uydularını kullanmak için izin istiyorlardı, Amerikalılar da kendi işlerini hallettikten sonra Kanada gibi bazı ülkelere kullanmada öncelik tanıyarak bu izni veriyorlardı.

Ocak ayı başında yayıncılık açısından olağanüstü karmaşa yaşıyorlardı. Bu denli ileri yayıncılık gözönüne alındığında ilk 10 gün CNN çok üstündü. 15-25 Ocak tarihleri arasında CNN ideale yakın bir televizyonculuk gösterdi. İlk 10 günün objektif olduğu da söylenebilir. Ondan sonra 1- İşin statikleşmesi, 2-Ekran başında savaşın kanıksanması, 3-Bilgi yetersizliği, 4-Sansür nedenleriyle aksamaya başladı.

Savaş ABD'nin savaşıydı ve kuralları da o koydu. Haber alma özgürlüğünü de o belirledi. Dahrn, küçük bir ABD kenti görünümündeydi. Suudi enformasyon görevlileri, bu kuralları uygulayan yerel mihmandarlar durumundaydı. Amerikalılar, Hafji'de bir büro kurmuşlardı. Bu büroda 15 kişilik bir gazeteci grubu bulunuyordu. Bu gruba dahil olmak çok zordu ve bu grupta yer alan 12 kişiyi ABD belirliyordu. Geriye kalan 3 kişi arasına girmek için çabalıyorsunuz, biz 45 gün içinde 1 ya da 2 kez bu gruba girebildik. Bu da Muhammet Hayat isimli Suudili'nin yardımıyla oldu. Kendisi yönetici konumundaydı. 2 kere Hafji'ye gittik, bir kere de Suudi ve Kuveyt uçaklarına bomba konulurken seyretmeye gittik. ABD kuruluşları, teknik açıdan çok üstün olanaklarına rağmen rüşvetle bu olanakları pekiştirdiler. CNN çok avantajlıydı. Elemanlarının Suudiler gözünde çok ayrıcalıklı bir yeri vardı. Eurovision çok kısıtlı olanaklarla çalıştı. En azından eleman açısından. Bir haber koordinatörleri vardı ve kendisi olağanüstü zor şartlar altında 24 saat çalışıyordu. Avrupa uydusu da bir hayli arıza yaptı. Bir takım ülkeler canlı yayın yaptı. TRT haber merkezi, benim ölçülerime göre canlı yayına hazır değildir. Bu yüzden ben yapmadım. Orada karşılaştığım en büyük sorunlardan biri de dil sorunuydu. Genellikle İngilizce hakimdi. Ben Fransızca biliyorum. Bu nedenle zorlandım.

Bizim yaptığımız tek özgün haber büyük bir tesadüf sonucu oldu. Oraya vardığımız andan beri 6-7 gecedir hiç uyumamıştık. Birgün sirenler çaldı. Gazeteciler sığınaklara girdiler. ben sığınağa değil otele gitmeye karar verdim. Gece yarısı tekrar sirenler çaldı. Biz dışarı çıktık. Kameraman arkadaş Scud düştüğünü söyledi. Birinden duymuş. Bizi öğrenciler Scud'un düştüğü yere götürdüler. Oraya askerler barikat kurmuştu. İlginçtir, "Selamün aleyküm"le barikatı aştık. Askerler, Scud füze parçaları

getirdi. Sadece farlar yardımıyla görüntüledik. Tamamıyla rastlantıydı. CNN dahil pek çok kuruluş oradaydı ama bizdeki görüntü kimsede yoktu. CNN barikat dışında anlatım yaptı. Bizim görüntüler Türkiye'de bütün dünyaya satıldı.

İkinci haftadan itibaren Amerikalı, Suudi Arabistanlı, Iraklı ve İsraili yetkililer tarafından sansür gördük. Çalışma koşulları zaten sansür gibiydi. Ben, 44 gün boyunca çektiğim hiçbir görüntüyü Suudi yetkiliye denetlettirmedim. Devlet gazeteciliği yaptığım için ve Müslüman-Türk diye sanırım bir ayrıcalık tanındılar. Suudi yetkililer, yer ve zaman kullanmamızı istiyorlardı. Mesela "Hafji"diyemiyorsunuz, "Suudi Arabistan'da bir yer " şeklinde bir çıkış kullanmak zorundasınız,

CNN'de sanırım 10'uncu gün yayınlanan bir haber yanıltıcı ve yanıltıcıydı. Bu haberden ABD Dışişlerinin bir müdahalesi olduğunu hissettim. Sonra bu doğru çıktı. "Vietnam sendromu" denilen etki nedeniyle bu sansür konuldu sanırım. Basının rahat çalışması engellenmişti. Rahat çalışan 40-50 savaş muhabiri vardı. Biz Dahran'a gitmekle geç kalmışız.Gittiğimizde savaş muhabirleri listesi belliydi. Ağustos ayı ortasından beri bir gazeteci yığınağı oluşmuş, herkes İngilizce biliyor. Havuza girmek için İngilizce bilme zorunluluğu var. ABD, bu muhabirleri zorunlu eğitimden geçirmiş. Ben gittiğimde kurslar, eğitimler bitmek üzereydi. Bu gazeteciler, silah hariç tam teçhizatla donatılmış. Ocak ayı başından itibaren grup belirlenmiş. Grupta 20-25 Amerikalı, 8-10 İngiliz, birkaç Kanadalı, birkaç İtalyan ve Fransız vardı. Uzman savaş muhabirleri koşu, ağırlık kaldırma gibi eğitimlerden geçiyorlardı. Bu dağıtım duyurular aracılığıyla sağlanıyordu. Önceden programlanmış yerlere götürülüyorlardı. Başta seyrek aralıklarla götürüldüler, daha sonra sıklaştı. Bunların Suudi Arabistan'da, Kuveyt sınırında olduklarını sanıyorum. Kimileri, savaş uçaklarında, kimileri gemilerde, kimileri devriyeye çıkan birliklere katılıyordu. Bu muhabirler tarafından yazılan İngilizce haberler kuryelerle toplanıyor, daha sonra Dahran'daki ABD Basın Merkezine geliyordu.Burada haberler denetimden geçiyor, numaralanıyor, dosyalanıyor, arşivleniyordu. Daha sonra bu haberler çoğaltılarak gazete adı ve gazetecinin adı verilmek koşuluyla havuza konuluyordu. Diğer gazeteciler gidip bu haberleri oradan alıyordu.İlk bir hafta hemen hemen başka hiçbir beslenme olanağı yoktu. En büyük eksiklik haber ajanslarının olmamasıydı. Sonradan olay kanıksanmaya başlayınca sağa sola gitme olanağı doğdu. Ben hergün Ankara ile 7-8 kez irtibat kurarak besleniyordum. Genel havayı kapmaya çalışıyordum.

Kunter Kunt'un "gerçek anlamda gazetecilik yapabildiğinize inanıyor musunuz?" sorusuna cevabı ise şöyleydi:

Türkiye'de yaratılan savaş psikozunu yumuşatmak için kara mizah yaparak oto sansürünü aşmaya çalıştım. Savaş alanından yalın gerçekleri bilmediğim için Türk Kamuoyunu yeterince aydınlattığıma inanmıyorum. Tek somut sözüm, 60.000 kez uçakların havalandığını söylemek oldu. Ne ölü sayısı, ne düşen uçak sayısı, ne yaralı sayısı, ne savaş gücü konusunda tek bir haber veremedim. İlk bir haftadan sonra 2'si radyoya ve 1'i televizyona olmak üzere 3 haber geçtim. Zaten 15-20 günden sonra havuz magazin haberleriyle dolmaya başlamıştı".

Pool'a seçilmiş savaş muhabirlerinin çalışma şekli:

Savaşın ilk bir ayında pool'a dahil edilen gazetecilerin sayısı 120 idi. Bu gazeteciler, Amerikan askeri makamlarının düzenlediği 15 farklı pool'a yani her biri 7-8 gazeteciden oluşan gruba dahil edilmişlerdi. Pool'a katılan gazeteciler, askeri yetkililer eşliğinde askeri operasyonları izleyip, topladıkları bilgiler pool'a katılmamış olan meslektaşlarıyla paylaşmak zorundaydılar Daha sonraki günlerde pool'a katılan gazeteci sayısı 36 ülkeden 1400'e ulaşmıştı.

Pool sistemi gazeteciler arasında hoşnutsuzluk yarattı. Pool'a dahil olmayanlar açısından sorun yarattığı gibi pool'a dahil olanlar da memnun değildi. Çünkü sansürü en katı şekilde yaşayan onlardı ve haberlerini paylaşmak zorundaydılar. Bir taraftan sadece yetkililerin izin verdiği yerlere girebiliyorlar, diğer taraftan haberleri esaslı bir sansürden geçiyordu. Bütün bu sıkıntılara rağmen, özellikle pool dışı hareket ederek şanslarını denemeye kara veren gazeteciler de çıkmadı değil. San Francisco Chronicle gazetesinden Carl Nolte, Körfez savaşının başladığı ilk birkaç gün Dahran'da gezinip, askeri yetkililerce kurulan haber merkezinden alınan haberleri yazdı. Ancak bir süre sonra bu işin böyle olmayacağına karar vererek, kiraladığı bir otomobille ülkenin kuzeyine gitti. Maceralı bir yolculuktan sonra Amerikan kara birliklerini buldu. Gerekli ihtiyaçlarının karşılanmamasından maaş çeklerinin düzensizliğine kadar herşeyden şikayetçi olan askerlerle görüşmeyi başardı. Associated Press muhabiri John King ise, Hafji'nin Irak birliklerince ele geçirilişi haberlerini, sürünerek kente gizlice girmesi sayesinde geçti. King ile birlikte Hafji'ye girmeyi başaran iki kişilik Fransız televizyon

ekibi de çarpışmaların en güzel görüntülerini elde etmişlerdi. İki Associated muhabiri ise, büyük bir gizlilikle 24'nc Amerikan Zırhlı Birliğine girmeyi başarmış, fakat askerler tarafından yakalanmışlardı. Hafji çatışmalarına ulaşmayı başaran bir başka Fransız televizyoncusu da Alain Debos idi. Fakat Debos, video bandını silah zoru ile Amerikalı askerlere kaptırdı. Bu arada sansürün gözünden kaçan bazı haberler de oldu. Örneğin; Los Angelas Times muhabiri Douglas Jehl, 50 Amerikan askerinin kaybolduğunu yazmış ve haber sansürden geçtikten sonra yayınlanmıştı. Fakat yetkililerin tepkisi Jehl'i işinden etti.

Şanslarını deneyerek başarısız olan gazeteciler için işinden olmak tek risk değildi. Bir CBS ekibi Iraklılara esir düşmüş bazı gazeteciler de ya gözaltına alınmış ya da sınırdışı edilmişlerdi. Körfez savaşında gazeteciler bu şartlar altında görevlerini yapmaya çalıştılar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BASININDA KÖRFEZ SAVAŞI VE HABER KAYNAKLARI

Türk Basını Körfez savaşı süresince savaşı ilgili haberlere geniş yer ayırarak Türk okuyucusunu savaş hakkında bilgilendirmeye çalışmıştır. Gazetelerde savaşla ilgili olarak yayınlanan haberleri ;

1-Savaşla doğrudan ilgili olan haberler,

2-Savaşla dolaylı ilgili haberler, olarak gruplandırmak mümkündür.

1.gruba giren haberler Körfez savaşı hakkında doğrudan bilgilendirme, cepheden haber verme,savaşa taraftar olan ülkelerin girişimleri gibi konuları içeren savaş haberleridir.

2.gruba giren haberler ise Türkiye'nin coğrafi konumu ve Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkileri nedeniyle savaşa her an girebilmesinin söz konusu edildiği, bununla ilgili tartışmaları konu alan, iç merkezlerden yayınlanan haberlerdir. Bu gruba giren haberler, doğrudan savaş cephesinden gelen haberler olmadığı için savaş haberleri olarak değerlendirilemeyeceği düşünülse de, bu haberlerin yazılmasına neden olay yine Körfez Savaşı'dır. Bu haberler de savaşın başka bir cephesini yansıtmaktadır.

Bu çalışma kapsamında bizim için önemli olan, daha çok birinci gruba giren haberler, yani doğrudan Körfez Savaşı haberleridir. Bununla birlikte; ikinci gruba giren haberlere de çalışma kapsamında yer verilmiştir.

Türk Basınında Körfez Savaşı süresince yayınlanan savaş haberlerinin kaynaklarının belirlenmesi amacıyla incelenen her gazete için bu bölümde çeşitli tablolar oluşturulmuş ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Tablolar şu başlıklar altında oluşturulmuştur:

1-Savaş haberleri

- a- Dış kaynaklı savaş haberleri ile iç kaynaklı ¹ savaş haberlerinin görünümü
- b-Gazetelerin muhabiri bulunan dış merkezler ve haber sayıları
- c- Dış merkezler kaynak gösterilen haber sayıları
- d - Haberi kullanılan yabancı haber ajansları
- e -Haberi kullanılan yerli haber ajansları
- f- Toplam dış kaynaklı haber sayıları ve oranları
- g-İç kaynaklı haber sayıları ve oranları

2- İç merkezler kaynaklı haberler

3-Gazetelerdeki tüm savaş haberlerinin genel görünümü

Bu bölümün sonunda da incelenen tüm gazeteler göz önüne alınarak Türk basını açısından savaş haberleri kaynaklarının değeriendirilmesi yapıldı.

¹"Dış kaynaklı haber": Doğrudan savaşla ilgili olup yabancı haber kaynaklarından alınan haber.

"İç kaynaklı haber": Doğrudan savaşla ilgili olup da yerli haber kaynakları tarafından sağlanan basında yer alan haber. (Bu tanımlar çalışmadaki bazı noktaların daha iyi anlaşılması için yapılmıştır.)

GAZETELERİN SAVAŞ HABERLERİ KAYNAKLARI VE KULLANILAN SAVAŞ HABERLERİ

I- HÜRRİYET GAZETESİ

Hürriyet Gazetesi Körfez savaşı süresince savaş haberlerine geniş yer ayırmış, çok sayıda renkli fotoğraf kullanmıştır. Gazete toplam 18 dış merkeze gönderdiği muhabirleri aracılığıyla savaşı izlemiş, savaşın bir tanığı olarak savaş haberlerini okuyucularına sunmaya çalışmıştır. Hürriyet Gazetesi savaş cephesi başta olmak üzere, çeşitli dış merkezlere gönderdiği muhabirlerinden aldığı haberlerin yanı sıra, çeşitli dış merkezlerden ve dış kaynaklardan da önemli oranda haber kullanmıştır. Hürriyet'in Körfez Savaşı süresince haber kullandığı kaynaklar ile bu kaynaklardan ne oranlarda haber kullanıldığı ve bu kaynakların içinde dış kaynakların yeri tesbit edilerek aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

1-SAVAŞ HABERLERİ

a-Yabancı ve Yerli Haber Kaynaklarının Genel Görünümü:

Hürriyet Gazetesi'nde savaş süresince savaşla ilgili toplam 378 haber yayınlanmıştır. Bu haberler bölümün başında yapılan birinci grup² savaş haberleri tanımlamasına girmektedir. Yani Türkiye'den doğrudan yayınlanan haberleri kapsamamaktadır. Bu haberlerin 242'si tamamen yabancı kaynaklıdır ve savaş haberlerinin yüzde 64.02'sini oluşturur. Hürriyet gazetesinin iç kaynaklardan, yani kendi muhabirleri ile yerli ajanslardan kullandığı haber sayısı ise 136 olup toplam içinde oluşturduğu oran yüzde 36.00'dir. Bu sonuçlara bakıldığında yüzde 36.00'lik bir oran iç kaynaklar açısından, iyi bir oran gibi görünmektedir. Burada açıklığa kavuşturulması gereken yanıltıcı nokta, özellikle yerli ajanslardır. Hürriyet Gazetesi yerli ajans olarak Anadolu Ajansı'ndan (AA) haber kullanmıştır. AA ise Körfez Savaşı süresince haberlerini sürekli olarak yabancı ajans, gazete, dergi ve televizyon istasyonlarından çevirerek abonelerine sunmuştur. Çünkü AA savaş cephelerine

²Birinci grupta yer alan haberler : Savaşla doğrudan ilgili olan haberler.

muhabir göndermemiştir.³ Bu durumda yerli ajans görünümünde yine yabancı kaynaklardan haber yayınlanması söz konusudur. Dış merkezlerdeki muhabirlerin de zaman zaman yabancı kaynaklardan haber kullanmaları söz konusudur. Bu noktanın da dikkate alınması gerekmektedir. Bu konular ayrı başlıklar halinde ele alınarak incelenmiştir.

Tablo: 1 Kaynaklarına göre haberler

	Haber Sayısı	Oran (Yüzde)
Dış Kaynaklı Haberler	242	64.02
İç Kaynaklı Haberler	136	36.00
TOPLAM	378	100.00

b-Hürriyet'in muhabiri bulunan dış merkezler ve haber sayıları:

Hürriyet Gazetesi Körfez Savaşını çeşitli dış merkezlerden toplam 18 muhabiri ile izlemiştir. Dış merkezlerdeki muhabirlerin bir kısmı o merkezlerde sürekli bulunan muhabirler olup, bir kısmı da savaşı izlemek üzere gönderilen muhabirlerdir. Sözü edilen merkezlerde bulunan muhabirlerden alınarak kullanılan toplam haber sayısı 136'dır. Bu sayı içerisinde 39 haberle Dahran birinci sırayı almakta ve yüzde 28.68'lik bir oranı oluşturmaktadır. İkinci sıra da 17 haberle Washington bulunmaktadır yüzde 12.05'dir. Savaş bölgesinden alınan toplam haberler ile diğer ülkelerden geçilen haberler de yarı yarıya bir oranı oluşturmaktadır. Bu rakam her iki bölge için de 68'dir.

Savaşı izlemek üzere dış merkezlere gönderilen muhabirlerin büyük önemi vardır. Ancak dikkat edilmesi gereken diğer önemli nokta; bu muhabirlerin geçtiği haberlerin içeriğidir. Başka bir deyişle bu haberlerin Türk okuyucusunu ilgili olay hakkında objektif olarak bilgilendirip bilgilendiremediği, yabancı bir kaynaktan alınan habere tercihi gündeme getirip, getirmediğidir.

Sözgelimi: 20 Şubat 1991 tarihli Hürriyet gazetesi'nde Londra-Hürriyet mahreçli bir haberin başlığı şöyledir.

"Saddam'ın önüne sütyensiz çıktı"

³ Bu bilgi Anadolu Ajansı Dış Haberler Servisi'nden alınmıştır.

"Saddam Hüseyin'le röportaj yapan İngiliz sosyete dergisinin kadın muhabiri Shaun Plunket Irak liderini cazip bir erkek olarak tanıttı. Bayan gazeteci, görüşmesi sırasında Saddam'ın ellerinin manikürlü olduğunu yazdı".⁴

Saddam Hüseyin'le röportaj yapan bir kadın gazetecinin değişik izlenimlerinin aktarıldığı böyle bir haberin, savaşın en kritik dönemi olan kara savaşının yaklaştığı günlerde yayınlanması da ilginçtir.

Bir başka haber de Dahran'dan geçilen, "İşte Patriotların beyni" başlıklı haberdur.⁵ Haberde patriot füzelerinin yapısı ve nasıl çalıştığı konusunda bilgiler verilmektedir. Savaşta kullanılan silahların tanınması açısından önem taşıyacağı düşünülebilecek olan bu tür haberler, cepheden haber verir görüntüsünde okuyucuların yanıltılmasına neden olmaktadır.

Tablo: 2 Muhabirlerin dış merkezlerden geçtiği haberler

Muhabirlerin bulunduğu merkezler	Haber Sayısı	Oran (%)
Brüksel	1	0.74
Washington	17	12.05
Dahran	39	28.68
Amman	10	7.35
Bağdat	13	9.56
Birleşmiş Milletler	10	7.35
Londra	7	5.15
Atina	2	1.47
Tel Aviv	10	7.35
Bonn	1	0.44
Roma	8	5.58
Paris	6	4.41
Şam	2	1.47
Riyad	2	1.47
Frankfurt	2	1.47
Moskova	5	3.68
New York	1	0.74
Toplam	136	100.00

⁴Hürriyet-20 Şubat 1991 . Faruk Zabcı-Londra. (Bkz. Ek-1)

⁵Hürriyet-23 Ocak 1991. Murat Bardakçı-Dahran

c-Dış merkezler kaynak gösterilen haber sayılar ve oranları⁶

Hüriyet , Körfez Savaşını izlemek üzere çeşitli merkezlere muhabir gönderip, onlardan aldığı haberleri yayınlamasının yanı sıra, aynı merkezlerdeki yabancı kaynaklardan da haber alarak kullanmıştır. Bunun nedeni; muhabirlerin ulaşamadığı haberlerin, bu kaynaklardan daha kolay takip edilebilmesidir. Bu da yine düşündürücü bir durumdur. Sözgelimi:Washington'daki muhabirinden kullandığı haber sayısı 17 iken, Washington kaynak gösterilerek, kullanılan haber sayısı 18'dir. Dış merkezler kaynak gösterilerek kullanılan haber sayısı ise 84'dür. Burada yine 18 haberle ve yüzde 21.43 ile Washington ilk sırayı alan merkez olmakta, yüzde 19.05 ile Dahran ikinci sırayı almaktadır.

Tablo: 3 Dış merkezlerden kullanılan haber sayıları

Dış merkezler	Haber sayısı	Oran (%)
Brüksel	4	4.76
Washington	18	21.43
Dahran	16	19.05
Amman, Bağdat	8	9.52
Birleşmiş Milletler	6	7.14
Atina	2	2.38
Tel Aviv	6	7.14
Bonn	6	7.14
Roma	3	3.57
Paris	6	7.14
Frankfurt	3	3.57
Moskova	3	3.57
New York	7	8.33
Toplam	84	100.00

⁶Dış kaynaklı bazı haberlerde kaynak olarak doğrudan merkez adı kullanıldığı için bu sınıflandırma yapılmıştır.

d- Haberi kullanılan yabancı haber ajansları :

Körfez savaşı süresince Hürriyet Gazetesinin yabancı haber ajanslarından kullandığı haberler de önemli bir oranı oluşturmaktadır. Yabancı ajansların yanı sıra " dış haberler servisi" de bu grup içinde incelenmiştir. Bunun nedeni de bu servisin çeşitli dış kaynaklardan çevirerek derlediği haberleri kullanmasıdır. Bu grup içinde yer alan başka bir haber kaynağı da " Ajanslar" olup, bu mahreç adı altında çeşitli yabancı ajanslardan çevrilen haberler kullanılmaktadır. Hürriyet Gazetesi'nin bu kaynaklardan başka haber kullandığı belli başlı ajanslar; Associated Press ve Reuter'dir. Associated Press (AP)'den 3 haber, Reuter'den 12 haber kullanılmış olup toplam sayı 158'dir. Dış haberler servisi mahreci ile verilen haber sayısı 112 olup yüzde 70.89 gibi bir oranı oluşturmakta, Ajanslar mahreci ile verilen haber sayısı ise 31 olup toplam içinde yüzde 19.62 gibi bir oranı oluşturmaktadır. Bu oranları tablo 4 de görmek mümkündür.

Tablo: 4 Yabancı ajanslar

Yabancı Ajanslar	Haber Sayısı	Oran (%)
Ajanslar	31	19.62
Reuter	12	7.59
AP	3	1,90
Dış Haberler Servisi	112	70.89
Toplam	158	100.00

e- Haberi kullanılan yerli ajanslar :

Hürriyet Gazetesi yerli ajans olarak Anadolu Ajansı'ndan haber kullanmıştır. Sözü edilen süre içerisinde AA'dan kullanılan toplam haber sayısı 17'dir. Ancak daha önce de belirttiği üzere AA'nın haberlerini de iç kaynaklı haber olarak değerlendirmek pek mümkün olamamaktadır. Çünkü AA Körfez savaşını izlemek üzere muhabir göndermemiş, abonelerine sunduğu haberlerin tamamını yabancı ajans,dergi ve televizyon istasyonlarından çevirmiştir.Bu durumda AA'nın haberlerini de dış kaynaklı haber olarak nitelendirmek hiç de yanlış olmayacaktır.

Tablo :5 Yerli Ajanslar

Yerli Ajanslar	Haber sayısı	Oran (%)
Anadolu Ajansı	17	100.00
Toplam	17	100.00

f- Toplam dış kaynaklı haber sayıları :

Dış kaynaklı haber sayıları tablo 6'da da görüleceği üzere toplam 242 olup, bunun 84'ü dış merkezlere, 158'i de yabancı ajanslara aittir.

Tablo: 6 Dış kaynaklı haberler

	Haber Sayısı	Oran
Dış Merkezler	84	35.00
Yabancı Ajanslar	158	65.28
Toplam	242	100.00

g- İç Kaynaklı Haber Sayıları:

Bu grupta incelenen iç kaynaklar; yerli ajanslar ve dış merkezlerde bulunan muhabirlerin geçtiği haberlerdir. Dış merkezlerde bulunan muhabirlerin geçtiği toplam haber sayısı 136, yerli ajanslardan kullanılan haber sayısı ise 17'dir. Böylece toplam 153 iç kaynaklı savaş haberi tesbit edilmiştir. Bunlara her ne kadar iç kaynaklı haber desek de, bu haberlere yabancı kaynakların da karıştığı bir gerçektir. (tablo:7)

Tablo: 7 İç kaynaklı haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Yerli Ajanslar	17	11.11
Muhabirlerin	136	89.00
Toplam	153	100.00

2-İÇ MERKEZLERDEN YAYINLANAN HABERLER;

Bu grupta incelenen haberler doğrudan savaşın cephesinden ya da önemli merkezlerden gelen haberler olmayıp, savaştan dolayı olarak etkilenen ve savaşta önemli bir rol oynacağı varsayılan başka bir cepheden geçilen, Türkiye'nin çeşitli iç merkezlerinden geçilen haberleri kapsamaktadır. Hürriyet Gazetesi savaş nedeniyle çeşitli iç merkezlerdeki, özellikle Irak'a sınır kentlerdeki muhabir sayısını artırmıştır, ve bu yörelerden gelen haberlere gazetede geniş yer vermiştir. Bu yörelerden geçilen toplam haber sayısı 22'dir. Diğer önemli oranı da Ankara'dan geçilen haberler oluşturmaktadır. Bu sayı ise 64'dür. Ankara kaynaklı haberler büyük oranda hükümetin savaşla ilgili görüşleri, siyasi partilerin düşünceleri ve bu konudaki tartışmaları yansıtmaktadır. Bunların dışında bu grupta, savaşın dolaylı olarak etkilediği çeşitli alanlarla ilgili haberler de yansıtılmaktadır. Bu alanlar turizmden ekonomiye , astrolojiden okuyucu anketlerine kadar uzanmaktadır. Sivil savunma tedbirleri konusunda verilen dersler ve öğütler de gazetede önemli yer almıştır.⁷ Bu gruptaki toplam haber sayısı 148'dir.

⁷Bu gruptaki haberlere bir kaç örnek:

Astroloji:

"Saddam İçin Sonun Başlangıcı" Hürriyet-27 Ocak 1991.

"Astrolog Hülya Koçak : Körfezi Kana Bulayan Diktatörün Burcunu İnceledi" Hürriyet- 27 Ocak 1991. (Ek-2)

Turizm :

"Körfez Krizi, Turizmin Dev Kalelerini Sarsıyor, Büyük Oteller Can Çekişiyor" Hürriyet -2 Şubat 1991.

"Tatil Turizmi de Umutsuz: Oteller sömestr tatili için fiyatlarını indirmelerine rağmen müşteri bulamıyor. Yabancı turistlerin rezervasyonlarını iptal ettirmesinden sonra, Ege, Akdeniz ve Uludağ'daki oteller kan ağlıyor." Hürriyet- 27 Ocak 1991.

Ekonomi:

"Piyasaya suud düştü: Körfez savaşı nedeniyle piyasa görülmemiş bir durgunluk içinde. Esnaf abah açıp siftoh bile edemeden akşam dükkanını kapatırken; oteller, lokantalar ve eğlence yerleri sinek avlıyor." Hürriyet- 25 Ocak 1991.

"Uzmanlara göre alışveriş psikolojik: Savaş paniğine giren bazı yurttaşlar gıda maddeleri alışverişini hızlandırdılar.. İhtiyaç fazlası alışveriş uzmanlar tamamen psikolojik etkenlere bağladılar ve buna gerek bulunmadığını hatırlattılar." Hürriyet- 15 Ocak 1991

" Herkes Saddam'ı ve Körfez'i Konuşuyor: ARAT'ın yaptığı kamuoyu araştırmasına göre Ocak ayının en çok konuşulan kişisi Irak lideri Saddam Hüseyin, en çok konuşulan konu ise Körfez Savaşı oldu." Hürriyet- 4 Şubat 1991.

Tablo: 8 İç merkezlerden yayınlanan haberler

İç Merkezler	Haber Sayısı	Oran (%)
İstanbul - Hürriyet	7	4.78
Ankara - Hürriyet	64	43.24
Diyarbakır, Batman, Habur Adana, Malatya, Erzurum	50	33.78
Haber Merkezi	5	3.38
Mahreçsiz	22	14.86
Toplam	148	100.00

3-GAZETEDEKİ SAVAŞLA İLGİLİ TÜM HABERLERİN GÖRÜNÜMÜ:

Tablo: 9 Savaşla İlgili Tüm Haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Dış Kaynaklı Haberler	242	46.00
İç Kaynaklı Haberler	136	25.85
İç Merkezler Kaynaklı Hab,	148	28.13
Toplam	526	100.00

DEĞERLENDİRME:

Hürriyet Gazetesi'nde Körfez Savaşının gerçekleştiği 1991 yılı Ocak ve Şubat ayları içerisinde dış kaynaklı haberlerin gazeteye hakim olduğu tesbit edilmiştir. Toplam 378 savaş haberinden 242'si dış kaynaklı olup yaklaşık yüzde 64 gibi bir oranı oluşturmaktadır. İç kaynaklı haberler toplam 136 olup, yüzde 36.02 'lik bir oranı oluşturmaktadır. Ancak bu haberlerin bir kısmı da yine dış kaynaklardan alınmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta, Türkiye ile ilgili bazı haberlerin dış kaynaklar aracılığıyla tekrar Hürriyet gazetesinde yer alması , bazı haberlerin ise iç kaynaklar gibi

gösterilerek dış kaynaklardan duyurulmasıdır.

Örneğin: Adana İncirlik hava üssüne gelen patriotların haberi "Patriot füzelerinin ilk partisi geldi " başlığı ile " Washington (Ajanslar) mahreci ile verilmiştir.⁸

Bir başka haber, " Kahveci: Körfez savaşı Türkiye'nin kalkınmasını 20 yıl geciktirecek " başlığı ile verilen Roma (Hürriyet) mahreçli haberdır.⁹ Haber dönemin maliye bakanı Adnan Kahveci'nin bir İtalyan gazetesine verdiği demeçle ilgilidir. Sözü edilen İtalyan gazetesi Kahveci'nin; Körfez savaşının Türkiye'nin ekonomisine büyük darbe olduğunu ve Türkiye'nin kalkınmasını 10 ile 20 yıl geciktireceğini yazmış, oysa Hürriyet muhabirinin Kahveci'nin bu konudaki görüşlerine başvurulması sonucu gerçek anlaşılmış, Kahveci'nin Irak'ın kalkınmasının 20 yıl geri itildiğini, Türkiye'nin ise bazı kayıplarının olacağını söylediği anlaşılmıştır.

Bunun gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür. Görüldüğü gibi dış kaynaklardan haber kullanmak bazı dezavantajları da beraberinde getirmektedir.

⁸ Hürriyet- 17 Ocak 1991.

⁹Hürriyet- 10 Şubat 1991, (Ek-3)

II- CUMHURİYET GAZETESİ

Cumhuriyet Gazetesi Körfez Savaşı süresince savaş haberlerine geniş yer ayırmıştır. Genel çizgisini bu olayda da sürdürmüş, olayın sansasyonel taraflarına eğilmemiştir. Gazete savaşı çeşitli dış merkezlerde bulunan muhabirleri aracılığıyla duyurmaya çalıştıysa da, bu savaş haberlerinin temelini oluşturmamıştır. Muhabirlerin haberlerini büyük oranda yabancı kaynaklardan alınan haberler desteklemiştir. *Cumhuriyet*, savaşla ilgili olarak verdiği haberlerin dışında gazetede konu ile ilgili çeşitli görüş ve düşüncelere yer vermiş, bunu tartışma köşesiyle okurlarına da açmıştır.¹⁰ Savaş haberleriyle birlikte verilen fotoğraflar ise büyük oranda yabancı ajanslardan kullanılmıştır. Haberlerin yerli ve yabancı kaynaklara dağılımı ve bunlarla ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıda çeşitli tablolarla birlikte yer almaktadır.

1-SAVAŞ HABERLERİ

a-Dış Kaynaklı ve İç Kaynaklı Haberlerin Görünümü:

Cumhuriyet Gazetesi'nde savaş süresince savaşla ilgili toplam 466 haber yayınlanmıştır. Bunlar doğrudan savaşla ilgili olan haberlerdir.¹¹ Dış kaynaklı haberler, tamamen yabancı haber kaynaklarından alınan haberler olup, sayısı 276'dır. Toplam 466 haber içindeki oranı ise yüzde 59.22'dir. İç kaynaklı haberleri ise gazetenin dış merkezlerde bulunan muhabirlerinin geçtikleri haberler ile yerli haber ajanslarından kullanılan haberler oluşturmaktadır. 190 iç kaynaklı haberin toplam içindeki oranı 40.80'dir. Bu durumda dış kaynaklı haberlerin iç kaynaklı haberlerle göre daha fazla bir oranı oluşturduğu açıkça görülmektedir. İç ve dış kaynaklı kaynaklı haberleri oluşturan kaynaklar bu başlıklar altında tek tek ele alınmıştır. İç kaynaklar kapsamında yer alan Anadolu Ajansı'nın da büyük oranda yabancı kaynakları takip ettiği¹² saptanmıştır.

¹⁰ Tartışma Köşesi: "Çöl Fırtınası ve Kurşun Askerler" başlıklı bir okuyucu mektubunda savaşa eleştiri dile getiriliyor. Cumhuriyet- 24 Ocak 1991,

Bu bölümde zaman zaman bu tür okuyucu mektupları yer almaktadır.

¹¹ Doğrudan savaşla ilgili haber tanımı; cepheden haber veren, Türkiye'deki gelişmeleri kapsamayan haberler için kullanılmıştır.

¹² Anadolu Ajansı, Dış Haberler Servisi'nden alınan bilgiye göre, Körfez Savaşı'nı izlemek üzere dış merkezlere muhabir gönderilmemiştir.

Tablo 1'de yukarıda açıklanan sonuçlar açıkça görülmektedir.

Tablo1 Dış Kaynaklı ve İç Kaynaklı Haber Sayısı

	Haber sayısı	Oran %
Dış Kaynaklı Haberler	276	59.22
İç Kaynaklı Haberler	190	40.80
Toplam	466	100.00

b- Cumhuriyet Gazetesinin muhabiri bulunan dış merkezler ve haber sayıları:

Cumhuriyet Körfez savaşı süresince 18 dış merkezden 14 muhabiri aracılığıyla savaş haberleri yayınlamıştır. Dış merkezlerdeki muhabirlerin çoğunluğu bu merkezlerde yerleşmiş ve normal zamanlarda da buralardan gazeteye haber sağlayan muhabirlerdir.¹³ Diğerleri ise savaş nedeniyle geçici bir süre için giden ya da politikacılara dış gezilerinde eşlik edenlerdir. Dış merkezlerdeki muhabirlerin geçtiği haberlerin toplamı 149 olup Washington 31 haberle ilk sırayı almaktadır. Bunun toplam içindeki oranı ise 20.80'dir. Berlin ile Bonn 21 haberle ikinci sırada, NewYork 19 haberle üçüncü sıradadır. Bağdat çıkışlı 3 haber toplam içerisinde yüzde 2.01'lik bir oran oluşturmaktadır. Görüldüğü üzere muhabirlerden kullanılan haberlerin çoğunluğu savaşın merkezlerinden gelen haberler değildir. Savaşın merkezlerinden kullanılan haberler, daha çok dış kaynaklardan alınmıştır. Muhabirler ise bulundukları ülkeden savaşla ilgili gelişmeleri aktarmalarının yanı sıra , zaman zaman da konu hakkında otorite kişilerle değerlendirmeler içeren görüşmeler yapmışlardır.¹⁴ Muhabirlerin genel olarak üzerinde durdukları bir başka konu ise savaş muhabirliği, bu alana getirilen kısıtlamalar ve savaşın ekranlara yansımış şeklidir.¹⁵

¹³ Cumhuriyet Gazetesi'nin bazı merkezlerde sürekli bulunan muhabirleri:

-Newyork - Şebnem Atiyas, Washington-Ufuk Güldemir, Londra - Edip Emil Öymen, İtalya- Nilgün Cerrahoğlu, Atina - Stelyo Berberakis, Fransa - Sabetay Varol, Mine Saulner, Berlin - Dilek Zaptıoğlu.

¹⁴ İngiltere Dışişleri Bakanı Lawrence Friedman'ın Cumhuriyet'e demeci gibi. (Ek-4)

¹⁵ "Haberlerimiz son derece dengeli" CNN. Elyssa Levy - 19 Ocak 1991.

"Savaştan canlı yayın, Eve Bağdat'ı bombalıyorlar" Cumhuriyet - 19 Ocak 1991.

"ABD Basını CNN'e taktı. CNN dünya basınının hedefi" Cumhuriyet - 28 Ocak 1991.

"Basına savaş için uyarı" Cumhuriyet - 29 Ocak 1991.

"TV muhabirleri sansürden şaşkın" Cumhuriyet - 21 Ocak 1991.

Tablo: 2 Muhabirlerin dış merkezlerden geçtiği haberler

Muhabirlerin bulunduğu merkezler	Haber Sayısı	Oran (%)
Amman	2	1,34
Atina	12	8.05
Bağdat	3	2.01
Berlin - Bonn	21	14.09
Cidde	1	0.67
Fransa	11	7.38
Hamburg	1	0.67
Hollanda	1	0.67
İsveç	2	1.34
İtalya	15	10.06
Kahire	4	2.68
Kopenhag	4	2.68
Londra	17	11.40
New York	19	12.80
Trablus - Şam	5	3.35
Washington	31	20.80
Toplam	149	100.00

c- Haberi kullanılan yabancı haber ajansları:

Cumhuriyet Gazetesi Körfez savaşı süresince yabancı ajanslardan önemli oranda haber kullanmıştır. Haber kullanılan başlıca ajanslar: Ajance France Presse (AFP), Reuter, Associated Press (AP) dir. Dış haberler servisi ile dış basın da bu başlık altında incelenmiştir. Bu bölüme ait toplam haber sayısı 276 olup , dış haberler servisi 195 haber ile yüzde 70.65'lik bir oranı oluşturmaktadır. AFP'den kullanılan toplam haber sayısı 19 oranı yüzde 6.89'dur. Reuter 'den kullanılan 4 haber yüzde 1.45'lik bir oran, AP'den kullanılan 2 haber ise yüzde 0.72'lik bir oranı oluşturmaktadır. Bu bölümde incelenen " Dış Basın " dış haberler servisinden sonra ikinci önemli haber kaynağıdır. Cumhuriyet Gazetesi'nin bu süre içerisinde takip ettiği yabancı basın

organları şunlardır: The New York Times, The Independent, The Guardian, Tanea, The Daily Telegraph, Liberation, The Economist, Stampa, Le Monde, Le Figaro, La Republica, Berlingste Tıdende, Herald Trubeune, Politiken, Die Zet, Financial Times, Suddeutsche Zeitung. Dış basından kullanılan haber sayısı 49, toplam içindeki oranı 17.75'dir.

Tablo:3 Yabancı Ajanslar

Yabancı Ajanslar	Haber Sayısı	Oran (%)
Ajanslar	7	2.53
AFP	19	6.89
Reuter	4	1.45
AP	2	0.72
Dış Haberler Servisi	195	70.65
Dış Basın	49	17.75
Toplam	276	100.00

d- Haberi kullanılan yerli haber ajansları:

Cumhuriyet'in kullandığı yerli haber ajansları içerisinde en önemli yeri Anadolu Ajansı tutmaktadır. Çok az sayıda da olsa haberi kullanılan diğer ajans Ulusal Basın Ajansı' (UBA) dır. Başlıca haber kullanılan bu iki ajansın toplam haber sayısı 41 olup bu sayı içerisinde AA 39 haberle yüzde 95.12'lik bir oran, UBA ise yüzde 4.87'lik bir oranı oluşturmaktadır. Bu ajanslardan kullanılan haberler savaş haberi olup, yabancı kaynaklardan alınma olasılığı da değerlendirmede göz önünde bulundurulmalıdır

Tablo:4 Yerli Ajanslar

Yerli Ajanslar	Haber Sayısı	Oran (%)
AA	39	95.12
UBA	2	4.87
Toplam	41	100.00

e- Toplam dış kaynaklı haber sayısı:

Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan toplam dış kaynaklı haber sayısı, ajanslar ve dış basın olmak üzere 276'dır. Bu süre içerisinde Gazetede yayınlanan fotoğrafların büyük çoğunluğu da yabancı ajanslardan alınmıştır. Çoğunluğu AFP'den olmak üzere Cumhuriyet AP ve Reuter'den de fotoğraf kullanmıştır. Az sayıda da AA'dan alınan fotoğraflara rastlanmaktadır. 28 Ocak 1991 tarihli Cumhuriyet'te Adana'daki Amerika Birleşik Devletleri Konsolosluğu ile Türk-Amerikan Kültür Derneğinin bombalandığını bildiren haberde kullanılan fotoğraf da AP mahreçlidir.¹⁶

Tablo:5 Dış kaynaklı haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Ajanslar ve Dış Basın	276	276
Toplam	276	100.00

f- Toplam iç kaynaklı haber sayısı:

Gazetede kullanılan iç kaynaklı haberler, dış merkezlerde bulunan muhabirlerin geçtiği haberler ile yerli ajanslardan kullanılan haberlerin toplamından oluşmaktadır. Bu sayı 190 olup, 149'u muhabirlere aittir. İç kaynaklı haberler içinde yüzdesi 78.42'dir. Yerli ajanslardan kullanılan haberlerin toplamı da 41, yüzdesi ise 21.57'dir.

Tablo:6 İç kaynaklı haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Muhabirler	149	79.42
Yerli Ajanslar	41	21.57
Toplam	90	100.00

¹⁶ (Ek - 5)

2- İÇ MERKEZLERDEN YAYINLANAN HABERLER

Bu grupta incelenen haberler Savaşın Türkiye'yi ilgilendiren taraflarını yansıtan haberler olup doğrudan savaşla ilgili haberler değildir. Türkiye'nin çeşitli iç merkezlerinden geçilen haberler bu grupta incelenmiştir. Cumhuriyet gazetesi de savaş nedeniyle, Güneydoğu'ya muhabirlerini göndermiş ve özellikle İncirlik üssünde gelişen olayları hükümetin izin verdiği ölçülerde, yakından izlemeye çalışarak¹⁷ gazetede de bunlara geniş yer vermiştir. Gazetenin önemli ölçüde yer verdiği diğer haberler ise; kimyasal silahların kullanımı, doğuracağı sonuçlar ile alınacak önlemler, savaş nedeniyle Güneydoğuya gönderilen sağlık personeli ve onların sorunları, sivil savunma konusunda yapılacak çalışmalar, Güneydoğuya gönderilen askeri takviye konularını içeren haberlerdir. Bu haberler içinde çoğunluğu 60 haber ile Güneydoğu illerinden gelen haberler oluşturmaktadır ve oranı 46.15'dir. Bu bölümdeki toplam haber sayısı 130 olup, bölgesel dağılımını aşağıdaki tabloda görmek mümkündür.

Tablo: 7 İç merkezlerden yayınlanan haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Adana, Diyarbakır, Şırnak, Silopi	60	46.15
Haber Merkezi	18	13.85
Ankara Bürosu	52	40.00
Toplam	130	100.00

¹⁷ Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nce, Körfez Savaşı nedeniyle basının temenni edilmeyen durumlarla karşılaşmaması için bazı konulara azami dikkat göstermesine ilişkin yapılan uyarı ile ilgili gazetede çıkan haber örnekleri:

" Güneydoğu'da ilan edilmemiş yasaklar AFP'nin Filipinli muhabirini bile şaşırttı. Yasaklar bizim Filipin'den fazla" Cumhuriyet - 4 Şubat 1991.

"Gazetecilerin Silopi'den sonra Cizre'ye girmesine izin verilmiyor. Bölgede askeri sığınak gün geçtikçe artıyor" Cumhuriyet - 3 Şubat 1991.

Ayrıca basına getirilen sınırlamalarla ilgili ayrıntılı bilgi ikinci bölümde verilmiştir.

3-GAZETEDKİ SAVAŞLA İLGİLİ TÜM HABERLERİN GÖRÜNÜMÜ

Gazetede Körfez savaşı süresince yayınlanan tüm haberleri içeren bu bölümde tüm kaynaklardan yayınlanan haberlerin sayısal oranlarını açıkça görmek mümkündür.

Tablo: 8 Tüm Haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Dış Kaynaklı Haberler	276	46.30
İç Kaynaklı Haberler	190	31.88
İ Merkezler Kaynaklı Hab.	130	21.81
Toplam	596	100.00

DEĞERLENDİRME:

Cumhuriyet Gazetesi'nde Körfez Savaşı'nı içeren Ocak ve şubat ayları içinde dış kaynaklı haberlerin önemli bir oranı oluşturduğu tesbit edilmiştir.Bu oran toplam 466 haber içinde 276 ile yüzde 59.22'dir. İç kaynakların oluşturduğu oran ise toplam 190 ile 40.80'dir. İç kaynaklara ait olan yüzde 40.80 içinde yerli ajansların kullandığı dış kaynaklı haberler nedeniyle dış kaynakların da payı olduğunu söylemek mümkündür. Cumhuriyet gazetesi açısından Körfez Savaşı'nda haberlerde dışa bağımlılık olduğunu söylemek mümkündür. Bu gazetenin genel görünümünde de göze çarpmaktadır. Özellikle ilk sayfada verilen fotoğrafların mahreçleri ilk etapta bu izlenime yol açmaktadır. Bu istatistikler sonucunda da bunun haberlerin içerikleri açısından da geçerli olduğu saptanmıştır.

III- MİLLİYET GAZETESİ

Milliyet Gazetesi Körfez savaşı süresince iç ve dış kaynaklardan kullandığı haberlerle okuyucularını bilgilendirmeye çalışmıştır. Savaş nedeniyle bazı merkezlere gönderdiği muhabirlerinden gelen haberler gazetede yayınlanan haberlerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır, aynı derecede önemli olan diğer kaynak ise dış kaynaklardır. İç merkezlerde yayınlanan haberlerin bu çalışma açısından özellikle bir önemi olmamasına karşın ayrı bir başlıkla ele alınmıştır. Aşağıda yer alan tablo ve açıklamalarda haber kaynakları ve bu kaynaklardan kullanılan haberlerin oranları üzerinde durulmuştur. Öncelikle gazetede kaynakların genel görünümü ile başlayan değerlendirmelerin açılımını ilerdeki tablolarda görmek mümkündür.

1- SAVAŞ HABERLERİ

a- Yabancı ve Yerli Kaynakların Genel Görünümü:

Milliyet Gazetesi'nde savaş süresince savaşla ilgili toplam 582 haber yayınlanmıştır. Bu haberlerin 263'ü dış kaynaklardan kullanılan haberler olup yüzdesi 45.18'dir. İç kaynaklardan kullanılan haberlerin sayısı ise 319'dur. Bunun diğer savaş haberleri içindeki yüzdesi 54.82'dir. Milliyet'te iç kaynaklı haberlerin dış kaynaklı haberlere oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Bu Milliyet açısından olumlu bir gelişme gibi görünse de, iç haberler içindeki kaynakların ve bu kaynakların kullandığı haber kaynaklarının da hesaba katılması, değerlendirme açısından daha doğru sonuçların oluşmasında etken olacaktır. Bu kaynakların açılımı ve haber oranlarını aşağıdaki diğer tablolarda görmek mümkündür.

Tablo:1 Kaynaklarına göre haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Dış Kaynaklı Haberler	263	45.18
İç Kaynaklı Haberler	319	54.82
Toplam	582	100.00

b-Gazetenin muhabiri bulunan dış merkezler:

Milliyet Gazetesi Körfez savaşını toplam 16 muhabiri ile 15 merkezden izlemiştir. Muhabirlerin bir kısmı belirli merkezlerde sürekli olarak bulunmaktadır.¹⁸ Bir kısmı da savaş süresince savaşı izlemek üzere bazı merkezlere giden muhabirlerdir.¹⁹ Savaşı Bağdat' ve Dahran'dan izleyen muhabirlerden bu süre boyunca önemli oranda haber kullanılmıştır. Muhabirlerin bulunduğu dış merkezlerden kullanılan toplam haber sayısı 222'dir. Bu sayı içinde en göze çarpan Moskova'dan kullanılan 35 haber olup oranı 15.76'dır. İkinci olarak Brüksel'den geçilen 26 haberin oranı 11.71, Washington'dan geçilen 23 haberin oranı da 10.36'dır. Savaşın merkezi olan Bağdat'tan geçilen haber sayısı 21 olup, oranı 9.45'dir, bu oran Paris için de aynıdır. Bunu takip eden merkez olan New York 'tan geçilen haber sayısı 17 olup, oranı 7.65'dir. Görüldüğü gibi savaşın merkezlerinden geçilen haber sayısı ve oranları savaşa taraftar olan diğer ülkelerinki ile yaklaşık aynıdır. Hatta savaşa taraftar olan diğer ülkelere geçilen haber sayısının daha fazla olduğunu söylemek de mümkündür. Muhabirlerin bulunduğu tüm merkezler ile haber sayısı ve oranlarını aşağıdaki tabloda açıkça görmek mümkündür.

¹⁸ Örneğin: Moskova - Cenk Başlamış ,Paris - Mişel Perlman , Washington - Turan Yavuz, Londra - Temuçun Tezcan,

¹⁹ Bağdat - Ali Haydar Yurtsever, Amman - Bülent Hiçyılmaz, Dahran - Vahap Yazaroğlu.

Tablo:2 Muhabirlerin dış merkezlerden geçtiği haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Amman	7	3.15
Atina	10	4.50
Bağdat	21	9.45
Birleşmiş Milletler	12	5.40
Bonn	8	3.60
Brüksel	11	4.95
Dahran	26	11.71
Londra	12	5.40
Madrid	9	4.05
Moskova	35	15.76
New York	17	7.65
Paris	21	9.45
Roma	3	1.35
Tel Aviv	7	3.15
Washington	23	10.36
Toplam	222	100.00

c- Dış Merkezler Kaynak Olarak Gösterilen Haber Sayıları:

Milliyet Gazetesi Dış merkezleri kaynak göstererek haber kullanmamıştır. Bu sebeple bu bölümde incelenen veri yoktur. Kullanılan haberlerin hepsinin mahreçleri açık olarak gösterilmiştir.

d-Haberi kullanılan yabancı ajanslar:

Yabancı ajansların haberleri, diğer gazeteler de olduğu gibi Milliyet Gazetesi içinde önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Bu kaynak içinde en önemli yer Dış Haberler Servisi'nindir. Savaş süresince yabancı ajanslardan kullanılan toplam haber sayısı 263'dür. Bunun 236'sı ve yukarıda belirtildiği gibi büyük bir oranı , yüzde 89.73'ü dış

haberler servisine aittir. Reuter'e ait olan haber sayısı 14 olup yüzde 5.32'yi, Associated Press'e ait olan ise 10 haber ile 3.80'i oluşturmaktadır. Bu kaynaklar içinde en az haber kullanılan ajans olan Agence France Presse ait olan haber sayısı 3 olup, oranıda 1.14'dür.

Tablo: 3 Yabancı ajanslar

	Haber Sayısı	Oran (%)
AP	10	3.80
Reuter	14	5.32
AFP	3	1.14
Dış Haberler Servisi	236	89.73
Toplam	263	100.00

e-Haberi kullanılan yerli ajanslar:

Milliyet Gazetesi yabancı ajanslardan kullandığı kadar olmasa da, yerli ajanslardan da haber kullanmıştır. Yerli ajanslardan kullanılan haberler karşılaştırılacak olursa Hürriyet ve Cumhuriyet gazetelerine göre Milliyet yerli ajanslardan en fazla haber kullanan gazete olarak nitelendirilebilir. Yerli ajansların da haber kaynaklarının daha çok yabancı ajanslar olduğunu göz önüne aldığımızda bu durumun diğer gazeteler açısından da fazla bir şey değiştirmedığı sonucuna varabiliriz. Nitekim diğer gazetelerin olayı aracısız, doğrudan yaptığını bile düşünmek mümkündür. Bu durumda Milliyet Gazetesi'nin yerli ajanslardan kullandığı haber toplamı 99'dur. Bunun 92'si AA'ya ait olup toplam içindeki oranı yüzde 92.92'dir. 4 haber Ankara Haber Ajansına (AA) ait olup yüzde 4.04, 3 haber de Ulusal Haber Ajansına ait olup, yüzde 3.03 oranlarını oluşturmaktadır.

Tablo: 4 Yerli ajanslar

	Haber Sayısı	Oran
AA	92	92.92
ANKA	4	4.04
UBA	3	3.03
Toplam	99	100.00

f- Toplam dış kaynaklı haber sayısı:

Milliyet Gazetesi'nin Körfez Savaşı süresince kullandığı toplam dış kaynaklı haber sayısı 263'dür. Dış kaynakların içinde yabancı ajanslar ile dış haberler servisinden alınan haberler bulunmaktadır.

Tablo: 5 Dış kaynaklı haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Yabancı Ajanslar ve Dış Haberler Servisi	263	100.00
Toplam	263	100.00

g-Toplam iç kaynaklı haber sayısı:

Milliyet Gazetesi'nde iç kaynaklı haberler başlığı altında yerli ajanslar ile dış merkezlerde bulunan muhabirlerin geçtiği haberler incelenmiştir. Toplam sayısı 319 olan iç kaynaklı haberlerin 99'u ajanslardan kullanılan haberler olup yüzde 31.03'lük oranı, 222'si ise muhabirlerden alınan haberler olup yüzde 69.59'luk oranı oluşturmaktadır. Muhabirlerden kullanılan haberlerin önemli bir oranı oluşturduğunu söylemek mümkündür. Tablo 6'da oranlar açıkça görülmektedir.

Tablo: 6 İç kaynaklı haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Yerli Ajanslar	99	31.03
Muhabirler	222	69.59
Toplam	319	100.00

2- İÇ MERKEZLERDEN YAYINLANAN HABERLER

Milliyet Gazetesi'nde de savaşın asıl merkezlerinden kullanılan haberlerin yanı sıra iç merkezlerden kullanılan haberlere de geniş yer verilmiştir. Özellikle sınır kentlere giden muhabirlerden alınan haberler iç merkezlerden gelen haberler olarak göze çarpmaktadır. İncirlik konusundaki haberlerin de gazetede geniş olarak yer aldığı görülmektedir. Kimyasal silahların kullanımı ve doğuracağı sonuçlara da önemle değinen Milliyet Gazetesi'nde konu ile ilgili dizi yazılar ve uzman kişilerin görüşlerin içeren yazılara da sık olarak rastlanmaktadır. İç merkezlerden yayınlanan toplam haber sayısı 225'dir. Bu sayının önemli bir kısmını yukarıda belirtildiği gibi sınır illerinden gelen haberler oluşturmaktadır. Toplamı 87 olan bu haberler yüzde 38.66 oranındadır. Çıkış yeri Ankara olan haberlerin büyük oranı hükümetin ve diğer siyasi partilerin konu ile ilgili yaklaşımlarını yansıtmaktadır. Muhabirlerin adı ile verilen haberler de konu ile ilgili yapılan özel haberleri kapsamaktadır. Diğer haberlerin oranı tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo: 7 İç merkezlerden yayınlanan haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Sınırlar	87	38.66
Haber Merkezi	11	4.88
Ankara	78	34.66
İstihbarat Servisi	15	6.66
Magazin Servisi	4	1.77
Muhabirler	30	13.33
Toplam	225	100.00

3- GAZETEDKİ SAVAŞLA İLGİLİ TÜM HABERLERİN GÖRÜNÜMÜ

	Haber Sayısı	Oran (%)
Dış Kaynaklı Haberler	263	32.58
İç Kaynaklı Haberler	319	39.52
İç Merkezler	225	27.88
Toplam	807	100.00

DEĞERLENDİRME:

Milliyet Gazetesinde Körfez savaşı süresince yayınlanan toplam 582 savaşıla ilgili haberden 319'unun iç kaynaklı olduğu tesbit edilmiştir. Bunun oranı yüzde 54.82'dir. Dış kaynaklı haberlerin ise 263 olduğu tesbit edilmiş olup bunun oranı ise yüzde 45.18'dir. Grldđđ gibi iç kaynaklı haberler dış kaynaklı haberlere oranla daha fazladır. Arada yaklaşık yüzde 10'luk bir fark görülmektedir. Bu durumda Milliyet Gazetesi'nin tamamen dış kaynaklara bağımlı olduğunu söylemek mümkün olmasa da, tamamen iç kaynaklara bağlı olarak haber verdiğini söylemek de doğru olmaz. Yüzde 45.18 oranında dış kaynak az bir oran değildir. Üstelik burada yerli ajansların kullandığı dış kaynakların da değerlendirme kapsamına alınması gerekmektedir. Ayrıca dış merkezlerdeki muhabirlerin geçtiği haberler incelendiğinde bazen ilginç durumlarla karşılaşmak da mümkündür. Örneğin: Savaşın ilk günü olan 17 Ocak tarihinde Milliyet Gazetesi savaşın başladığı haberini " Başta Saddam'ın karargahı Irak'a bomba ve füze yağıyor, Bağdat yanıyor" manşetleriyle vermiştir ve sayfada bol miktarda fotoğraf da göze çarpacak şekilde yer almaktadır. Bu fotoğrafların yanında ve manşetin hemen altında Milliyet'in Bağdat'ta bulunan muhabirlerinin fotoğrafları da yer almakta ve " Milliyet muhabirleri Bağdat'tan bildiriyor " ibaresi görülmektedir.

Savaşla ilgili önemli gelişmelerin anlatıldığı izlenimi verilen haberin devamının yer aldığı iç sayfada ise, " Bağdat'da Adana usul pavyonda "White House" su gibi içildi " alt başlığı ile, Bağdat'taki yabancı gazetecilerin bir eğlence yerinde nasıl

eğlendikleri anlatılmaktadır.²⁰

İç ve dış kaynaklar olarak değerlendirme yapılırken arada bir de olsa rastlanacak bu tür durumların da dikkate alınması sonuç açısından önem taşımaktadır.

²⁰ Böyle bir haberin savaşın olduğu chedeki bazı izlenimlerin anlatılması bakımından önem taşıdığı düşünülebilir. Ancak burada dikkat çekilmek istenen nokta, özellikle haberin, savaşın başladığı ilk gün yayınlanması ve ilk sayfada verilen manşetlerle iç sayfada haberin devamında bir çelişkinin olduğunun düşünülmesidir.

IV- SABAH GAZETESİ

Sabah Gazetesi Körfez Savaşı süresince kullandığı çeşitli kaynaklar aracılığıyla okuyucularını savaş hakkında bilgilendirmiştir. Savaş haberlerinden iç kaynaklı olanları, savaşın kritik bazı dönemlerinde çeşitli merkezlere giden Sabah muhabirleri oluşturmaktadır.²¹ Bazen aynı merkeze birkaç muhabir değişik zamanlarda gitmiştir, fakat kısa sürelerle kalmışlardır. Sabah gazetesinin dış haber kaynaklarını da yine bazı yabancı ajanslar ve yabancı yayın organları oluşturmaktadır. Yalnız Sabah Gazetesi'nde diğer gazetelerde olduğu gibi "Dış Haberler Servisi" mahrecine rastlanmamıştır. Dış kaynaklı haberlerin yaklaşık tamamı mahreçsiz verilmiş, bazan da haberin kullanıldığı dış merkezin adı kullanılmıştır. Mahreçsiz verilen haberlerin dış kaynaklı olduğunun tesbiti için içerikleri de incelenmiş ve içinde en azından bir yabancı kaynağa atıf yapıldığı görülmüştür. Bu sebeple bu tür haberler de mahreçsiz olarak tanımlanmış ve dış kaynaklar kapsamında incelenmiştir.

İç merkezler başlığı altında incelenen bölümde de iç merkezlerden kullanılan, fakat kaynağı belirtilmemiş haberler mahreçsiz olarak gruplandırılmıştır.

1- SAVAŞ HABERLERİ

a-Yabancı ve Yerli Kaynakların Genel Görünümü:

Sabah Gazetesi'nde Körfez Savaşı süresince savaşla ilgili toplam 353 haber yayınlanmıştır. Bunların 241'i dış kaynaklı haber olup toplam içindeki oranı yüzde 68.27'dir. Kalan 112 haber ise iç kaynaklardan kullanılmıştır ve yüzdesi 31.72 dir. Sabah Gazetesi'nde dış kaynaklı haberlerin, iç kaynaklı haberlere oranla daha fazla kullanıldığı açıkça görülmektedir.

²¹ Gazeteden kısa aralıklarla dış merkezlere gidenler arasında köşe yazarları da vardı. Örneğin, Ahmet Vardar - Dahran , Güneri Cıvaoglu - İsrail. Yazarlar izlenimlerini döndükten sonra; köşe yazılarının yanı sıra, gazetelerinde dizi halinde de yayınladılar.

Tablo: 1 Kaynaklarına göre haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Dış Kaynaklı Haberler	241	68.27
İç Kaynaklı Haberler	112	31.72
Toplam	353	100.00

b-Gazetenin muhabiri bulunan dış merkezler:

Sabah Gazetesi Körfez savaşını 17 muhabiri ile değişik merkezlerden izlemiştir. Muhabirlerinden birçoğu savaş için gitmiş muhabirler olup birkaç tanesi de sürekli olarak belirli merkezlerde kalan muhabirlerdir.²² Bu bölümdeki toplam haber 112'dir. Bunlardan 26'sı Dahrán'dan geçilmiş olup, 3 ayrı muhabire aittir.²³ Dahrán'dan geçilen haberlerin diğer merkezlere oranı 23.12'dir. Dahrán'ı 22 haberle Washington izlemektedir ve oranı 19.64'dir. Amman ve Bağdat'tan geçilen haberler yine iki muhabire aittir,²⁴ toplam 20 olan haberlerin oranı 17.85'dir. Fransa ve İngiltere'den geçilen haber sayısı 9 olup bunların oranları da 8.03'dür. Ayrıca bu merkezlerden verilen haberlerin çoğu ilgili merkezlerdeki basından çeşitli yorumları içermektedir.²⁵ Sabah'ın muhabir bulundurduğu diğer merkezler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

²² Washington - Savaş Sızal, Fransa - Nurdan Bernard.

²³ Ahmet Vardar, Ramazan Öztürk, Ahmet Utku.

²⁴ Ayşe Önal, Korcan Karar.

²⁵ Dış Merkezlerde bulunan muhabirlerin haberlerinden örnekler. (Ek-7)

Tablo: 2 Muhabirlerin dış merkezlerden geçtiği haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Amman - Bağdat	20	17.85
Atina	2	1.78
Dahran	26	23.21
Fransa	9	8.03
New York	1	0.89
İsrail	4	3.57
İtalya	15	13.39
İngiltere	9	8.03
Washington	22	19.64
Tel Aviv	4	3.57
Toplam	112	100.00

c- Dış merkezler kaynak olarak gösterilen haber sayıları:

Sabah Gazetesi Körfez Savaşı boyunca çeşitli merkezlerde bulundurduğu muhabirlerinden aldığı haberleri yayınlamıştır. Bundan başka çeşitli dış merkezlerdeki yabancı kaynaklardan da haber kullanmıştır. Fakat dış merkezlerden aldığı haberlere kaynak belirtmeyip, doğrudan ilgili merkezin adını kaynak olarak vermiştir. Dış merkezlerden bazılarından kullanılan haberler son derece azdır. Tabloda da görüleceği üzere, Atina, Bağdat, Bonn, Moskova, Madrid, Şam ve Strasburg gibi merkezlerden yalnızca birer haber geçilmiş olup, bunların toplam dış merkezler içindeki yüzdesi 2.5'dir. Brüksel kaynaklı 2 haber olup oranı yüzde 5.00, Fransa kaynaklı 3 haberin yüzdesi 7.50'dir. Londra ve Tahran'dan 5'er haber yayınlanmış olup yüzdeleri 12.50'dir. Dış merkezler içinde 18 haber ile Washington birinci sırada yer almaktadır ve yüzde 45 oranındadır. Bu bölümdeki toplam haber sayısı ise toplam 40'dir.

Tablo:3 Dış merkezler kaynaklı haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Atina	1	2.50
Bağdat	1	2.50
Bonn	1	2.50
Brüksel	2	5.00
Fransa	3	7.50
Londra	5	12.50
Moskova	1	2.50
Madrid	1	2.50
Şam	1	2.50
Strasburg	1	2.50
Tahrân	5	12.50
Washington	18	45.00
Toplam	40	100.00

d- Haberi Kullanılan Yabancı Ajanslar:

Sabah Gazetesi'nde de yabancı ajanslardan alınan haberlere önemli yer verilmiştir. Ancak *Sabah* haber alınan kaynakları mahreç olarak haberin başında göstermemektedir. Bu da yabancı kaynakların tesbiti açısından tam bir açıklık getirmemektedir. Kaynak gösterilen bazı haberler olmakla birlikte yabancı ajanslardan veya diğer dış kaynaklardan kullanılan haberler için genellikle kaynak belirtilmemiştir. Bu sebeple, haberin yabancı ajans veya dış kaynaklı olup olmadığını tesbit için haberlerin içerikleri de incelenerek sonuca varıldı. Bu durumda olan haberler "mahreçsiz yabancı kaynaklar" başlığı altında toplandı. Yabancı ajanslardan kullanılan toplam haber sayısı 201 olup bu sayı içinde 181'i için mahreç verilmediği tesbit edildi.²⁶ Mahreçsiz yabancı kaynakların toplam içindeki oranı yüzde 90.04'dür. Sabah gazetesi Bağdat radyosu'ndan mahreç göstererek 10 haber kullanmış olup yüzdesi

²⁶ Mahreçsiz haberlere örnekler (Ek-8)

4,97'dir. Ancak bazı haberlerin içinde de Bağdat Radyosu'na²⁷ atıfta bulunmuştur. Reuter'den mahreci ile verilmiş 4 haber tesbit edilmiş olup, yüzdesi 1.99'dur. Sabah İran Haber Ajansı (İRNA) 'ndan da 5 haber kullanmıştır, yüzdesi 2.48'dir. Agence France Presse (AFP)'den kullanılan 2 haber yüzde 0.99 oranındadır. Ancak yukarıda belirtildiği gibi mahreçsiz haberlerin içinde de dolaylı olarak bu kaynakların haberleri bulunmaktadır. Sabah Gazetesi'nde "dış haberler servisi" mahrecine de rastlanmamıştır.

Tablo:4 Yabancı Ajanslar

	Haber Sayısı	Oran (%)
AFP	2	0.99
İRNA	5	2.48
Reuter	4	1.99
Bağdat Radyosu	10	4.97
Mahreçsiz Yabancı Kayn.	181	90.04
Toplam	201	100.00

e- Haberi kullanılan Yerli Ajanslar

Sabah Gazetesi'nde incelenen süre içerisinde yerli ajanslar mahreciyle verilen hiçbir habere rastlanmadı.

f- Toplam Dış Kaynaklı Haber Sayısı:

Sabah Gazetesi'nin toplam dış kaynaklı haber sayısı 241 olarak tesbit edildi. Dış kaynaklar içinde yabancı ajanslar ve dış merkezler'den geçen haberler yer almaktadır. Yabancı ajanslardan kullanılan haberler toplam 201 olup, dış kaynaklar içindeki oranı 83.40'dır. Dış merkezlerin toplamı da 40, yüzdesi ise 16.59'dur.

²⁷(Ek-8)

Tablo:5 Dış kaynaklı haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Yabancı Ajanslar	201	83.40
Dış Merkezler	40	16.59
Toplam	241	100.00

g- Toplam İç Kaynaklı Haber Sayısı:

Sabah Gazetesi'nin toplam iç kaynaklı haber sayısı 112'dir. İç kaynaklar, dış merkezlerde bulunan muhabirlerdir ve bu bölüm kapsamına yalnızca dış merkezlerde bulunan muhabirlerin haberleri girmektedir. Çünkü *Sabah*'ta yerli ajans veya herhangi bir iç kaynak mahrecine rastlanmamıştır. Dış merkezlerden muhabirlerin geçtiği haberlerde bazan dış kaynaklardan kullanılan haberler olmaktadır.²⁸ Bu durumda iç kaynaklardan kullanılan haberleri "saf" iç kaynaklı haberler diye nitelendirmek de söz konusu değildir. Çünkü o haberlerin içinde dış kaynakların da bir miktar payı bulunmaktadır.

2- İÇ MERKEZLERDEN YAYINLANAN HABERLER

Sabah Gazetesi Körfez Savaşı süresince savaş haberlerine büyük ölçüde yer verdiği gibi, iç merkezlerden savaşın Türkiye ile ilgili yanını yansıtan haberler de vermiştir. Bunu, diğer gazetelerin yaptığı gibi çeşitli kritik merkezlere muhabirler göndererek yapmış, büyük oranda da Ankara'dan konu ile ilgili haberler vermiştir. Bu haberler daha çok çeşitli siyasi yorum ve görüşlere dayanan haberler niteliği taşımaktadır. Sabah aynı zamanda savaş nedeniyle gelişen bazı olaylara da sürekli olarak geniş yer ayırmıştır.

Sözelimi, savaş tehlikesi nedeniyle Güneydoğu'ya gönderilen sağlık personelinin durumu fotoğraflarla birlikte Sabah'da uzun süre yer almıştır.²⁹ Bu

²⁸ "Ürdün Halkı Çok Tedirgin" (Sabah - 17 Ocak 1991) başlıklı haber Korcan Karar imzasıyla verilmiş olup, haber Amman'da yayınlanan El Düstur, El Saab, El Rai gazetelerine dayanarak yazılmış bir haberdur. (Ek-7)

²⁹ " Hemşirelerin morali bozuk" Sabah - 5 Şubat 1991.

" Doktora ve hemşireye mecburi hizmet huzursuzluk yarattı" Sabah - 20 Ocak 1991.

bölümdeki toplam haber sayısı 108 olup Ankara'dan yayınlanan haberler bunun 65'ini oluşturmaktadır ve yüzdesi 60.18'dir. Bu bölümde de mahreçsiz haberlere rastlanmış olup sayısı 10, yüzdesi ise 9.25'dir. Diyarbakır ise 12 haber ile göze çarpan diğer merkezdir. Haber sayısı 12, yüzdesi 11.11'dir. Diğer iç merkezleri ve haber sayıları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo: 6 İç merkezlerden yayınlanan haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Ankara	65	60.18
Antalya	1	0.92
Batman	5	4.62
Diyarbakır	12	11.11
Malatya	2	1.85
Mardin	2	1.85
Midyat	2	1.85
Silopi	1	0.92
Habur	5	4.62
Hakkari	3	2.77
Mahreçsiz	10	9.25
Toplam	108	100.00

3- GAZETEDEKİ SAVAŞLA İLGİLİ TÜM HABERLER

Tablo: 7 Tüm haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Dış Kaynaklı Haberler	241	52.27
İç Kaynaklı Haberler	112	24.29
İç Merkezler	108	23.42
Toplam	461	100.00

DEĞERLENDİRME:

Sabah Gazetesi Körfez Savaşı süresince toplam 353 doğrudan savaşıla ilgili haber yayınlamıştır. Bunlardan 241'i, yani yüzde 68.27'si tamamen dış kaynaklardan (yabancı ajanslar, dış basın, televizyon istasyonları) kullanılmış haberlerdir. 112'si de iç kaynaklardan (dış merkezlerde bulunan muhabirler) kullanılan haberler olup, bunun yüzdesi 31.72'dir. İç merkezlerden kullanılan ve doğrudan savaşıla ilgili olmayan haberlerin sayısı ise 108'dir. Görüldüğü gibi Sabah Gazetesi'nin de yüzde 68.27 gibi bir oranla dış kaynaklara bağımlı olduğu tesbit edilmiştir. Üstelik bunun içinde iç kaynakların zaman zaman kullandıkları dış kaynakların payı hesap edilmemiştir. Dış kaynaklar payı hesap edildiğinde bu oranın daha da artacağı açıktır.

Sabah Gazetesi'ndeki haberlerin kaynaklarının yanı sıra içeriklerine bakıldığında çoğu haberlerin magazin haberi niteliğinde olduğunu söylemek mümkündür. Sözgelimi, 14 Şubat tarihli Sabah'ta, "Çöl fırtınası dövme oldu" başlıklı bir haberde; savaşıla giden Amerikan askerlerinin kollarına çöl fırtınası yazan dövmeler yaptırdıklarından bahsedilmekte ve bir de fotoğraf yer almaktadır.

Yine 8 Şubat tarihli Sabah'ta " Körfezle gelen evlilik " başlıklı haberde ; Basra Körfezi'nde görevli Amerikalı bir pilot ile kilometrelerce uzaktaki nişanlısının telefon ile evlenmelerinin hikayeleri anlatılmaktadır.Aşağıda birkaç tanesi yer alan bu tür örnekleri çoğaltmak mümkündür (Ek-9).

Sabah'ın üzerinde önemle durduğu konulardan birisi de Saddam Hüseyin'in kötü kişiliği ve Türkiye'ye saldırma olasılığının büyüklüğüdür. Sabah Gazetesi bunu diğer gazetelerden farklı olarak göze batacak şekilde yapmıştır.

" Saddam'ı yakalatana 80 milyar"

" Saddam halkını canlı kalkan yaptı, " Irak liderinin dünya kamuoyunu acındırmak için kendi halkını canlı kalkan olarak kullanmaktan bile çekinmediği, sığınak dediği yerin asteri komuta merkezi olmasının ortaya çıkması ile kanıtlandı". (15 Şubat 1991)

"Saddam'ın Türkiye'ye saldırması çılgınlık olur".(28 Ocak 1991)

"Saddam halifeliğini ilan etmeye hazır".(19 Ocak 1991)

"Kara savaşını Irak başlattı".(31 Ocak 1991)

"Sıra Saddam'ın cezasına geldi".(27 şubat 1991)

"Saddam kaçmaya hazır". (28 şubat 1991)

Sabah Gazetesi açısından değinilmesi gereken diğerk bir konu da; Muhabirlerinin çeşitli merkezlerden savaşı bildirdiğini ilk sayfadan manşetlerle vermesine ve sanki tũm savaş haberlerini muhabirlerinden aldığı istihbaratlara gũre veriyor izlenimi bırakmasına karşın savaşla ilgili kaynak kullanımında dış kaynakların gũzle gũrũlũr bir farkın olmasıdır. (Ek-10)

V- ZAMAN GAZETESİ

İncelenen son gazete Zaman da Körfez savaşına önemle vermiş ve savaş haberlerini daha çok ciddi yanlarını ele alarak yayınlamıştır. Zaman Gazetesi savaşla ilgili olarak dış merkezlere muhabir göndermemiştir. Bu yüzden incelemenin ilgili kısmı boş bırakılmıştır. Veri tesbit edilemeyen diğer kaynak ise iç kaynaklar bölümüdür. Gazetenin iç kaynaklardan da haber kullanmadığı ve dış kaynakların, Körfez Savaşı süresince Zaman Gazetesi için temel kaynağı oluşturduğu tesbit edilmiştir. Dış kaynaklı haberlerin sayı ve oranları, ayrıca iç merkezlerden yayınlanan haberlerin oranları tablolarla birlikte ele alınmıştır.

1. SAVAŞ HABERLERİ

a- Dış Kaynaklı ve İç Kaynaklı Haberlerin Görünümü:

Zaman Gazetesi'nde iç ve dış kaynakların görünümüne bakıldığında yalnızca tek kaynağın, dış kaynağın varlığı dikkat çekmektedir. Toplam dış kaynaklı haber sayısı 298'dir. Dış kaynaklı haberler, çeşitli dış merkezin adı verilerek kullanılan haberlerden ve yabancı ajanslardan kullanılan haberlerden oluşmaktadır.

Tablo: 1 Kaynaklarına göre haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Dış Kaynaklı Haberler	298	100,00
İç Kaynaklı Haberler	0	0.00
Toplam	298	100.00

b- Zaman Gazetesi'nin muhabiri bulunan dış merkezler:

Zaman Gazetesi Körfez savaşı süresince herhangi bir dış merkezde muhabir bulundurmamıştır.

c- Dış Merkezler Kaynak Olarak Gösterilen Haber Sayıları:

Zaman Gazetesi Körfez Savaşı süresince toplam 18 dış merkezden haber kullanmıştır. Bu merkezlerden kullandığı haberlerin çoğunu ilgili ülkenin basın organlarından, ajanslarından veya televizyon istasyonlarından kullanmış olup, haberin mahrecine ilgili merkezin adını vermiştir. Sözelimi, İran Resmi Haber Ajansı (İRNA)'dan haber kullandığında "Tahran" mahrecini vermiş, Sovyet Komünist Partisi'nin Yayın Organı Pravda'dan haber kullandığında Moskova mahrecini kullanmış, Der Spiegel dergisinden haber kullandığında ise Bonn mahrecini kullanmıştır.³⁰ Zaman Gazetesi'nin bu bölümde kullandığı toplam haber sayısı 145'dir. Bu sayı içerisinde Washington mahreçli haberlerin sayısı fazlalığı ile dikkat çekmekte olup 46, yüzdesi ise 31.72'dir. Bunu 21 haber ile Londra izlemekte olup, oranı yüzde 14.48'dir. New York 10 haber ile üçüncü en fazla haber kullanılan merkez özelliği taşımaktadır ve oranı yüzde 6.89'dur. Daha sonra Lefkoşe gelmektedir, haber sayısı 9 yüzdesi ise 6.20'dir. Paris ile Kahire 8'er haber ile yüzde 5.51 oranını oluşturmaktadırlar. Tahran 7 haber ile 4.82, Bonn ve Brüksel 6'şar haber ile 4.13 oranındadırlar. Diğer merkezleri ve haber sayılarının tamamı tablo 2'de görmek mümkündür.

³⁰ (Ek - 11)

Tablo:2 Dış merkezler ve haber sayıları

	Haber Sayısı	Oran (%)
Amman	5	3.44
Birleşmeş Milletler	1	0.68
Bonn	6	4.13
Brüksel	6	4.13
Cidde	1	0.68
Dahran	2	1.37
Düsseldorf	2	1.37
Frankfurt	5	3.44
Kahire	8	5.51
Lefkoşe	9	6.20
Londra	21	14.48
Moskova	5	3.44
New York	10	6.89
Paris	8	5.51
Riyad	1	0.68
Roma	2	1.37
Tahran	7	4.82
Washington	46	31.72
Toplam	145	100.00

d- Haberi Kullanılan Yabancı Ajanslar:

Yabancı ajanslar Körfez Savaşı süresince, savaş haberleri açısından Zaman Gazetesi için de temel kaynak olma niteliğindedir. Bu bölüm kapsamına yabancı ajansların yanı sıra, Haber merkezi ve Dış haberler servisi de alınmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi bu servislerde haberleri; yabancı ajanslar, dış basın ve diğer dış haber kaynaklarından derlemektedirler.

Bu bölümde haberi kullanılan yabancı basın organları; Der Spiegel, New York Times, Washington Post, Guardian, Herald Tribüne, El Ahbar (Mısır), Middle East Insedor (İngiliz), Stern, El Hayat (Mısır)Gazetesi olarak tesbit edilmiştir. Ayrıca CCN

Televizyonu, Bağdat Radyosu ve Kuveyt Radyosu kaynak gösterilerek yazılan haberlere de sık olarak rastlamak mümkündür. Haber kullanılan ajanslar her haberde ayrı olarak belirtilmese de "dış haberler servisi" mahreci ile verilmektedir.

Yabancı ajanslar ve dış basından kullanılan toplam haber sayısı 153'dür. Bu toplam sayı içinde en fazla oran 130 haber ile dış haberler servisine aittir ve yüzde 84.96'yı oluşturmaktadır. Haber merkezinden kullanılan haber sayısı 10 olup, oranı yüzde 6.53'dür. Reuter ile AFP 4 habere sahip olup, oranları yüzde 2.61'dir. Associated Press mahreçli 5 haber yüzde 3.26 oranındadır.

Tablo: 3 Yabancı ajanslar

	Haber Sayısı	Oran (%)
AFP	4	2.61
AP	5	3.26
Reuter	4	2.61
Haber Merkezi	10	6.53
Dış Haberler Servisi	130	84.96
Toplam	153	100.00

e- Yerli Ajanslar:

İncelenen süre içerisinde Zaman Gazetesi'nde yerli ajanslardan kullanılan herhangi bir habere rastlanmamıştır.

f- Toplam Dış Kaynaklı Haber Sayıları:

Zaman Gazetesi incelenen süre içerisinde dış kaynaklardan toplam 298 haber kullanmış olup, bu sayının 145'i dış merkezlere aittir ve yüzde 48.65 oranındadır. 153'ü ise yabancı ajanslar ve dış basının olup yüzde 51.34 oranındadır.

Tablo: 4 Dış kaynaklı haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Dış Merkezler	145	48.65
Yabancı Ajanslar	153	51.34
Toplam	298	100.00

g- İç Kaynaklı Haber Sayıları:

Zaman Gazetesi'nde Körfez Savaşı süresince iç kaynaklardan kullanılan hiçbir habere rastlanmamıştır. Bu sebeple bu süre için *Zaman*'ın iç kaynaklardan haber kullanmadığını rahatlıkla söylemek mümkündür.

2- İÇ MERKEZLERDEN YAYINLANAN HABERLER

Diğer Gazetelerde olduğu gibi Zaman Gazetesi'de konunun Türkiye açısından önemi doğrultusunda iç merkezlerden haber kullanmıştır. Bunu yapabilmek için bazı iç merkezlere muhabir gönderse de sayıları pek fazla değildir. Daha çok Ankara 'dan haber kullanılmıştır. Bu bölüm içindeki toplam haber sayısı 112'dir. Ankara mahreçli haber sayısı ise 88 olup, yüzde 78.57 oranındadır. Bazan Ankara ya da İstanbul mahreci adı altında çeşitli yabancı kaynaklara atıf yapıldığı da görülmektedir.³¹

³¹ (Ek - 12)

Tablo: 5 İç merkezlerden yayınlanan haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Ankara	88	78.57
Adana	3	2.67
Cizre	1	0.89
Diyarbakır	3	2.67
G.Antep	2	1.78
Hakkari	2	1.78
İstanbul	5	4.46
Konya	5	4.46
Şırnak	2	1.78
Van	1	0.89
Toplam	112	100.00

3- GAZETEDEKİ SAVAŞLA İLGİLİ TÜM HABERLERİN GÖRÜNÜMÜ

Tablo: 6 Tüm haberler

	Haber Sayısı	Oran (%)
Dış Kaynaklı Haberler	298	72.68
İç Merkezler Kaynaklı Hab.	112	27.31
Toplam	410	100.00

DEĞERLENDİRME:

Zaman Gazetesi, Körfez Savaşı süresince savaşıla doğrudan ilgili olarak toplam 298 haber yayınlamıştır. Bu haberlerin tümü dış kaynaklardan kullanılmış haberlerdir. Zaman, bu süre içerisinde hiç bir dış merkezde muhabir bulundurmadağı gibi yerli ajanslardan da haber kullanmamıştır.³² Bazı haberlerde ise "Ankara " mahreci görüldüğü halde, haberin içeriğinde çeşitli ajanslardan veya televizyonlardan alınan haberlerin yazıldığı görülmektedir. Bu durum için Zaman Gazetesi dış haberler servisi," kendi yorumlarını da katmaları nedeniyle sözü edilen ibareleri kullandıklarını" belirtmişlerdir. Yabancı kaynaklardan alınan haberlerin içerikleri de her zaman savaşıla doğrudan ilgili olmamakta, yani yan unsurlar hakkında bilgi vermektedir. Sözgelimi; Saddam Hüseyin ve ailesi hakkındaki bir haber" Saddam'ın ailesi İsviçre'de" ³³ başlığı ile verilmiştir. Bir başka haber "ABD'de savaş uyanıklarının işine yaradı, savaş sahtekarları türedi" başlığı ile verilmiştir.³⁴ Haberde, ABD'de bazı kitlelerin savaş nedeniyle çok kişinin öleceğini ve mezarlarda yer kalmayabileceğini söyleyerek insanlara mezarlıklar satmaya çalıştıklarını anlatmaktadır. Bu tür örnekleri çoğaltmak mümkündür. Sonuç olarak, elde edilen verilere bakılarak Zaman Gazetesi'nin de Körfez Savaşı süresince dış kaynaklara bağılı olarak haber verdiğini söylemek olasıdır.

³² Zaman Gazetesi Dış Haberler Servisi, İstanbul Bürosu 'ndan Mustafa Ünal ile 6 Şubat 1994 tarihinde yapılan görüşmede ,köşe yazarlarından Fehmi Kuru'nun Dahrana gittiğı yolunda bilgi alındı. Buna karşın adı geçen gazetede yapılan incelemelerde Fehmi Kuru ya da bir başka muhabirin konuyla ilgili yurt dışından geçtiğı her hangi bir habere rastlanmadı.

³³ Zaman - 24 Ocak 1991.

³⁴ Zaman - 27 Ocak 1991.

İNCELENEN GAZETELER AÇISINDAN GENEL GÖRÜNÜM

Körfez Savaşı süresince Türk basını iç ve dış haber kaynaklarını izleyerek kamuoyunu aydınlatmaya çalışmıştır. Burada iç kaynaklarla kastedilen; yerli haber ajanslarından kullanılan ve dış merkezlerde bulunan muhabirlerin geçtiği haberlerdir. Dış kaynaklar ise; yabancı haber ajanslarından, TV istasyonlarından, basından ve dış merkezlerden kullanılan haberleri kapsamaktadır.

1-İç Kaynaklardan Kullanılan Haberler:

Körfez Savaşı süresince incelenen tüm gazeteler toplam 757 iç kaynaklı haber kullanmıştır. Bunun içinde Sabah gazetesinin payı 112 haberdur ve toplam içindeki oranı yüzde 14.79'dur. Zaman Gazetesi'nde iç kaynaklardan kullanılan haber tesbit edilememiştir. Hürriyet Gazetesi 136 haber kullanmış olup yüzdesi 17.96'dır. Cumhuriyet 190 haberle iç kaynaklardan en fazla haber kullanan ikinci gazete özelliği taşımaktadır ve oranı 25.09'dur. En fazla iç kaynaklı haber kullanan gazete ise Milliyet olup, haber sayısı 319, oranı da 42.14'dür.

Tablo : 1 İç kaynaklardan kullanılan haberler

Gazeteler	Haber Sayısı	Oran (%)
Hürriyet	136	17.96
Cumhuriyet	190	25.09
Milliyet	319	42.14
Sabah	112	14.79
Zaman	0	00.00
Toplam	757	100.00

2- Dış Kaynaklardan Kullanılan Haberler:

Gazetelerin dış kaynaklardan kullandıkları toplam haber sayısı 1320'dir, birbirlerine oranları ise yakındır. Sabah Gazetesi'nin bu süre içerisinde kullandığı dış kaynaklı haber sayısı 241'dir, oranı ise yüzde 18.25'dir. Hürriyet Gazetesi toplam 242 haber kullanmış olup toplam içindeki yüzdesi 18.33'dür. Daha sonra Milliyet Gazetesi gelmektedir. Milliyet'in toplam dış kaynaklı haber sayısı 263, oranı 19.92'dir. Cumhuriyet Gazetesi'nin toplam haber sayısı 276, toplam içindeki oranı 20.90'dır. En fazla dış kaynaklı haber kullanan gazete Zaman'dır. Haber sayısı 298 olup, yüzdesi 22.57'dir.

Tablo : 2 Dış kaynaklardan kullanılan haberler

Gazeteler	Haber Sayısı	Oran (%)
Hürriyet	242	18.33
Cumhuriyet	276	20.90
Milliyet	263	19.92
Sabah	241	18.25
Zaman	298	22.57
Toplam	1320	100.00

3- İç Kaynaklı Haberler İle Dış Kaynaklı Haberlerin Karşılaştırılmaları:

Körfez Savaşı'nda Türk Basınının kullandığı haberlerin kaynaklarını tesbit etmek amacıyla yapılan çalışma kapsamında incelenen beş gazetenin kullandığı toplam savaş haberi sayısı 2077 olarak tesbit edildi. Bu sayının 757'si iç kaynaklardan kullanılan haber sayısını oluşturmakta, geri kalan 1320'si ise dış kaynaklardan kullanılan haber sayısını kapsamaktadır. İnceleme yapılırken dikkat çeken bir nokta, iç kaynaklar mahreci ile kullanılan haberlerin bazılarının da dış kaynaklardan kullanıldığıнын tesbit edilmesiydi. Ayrıca yerli haber ajanslarından kullanılan haberler de çoğunlukla dış kaynaklardan alınan haberlerdir. Sözelimi; Anadolu Ajansı gazetelerin abone oldukları başlıca yerli ajanslardan birisi olarak savaş süresince abonelerine haber dağıtımını yaptı. Ancak AA'nın savaş süresince kullandığı haberlerin yaklaşık tamamı dış basından yapılan çevirilerden oluşmaktaydı. Çünkü AA dış merkezlere savaşı izlemek üzere muhabir göndermemişti. Tesbit edilen sonuçlara bakıldığında, Türk Basını'nın Körfez Savaşı süresince dış kaynaklara bağımlı olarak haber verildiği görülmektedir.

Tablo :3 İç ve Dış Haber Kaynaklarından Kullanılan Haberler

Kaynaklar	Haber Sayısı	Oran (%)
İç Kaynaklı	757	36.45
Dış Kaynaklı	1320	63.55
Toplam	2077	100.00

SONUÇ

Çağımız, iletişimin sosyal gelişimindeki, eğitimindeki, kültürel ve siyasal kimliğin ve bağımsızlığın geliştirilip korunmasındaki öneminin birkez daha anlaşıldığı ve bu konuda gerekli iletişim politikalarının oluşturulmaya başlandığı bir çağdır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, gelişmiş teknolojinin yoğun olarak kullanıldığı bir büyük sermaye işi haline dönüşen iletişim, beraberinde, iletişim araçlarının ve yoğun teknolojinin belirli kişilerde ve ülkelerde toplandığı ve haberleşmede gerçek anlamdaki bir demokratik katılımın azaldığı tekeli bir modeli ortaya çıkarmıştır.¹

Bu modele en son ve çarpıcı örnek geçtiğimiz yıllarda yaşanan " Körfez Krizi" olmuştur. 1991 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgali, ABD'nin olaya müdahalesi ve Körfez Krizi'ni müteakip başlayan Körfez Savaşı, her yönden gelişmiş teknolojiye sahip ülkelerin bu güce iletişim alanında da sahip olduklarını göstermelerine çok iyi bir olanak sağlamıştır. Öyle ki, savaşı dünyanın diğer ucundan canlı olarak izleyebilen insanlar, teknolojinin bu büyüleyici gücünün etkisiyle, savaş yerine bir senaryoyu izlediklerinin farkına bile varamamışlardır. Oysa, izlenenler bu teknolojiye sahip, aynı zamanda savaşı yürüten ülkelerin yalnızca savaşın görülmesini ve duyulmasını istedikleri bölümlerinden ibaret olan görüntülerdir. Bunun anlaşılması fazla uzun sürmese de uygulamada hiçbir şey yapılamamış, insanlar kendilerine sunulan savaş haberleri ile yetinmek zorunda kalmışlardır. Çünkü iletişimin uluslararası tek yönlü işlemlerini engelleyecek herhangi bir yaptırım henüz yoktur. Güçlü olan bu gücünü sonuna kadar her alanda kullanabilmektedir.

İletişimin dengesizliğinin uluslararası platformda bir sorun olarak kabul görmesi ve bu alanda çalışmalara başlanması 1970'li yıllara kadar uzanır. Ancak henüz somut bir çözüm bulunabilmiş değildir. Bu alanda UNESCO'nun yürüttüğü çalışmalar kapsamında MacBride Komisyonu bir rapor hazırlamış, bu rapor, uluslararası iletişimde

¹OKTAY, Mahmut: " Yeni Dünya Düzeni ve Uluslararası İletişim, İletişim Dünyası, Unesco Türkiye Milli Komitesi Yayını, Kasım- Aralık, 1992, sayı. 12, s. 10-11

dengelesizliğin özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından bir sorun olduğunu ortaya koymuş, buna çözüm olarak da " Yeni Evrensel Habercilik ve Uluslararası İletişim Düzeni (YEİİD) " adı verilen, iletişimde denge unsuruna dayalı bir süreç başlatılmıştır. Süreç başladığı yıllarda özellikle gelişmiş ülkeler tarafından büyük eleştiriler alsa da kabul görmüş ve bir süre yürütülmesine çalışılmıştır. Ancak, 1989'lu yıllara gelindiğinde UNESCO bu sürecin bittiğini, YEİİD'in öldüğünü açıklamıştır. UNESCO'nun bu alanda yürüttüğü çalışmalarda eski hızını kaybetmiştir.

Körfez Savaşı'nda gelişmiş ülkeler bu boşluktan da yararlanarak, boş buldukları bu alanda rahatça hareket etmiş, sahip oldukları olanakları sonuna kadar tamamen kendi insiyatifleriyle kullanmışlardır. Bu ülkelerin bu faaliyetlerinden en fazla zararlı çıkan da hiç kuşkusuz gelişmekte olan, son teknoloji olanaklarına sahip olmayan ülkeler olmuştur.

Türkiye de bu ülkelerden biri olarak , Körfez Savaşı'nda yapılan dengesiz iletişimden payını fazlasıyla almıştır.Bu çalışma kapsamında yapılan araştırmanın sonuçları da bu görüşü doğrulamaktadır. Elde edilen verilere göre sözü edilen süre içinde incelenen beş gazetenin yayınladığı toplam savaş haberi 2077'dir. Bunun içinde dış kaynakların oranı, 1320 haberle yüzde 63.55'dir. Dış kaynakların içinde yabancı ajanslar, dış merkezler, dış basın, radyo ve televizyon kuruluşları yer almaktadır. Yabancı ajanslardan en çok haberi kullanılan ajanslar ise; AP, Reuter ve AFP'dir. Yani Batılı haber ajanslarıdır. Batılı olmayan ajans olan İRNA'nın haberleri ise yalnızca Sabah gazetesi'nde yer almaktadır.

Toplam içerisinde yerli kaynakların oranı ise, 757 haberle yüzde 36.45'dür. Yerli kaynakların içinde, kendi muhabirleri aracılığıyla dışardaki merkezlerden sağlanan haberler ve yerli haber ajanslarından sağlanan haberler vardır. Yerli kaynakların içinde AA'nın önemli bir yeri bulunmaktadır. Ancak AA'nın normalde gazetelere gönderdiği haberlerin yüzde 73.6'sı kendi kaynaklarının haberi değildir.² Körfez Savaşı'nda da bu durum geçerli olmuştur. Savaş olmasına rağmen AA herhangi bir dış merkeze savaşı izlemek üzere muhabirini göndermemiştir. Bu durum da yerli kaynak olarak değerlendirilen AA'nın haberlerinin büyük kısmını da yabancı kaynaklardan elde edilen

²ADİL, İdris: Haberde Dışa Bağımlılık, İstanbul, 1992

haberler kapsamında değerlendirmek yanlış olmayacaktır. Yerli kaynaklar içinde değerlendirilen diğer grupta ise, gazetelerin yabancı merkezlere gönderilen muhabirlerinden ya da sürekli ilgili merkezde bulunan muhabirinden sağlanan haberler yer almaktadır ki, yapılan incelemede bu haberlerin de bir kısmının yabancı kaynaklardan alındığı tesbit edilmiştir. Bir kısmı ise savaştan haber vermeyen, değerlendirmeler içermeyen magazin haberleridir. Bu tür haberler, savaşdaki baş oyuncuların özel yaşamlarından kesitler içeren nitelikte haberlerdir. Buradan çıkarılan düşünce, olay yerine muhabir göndermenin de tek yönlü haber akışına çözüm olmadığıdır. Olay yerinde bulunmak gerçekleri tam anlamıyla aktarmaya yeten bir etken değildir. Olay yerine giden ya da bir dış merkezde sürekli bulunan muhabirlerin niteliği, dengesiz haber akışına engel olacak önemli etkenlerden biridir. Aksi takdirde yabancı kaynaklara yönelmek ne pahasına olursa olsun kaçınılmaz bir sonuçtur ve nitelikli haber alamamaktan daha iyidir.

Körfez Savaşı'nda yapılan iletişimin olumsuzluğu konusunda sonradan çok şey söylenmiş ve yazılmıştır. Olay sürdüğü sırada bu konuya olan tepkilerini bazı Türk iletişimbilimciler de dile getirmişlerdir. Bunlardan Hıfzı Topuz, Körfez savaşı'nda gerçeklerin gizlendiğini söylemiştir. Hıfzı Topuz " savaş haberlerinde ölü sayısının çok az gösterildiği, mazota bulan kuşların öncelikli haber olarak verildiği ve insanların duygularını istismar için her türlü çareye başvurulduğunu belirterek, savaşın tek yönlü olarak verildiğini bunun da milletlerarası özgür haber dolaşımına aykırı olduğu, milletlerarası haberleşmenin Batı'nın çıkarları doğrultusunda işlediği " görüşünü savunmuştur.³

Sonuç olarak elde edilen verilerin ışığında Körfez Savaşı örneğinde Türkiye'nin haber alma açısından yüzde 63.55 oranında yabancı kaynaklara bağımlı olduğunu söylemek mümkündür. İncelenen gazeteler içerisinde Milliyet Gazetesi yerli haber kaynaklarından yabancılara oranla daha fazla haber kullanmış olarak tesbit edilse de bu durum genel sonucu fazla etkilememektedir. Görülen odur ki, iletişimin dengesizliği konusunda az da olsa eskiye oranla birtakım gelişmeler kaydedilmiştir. Ancak yapılanlar hala çok yetersizdir ve yabancı kaynaklara bağımlığımızı azaltmamıştır. Körfez Savaşı'nın başlamasına neden olan ülke "Irak" Türkiye'nin kapı komşusudur

³ Zaman Gazetesi, 13 Şubat 1991

Savaş yanıbaşımızda cereyan etmiştir. Buna karşın savaşla ilgili haberlerde ilk ve tek kaynak Amerika'nın basın kuruluşları olmuştur. Hatta zaman zaman Türkiye'nin içinden bazı haberleri de doğru olarak dünya kamuoyuna duyuran Batılı kaynaklar özellikle Amerika kaynakları olmuştur. Bu durumda yapılacak daha çok şey görünmektedir. UNESCO'nun gerçekleştirmeyi planladığı "Yeni Evrensel Habercilik ve İletişim Düzeni" süreci de henüz başlamış gibi görünmemektedir. Bu tür uluslararası kuruluşların uluslararası iletişim sorunlarını çözmek ve yeni yapılar oturtmasını sağlamadaki görevlerinin önemi yadsınamayacak kadar büyüktür. Ancak yine de en büyük ve önemli görev ulusların kendilerine düşmektedir. Bugün çok da geri olmayan iletişim teknolojisine gelişmekte olan ülkeler de sahiptir. Önemli olan bu kaynakları en doğru, verimli ve akılcı bir şekilde kullanabilmektir. Bu alanda yapılacak herşeyi başkalarından beklemek sorunlara kısa sürede çözüm getirmeyecek bir uzak görüşlülük olmaktan ileri gitmez. En kısa yoldan çözüm eldeki kaynakları daha verimli bir hale getirmektir. Bu kaynak eğer muhabirse, onu en iyi şekilde eğitmek daha sonra yabancı merkezlerle göndermek bir çözüm olabilir ve verimsiz yabancı bürolar açmaktan daha anlamlıdır. Kaynak teknoloji ise en fazla işe yarayacak olanına yatırım yapmak kaynakların israfını önleyecektir. Ayrıca aynı durumda olan ülkelerin örgütlenmeleri ve bu örgütlerin devamlılığının sağlanması da çözüm yollarından birisi olabilir..

Bu konudaki otoriteler sorunun varlığında ve çözüm yollarında aynı görüşe sahip olmakla birlikte bir türlü harekete geçememişlerdir. Bundan sonra yapılacak şey, geçmişte defalarca yaşanan ve Körfez Savaşı'nda da tekrarlanan olayları tekrar yaşamamak olmalıdır.

KAYNAKÇA

- ALEMDAR, K. ve KAYA, Raşit
Kitle İletişiminde Temel Yaklaşımlar, İletişim Teorisi ve Sorunlar Dizisi, Savaş Yayınları, Ankara, 1983
- ALEMDAR, Korkmaz
Türkiye'de Çağdaş Haberleşmenin Tarihsel Kökenleri, AİTİA Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksekokulu Yayını, Ankara, 1983
- ADİL, İdris
Haberde Dışa Bağımlılık, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Yayını, İstanbul, 1991
- AKSAY, Hasan
Körfezin Dibi, Server Yayınları, Ankara, 1990
- AKSOY, A. ve ROBİNS, K.
"Körfez Savaşı'nda Ahlak, Şiddet ve Teknoloji", Birikim, Mayıs 1991, 13-22
- AVCI, Nabi
Kitle Kültürü Enformatik Cehalet, Rehber Yayıncılık, Ankara, 1990
- AVCI, Nabi
İletişim Düşüncesinin Gelişimi, Eğitim-Öğretim Boyutlarıyla Bir Model Denemesi, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 1988
- AZİZ, Aysel
Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri, İletişim Araştırmaları Derneği (İLAD) Yayınları, Ankara, 1990
- BERK, Bekir
Körfez Fitnessi Doğrular-Yanlışlar, Yeni Nesil Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1991
- BAUDRİLLARD, Jean
Sessiz Yığınların Gölgesinde ya da Toplumsalın Sonu (Çev. Oğuz Adanır), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1991
- CEVİZOĞLU, M. Hulki
Körfez Savaşı ve Özal Diplomasisi, Form Yayınları, İstanbul, 1991
- CHOMSKY, Noam
Medya Gerçeği (Çev. Abdullah Yılmaz), Tüm Zamanlar Yayıncılık, İstanbul, 1993

DUVERGER, Maurice

Sosyal Bilimlere Giriş (Çev. Ünsal Oksay), Bilgi Yayınevi, Ankara, 1973

ERGİL, Doğu

Körfez Bunalımı, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1990

FIRAT, H. ve KAYNAK, C.

Körfez Krizi ve Devrimci Olanaklar, Eksen Yayıncılık, İstanbul, 1991

GERGEN, David

"Why America Hates The Press", US. News Report March 1991

GRESH, Alain. ve VIDAL, Dominique

Ortadoğu " Mezopotamya'dan Körfez Savaşına" (Çev.Hamdi Türel), Alan Yayıncılık, İstanbul, 1991

GÜVENİR, Murat

"Merkez Çevre Modeli ve Tek Yönlü İletişim Olgusu"

A.Ü.Basın Yayın Yüksek Okulu Yıllığı, 1985

HALİMİ, Serge

"Kamufraj Üniformalı Medyalar" (Çev. Ruşen Çakır), Birikim, 23 Mart 1993

JOSEPH, S., NYE, J. ve SİMİTH, R.

"Lessons From the Gulf War", 1993, After the Storm 184-193

JURGENSEN, K. ve MEYER, P.

"After Journalism "

Journalism Puaretry: The Tarpian Rock is Close to the Capitol ", 1992

KATZ, Elihu

"Savaşı İzlemek Üzerine Notlar " (Çev. Mehmet Küçük)

İletişim Çeviri, 1993, Basın Yayınlar Derneği Yayınları, 15-19

KAPLAN, Yusuf

Enformasyon Devrimi Efsanesi, Rey Yayıncılık, İstanbul, 1991

KIVANÇ, Ümit

"Konumuz Körfez Savaşı, Tavrımız Kişisel İsyan"

Birikim, Şubat 1991, 12-17

KEANE, John

Medya ve Demokrasi (Çev. Haluk Şahin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1991

KOZANOĞLU, Can

"Dinazor Kompleksli Oto Sansürünü Deldik, Meşru Müdafâ Kanalı İsteriz"

Birikim, 23 Mart 1991, s.25-29

LAURENT, Eric

Çöl Fırtınası (Beyaz Saray'ın Savaş Sırları) (Çev. Erden Akbulut, T. Ahmet Şensulay),

E Yayınları, İstanbul, 1991

MACBRİDE RAPORU

Birçok Ses Tek Bir Dünya (Çev. Ertuğrul Özkök başkanlığında bir heyet),
Unesco Türkiye Milli Komisyonu İletişim Komitesi Yayını, Ankara, 1980

ONAT, Nermin Abadan

1974-76 " Tek Yönlü İletişime Karşı Görüş ve Düşünceler", SBF-BYYO Yıllığı

ÖZCAN, Zafer

. Uluslararası Haberleşme ve Az Gelişmiş Ülkeler, Dayanışma Yayınları, Ankara, 1983

ÖZKAN, Akdoğan

" Savaş ve Medyanın Gör Dediği ", Birikim, 23 Mart 1991, s.30-33

PALMER, Allen

"On the limits of a free press: remote, imaging and commercial news gathering "
Gazette, 1992, 159-175

PARRİSH, Robert

Genaral Schwarzkoph, Bir Asker- Bir Zafer (Çev. Barika Göncü), Real Yayıncılık, 1991

PRİMAKOV, Yevgeni

Bu Savaş Olmayabilirdi (Çev. Lizi Behmaras), Afa Güncel Olaylar Dizisi, 1991

SALINGER, P. ve LAURENT, E.

Körfez Savaşı " Gizli Dosya" (Çev. Erden Akbulut), E Yayınları, İstanbul, 1991

SAİD, Edward

Haberlerin Ağında İslam (Çev. Alev Alatlı), Çark Kitabevi Yayınları, Ankara, 1984

ŞAHİN, Haluk

Yeni İletişim Ortamı Demokrasi ve Basın, İstanbul Basın Konseyi Bilimsel Araştırması,
İstanbul, 1991

TARTANOĞLU, Ali

Irak, Saddam, Körfez, Çark Kitabevi Yayınları, Ankara, 1990

TALBOTT, Strobe

"The Gulf War, An Ally Deserves Better", Time, January 1991

TOPUZ, Hıfzı

Kara Afrika'da İletişim, Yön Yayınları, İstanbul, 1987

TOPUZ, Hıfzı

Uluslararası İletişim, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, 1987

TOKGÖZ, Oya

Temel Gazetecilik, Ankara Üniversitesi BYYO.Yayınları, 1987

UĞUR, Aydın

"Zihinlerin Yeni Efendileri Medyalar", Birikim. Mayıs 1991, 13-22

WOLTON, Dominique

"Journalist", The Tarplan Rocks is Close To the Capitol

İLETİŞİM DÜNYASI,

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu İletişim Komitesi Yayını,

Ankara, Sayı: 10-1992, 12-1992, 15-1993, 16-1993

Saddam'ın önüne sutyensiz çıktı

● Saddam Hüseyin ile röportaj yapan İngiliz sosyete dergisinin kadın muhabiri Shaun Plunket, Irak liderini cazip bir erkek olarak tanıttı. Bayan gazeteci görüşmesi sırasında Saddam'ın ellerinin manikürlü olduğunu yazdı.

Faruk ZABCI / LONDRA, (Hürriyet)

İNGİLİZ sosyete dergisi Tatler'de Saddam Hüseyin ile savaştan önce Bağdat'ta yaptığı röportajı yayınlanan kadın muhabir Shaun Plunket, "Bir Fransız kadın gazetecinin mülakatından önce arama sırasında sutyenini çıkartmak zorunda kaldığını duymuştum.. Ben de Saddam Hüseyin'in karşısına çıkmadan önce sutyenimi çıkardım" diye yazdı.

Hayatının en büyük röportajını yapabilmek ve rüyalarının adamıyla söyleşide bulunmak uğruna herşeyi göze alan Shaun Plunket'in (gazeteci takma adıyla Andrea Reynolds) hayalleri, 14 Ocak günü gerçekleşti.

Daha önce herkesin nefretini kazanan Claus

von Bülow'u aynı nedenle destekleyen kadın gazeteci, dünyanın suçladığı Saddam Hüseyin'den övgüyle bahsetti:

"Büyük Oda'ya girdiğimde ateşin yanında arkam düz bir koltukta oturuyordu. Koyu gri fanila, krem rengi ipek gömlek, mavi kaşmir kazak giymişti. Boynunda desenli bir atkısı vardı. Elleri manikürlüydü. Hareketleri ağırdu ama, gözleri fıldır fıldır oynuyordu. Fotoğraflarındaki gibi şişman değildi."

"BUSHTAN DAHA FAZİLETLİYİM"

Shaun Plunket, tercüman aracılığıyla ilk şu soruyu sordu;

"Otuz yıldan fazla evli olduğunuz dört çocuğunuzun annesini,

Irak Havayolları Müdürü'nün genç ve güzel karısı için terk ettiğiniz doğru mu? Bu kadından Ali isminde bir oğlunuz var mı?"

Saddam Hüseyin, soruyu karambole getirecek, şu karşılığı verdi:

"Ben çapkınlıklarıyla dile düşmüş Başkan Kennedy veya Başkan Bush'dan daha faziletli biriyim."

Büyük oğlu Uday'ın muhafızlarından birini öldürmesiyle ilgili konuşan Saddam Hüseyin, "George Bush ile tek ortak yanımız bu. Onun da oğlunun adı banka skandalına karıştı. Benim oğlum Uday sadece kanuna boyun eğmeyen bir sarhoşu öldürdü. Onu adalete kendi ellerimle teslim ettim. Suçsuz bulundu" dedi.

SADDAM için "sonun başlangıcı", MART 1991

Astrolog Hülya KOÇAK, Körfez'i kana bulayan diktatörün burcunu inceledi

Yanda görülen 360 derecelik 12 dilime ayrılmış gök gürültü haritası, gezegenlerin bir haftalık yerleşimlerine göre hazırlanmıştır. Bu yerleşimlerin yaptığı açılara ve konumlara göre gezegenlerin haftalık yorumları yapılır.

NOT:
Her büyük ve zeki insanda oluşan üçgen açı, Saddam'da da var. Fakat bu açıyı başı çeken gezegen Jüpiter'in, Venüs ve Pluton'la yaptığı kare ve karşıtlık dinlilerliği diktatörlüğe döndürme şeklinde etkiliyor.

İsim : **Saddam HÜSEYİN**
Doğum tarihi : 1937
Doğum gün : 26 Nisan
Burç : Boğa

☉	♂	♃
4	Δ	♀
4	♂	♂
4	♂	♂

Üstün zekası, Saddam'ı çalgınca saplantılara sokmuş. Zor hoşnut olan; bu yüzden nedenden çok, içgüdüleriyle davranan, güvenilmez bir karaktere sahip... Hırsını kontrol edemediği için, bu eğilimin sonunu görecek.

Koç'taki Satürn, bu sonun savaşı ve dramatik şekilde olacağını gösteriyor.

Yıldızlar, Saddam'ın Mart 1991'de dost bildiği kişiler tarafından sıkıştırılacağını ve sineceğini söylüyor. Nisan-Mayıs ayları içinde, son çıkışı yapıp kaçışa yönelecek.

24 Eylül-16 Ekim tarihleri arasında da, Saddam'ın

yaşayacağı, ancak bu sırada gizli zehirlenme ve yok oluş da söz konusu ediliyor.

DEHA derecesinde üstün bir zekânın çalgınca saplantılara soktuğu, aşırı uçlara eğilimli, önderlik isteğiyle ne yapacağı kestirilemeyen, zor hoşnut olan; nedenden çok, içgüdüleriyle davranan, güvenilmez karakteriyle Saddam... Bu yapıyı veren Güneş, Uranüs, Merkür; konumlarıyla Güneş ve Uranüs'ün yaklaşımları, risklere girme isteminin yoğunluğunu ve başkaldıranlığın destekliyi.

olan Saddam, Nisan-Mayıs 1991'de son çıkışı yapıp kaçışa yönelebilir...

24 Eylül 1991-16 Ekim 1991 arası yargılanması başlayabilir. Bu yargılama sürecinde, gizli zehirlenme veya yok oluş beklenebilir.

Bu olaylarda kaçabilecek gücünü kullanma şansı olan Saddam'ın beyin haritasında, tam bir "kontakt kapanışı" 1993 Mart ve Nisan aylarını gösteriyor. Bu, onun için son ve gerçek yok oluş sayılabilir.

Merkür'ün takibiyle olabilir. Merkür, senesi olan 1991'de, bu gezegen gücünü kullanır gibi...

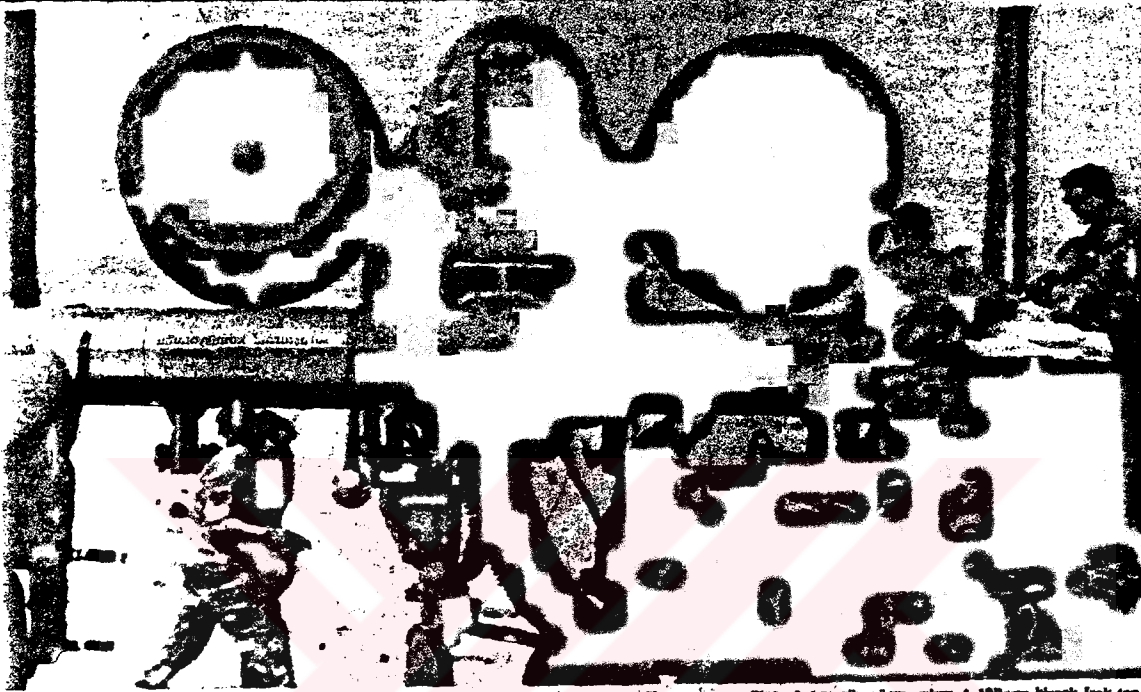
27-28 Ocak günlerinde, Neptün'le Merkür'ün kavuşumu ve kopuşu, zamanı ve gereksiz atılımların bekleneni getirmeyecek günler sürecini başlatır.

1-2 Şubat günleri, Irak'ın sıkışacağı günler. Yararlanmaya çalışılabilir. 5-6 Şubat'ta Merkür ve Satürn, kavuşumu zor günleri, belirsizliği. Satürn'ün de hava arubu Ko-

Mars'ın 60 derecelik açısının önemli gücü, uzun sürecek anlaşma devresinin başlangıcını sağlayabilir.

11 Mart - 20 Mart arası en güçlü devresini yaşayan Mars'la birlikte Bush zaferini ilan edebilir.

Kendinin doğuştan gelen şansını Türkiye için de kullanan Turgut Özal, Merkür rotasında verdiği kararlara rağmen, gücünün karşılığı Eylül ve Ekim aylarında tutulan sözlerini üstün olarak alabilir. Türkiye...

AVARLAR — Havacılık tasarımcı A-10 uçaklarına 30 mm.lik topun seslerini yükledi. Kara savaşına ilk katıldığı gün görevi için A-10'ların birçoğu Irak tanklarına hale getirdiği açıklandı. (Fotoğraf: Renter)

'Tere Dışışleri Bakanlığt danışmanı Lawrence Friedman'ın Cumhuriyet'e demeci

Türkiye savaşa girmeyecek

Dr Lawrence Friedman, Türkiye'nin Körfez savaşında bir bir müttefik olarak kendini kanıtladığını, ancak üslerini bırakmak dışında savaşa fiilen katılmasının gündemde olmadığını söyledi. Friedman, Türkiye'nin Irak'a bir müdahalede bulunduğu sanmadığını da vurguladı.

MİL ÖYMEN

RA - İngiltere'nin önce gelen se-
namanlarını Profesör Lawren-
son, Türkiye'nin, Kızlar savuşu-
nular bir maddetle okutulma kuralı
nı" söyledi, ancak Türkiye'nin, İs-
tindirmek dışında savuşu filen ka-
"güdüme olmasın" Türkiye-
"a bir muddahale bulunması
"nı" vurguladı. Müteffiklerin,
pratik bulunulmuş kurumsu ge-
nomadıkları kaydeden Profesör
Kürt sorununu da yine "İrsk
bulmesi gerekliliği" belirtti.

İrsk hükümetine düş süzme sepe-
"Uluslararası Sırtıştı Anlaşma-
"nı" ve "Kraliyet Uluslararası İliş-
"tisi"ne 18 yıl çalıan, halen
"avusturci ödemci üyesi olan ve De-
"vletin bu danışmanlık da yapan
"tucman"ın "Uluslararası İliş-
"tisi"ne, kullandığı "Uluslararası İliş-
"tisi", halen İngiltere hükümetinin
"Uluslararası İliş-
"tisi"ni yönettiği tahmin ed-
"ildi."

İsmail bir cephe askerinden yaralı
bir sırada Kıyıcı İbrahim 'İsmail hayret
kaybetmiş' Türkiye tarafından güvenen
gelişiminde tartışmalar var.
İSMAN - Türkiye, bu sırada ger
mühtelisin davranması gerektiği so
vrandı. Bunun ilk günlerinde beri so
nerecek ABD gerek İngiltere, İrak'ın
teşkilatına en iyi ve en iyi bulunan
en yakın olanlarında Türkiye'de bu
Türkiye, bununla ilgili olarak da

gi takdirde yapacaktır da. Ancak şimdi sav-
ga ağırlığı, Irak'a yönelik hava akımların-
da ve güney cephesindeki, Türkiye'deki öze-
lerin kullanılması müttefiklerin büyük yara-
rına. Ancak Türkiye'nin fiilen savaşa katıl-
ması gündemde değildir. Ayrıca Türkiye'nin
da Irak'ın kuzeyine bir müttefaletle bulun-
mak isteyeceğini sanmıyorum.

—Türkiye, Irak'ta bir yönetim boşluğu olduğuna inandıkça, bir Kürt devleti kurulmasını istediğine hep karşı durdu. Böyle bir yöne-

the saying about the turkey who said
"the other will"

FRIEDMAN - İsrail'in amansızca değişiminden mümtazların tezinde çok dikler serf emtilleri bir kome. Kötü sorunu da İsrail'in bir in sorunu olarak görülmektedir. Kötü sorunu, İsrail-Türkiye-Sovyet arasında çözülme-yecek. Bu da Ölkelerin İsrail'in tezine etkiye-kar kendilerinin birer parça alınması soru-kununu değildir. Kötü sorunu da bu şekilde İsrail'in kuruluşturuyor. Bir yonemim soru-nu olmaksızın İsrail'in elbette Türkiye an-sında da bilmemizi istediği bir bu yünde gıcır-lar bir beşinci kurtarıcı. Her durumda, soru-kununu bu Ölkelerin arasında endine de izlenimle değı-tirir. Ancak İsrail'in herhangi bir müdahale-tinin zararlı, yararımdan çoktur.

zavriani, yavriindan çöktür.

Türkiye'nin en büyükleri değişti mi?

FRIEDMAN — Türkiye, müttefik olarak görevini başlarsa kader nasıl değişir, bundan sonra da aynı biçimde sürdürüleceğini inanıyorum. İngilizler, hükümeti de Kirt soru ile ilgileniyor. Başgane kader Irak muhafazetine yeterince ilgi göstermemekle suçlanıyor. Seditim sözlüsü Irak'ta meydana gelen olay gelişmelerine karşı İngilizlere hükümeti de bazı planlar yapıyor. İlkler kuruyor. Şurasım vurgulanacak kişiyorum: Iraklı Kuriler, mevcut Irak anıtları içinde bir özerklik nazı gösteriyor ve daha önce bir düzenlemeye uzak duruyor. Yanı başgana bir Kirt devleti kurulmak gibi bir düşünceleri yok. Önemli olan, savaşı nedeniyle ekonomik ve sosyal bir düzenlenişin düşmesi kaçınılmaz olan Irak'ta barışın sağlanması korumaktır.

28 Ocak 1991

Adana'daki ABD Konsolosluğu'na atılan bomba, çevredeki evlerin camılarının kırılmasına yol açtı. 2 araba da hasar gördü. (AP)

ABD KONSOLOSLUĞU İLE TÜRK-AMERİKAN KÜLTÜR DERNEĞİ BOMBALANDI

Adana'da yine patlama

ADANA (Cumhuriyet Güney illeri Bülteni) — ABD'nin Adana Konsolosluğu ile Türk - Amerikan Kültür Derneği'ne bombalı saldırı düzenlendi. Patlamalarda ölen ve yaralanan olmadı, ancak her iki binada hasar meydana geldi, çevredeki apartmanların da camları kırıldı. Gazeteleri arayan bir kişi Dev-Sol adına patlamaların sorumluluğunu üstlendi. Olayın ardından düzenlenen operasyonlarda çok sayıda kişinin gözaltına alındığı öğrenildi.

Yetkililerden alınan bilgiye göre ABD Konsolosluğu ile Türk - Amerikan Kültür Derneği'ndeki patlamalar dün 19.10 sıralarında birbiri ardına meydana geldi. Atatürk Caddesi üzerinde bulunan ABD Konsolosluğu bahçesinde meydana gelen patlama bina ve otoparkta bulunan araçlarda hasara yol açtı. Yetkililer patlamayla ilgili olarak, "Bomba ya otoparktaki araçlardan birine önceden yerleştirilmiş ya da çevredeki apartman dairelerinden birinden atılmış olabilir"

dediler. Bu arada patlamanın ardından iki otomobilin yanmaya başladığı, ancak itfaiye ekiplerinin müdahalesiyle yangının söndürüldüğü öğrenildi. Patlama sırasında Atatürk Caddesi üzerinde bulunan bazı apartmanların da camları kırıldı.

Kentin Reşatbey Mahallesi'nde bulunan Türk - Amerikan Kültür Derneği'ndeki patlamada ise bina büyük hasar gördü. Kapıya konulduğu sanılan bombanın patlaması sırasında çevredeki apartmanların camlarının da kırıldığı görüldü. Yetkililer, patlamalar sırasında ölen ve yaralanan olmadığını açıkladılar. Olayın ardından her iki bina çevresinde geniş güvenlik önlemleri alındı. Durumlarından kuşku duyulan çok sayıda kişinin de gözaltına alındığı öğrenildi.

Öte yandan patlamaların ardından bazı gazete bürolarını arayan bir kişi olayı Dev-Sol'un üstlendiğini bildirdi. Aynı kişi, bombaların "ABD'nin Ortadoğu politikasının

protesto edilmesi amacıyla yerleştirildiğini" söyledi.

Bu arada birbiri ardına patlayan ve Adana'nın büyük bölümünden duyulan bomba sesleri, bir süredir İncirlik Üssü'nün kulanılması nedeniyle tedirginlik duyan yurttaşlar arasında heyecan yarattı. Gazete bürolarını arayan yurttaşlar, "Füzeler saldırısı olup olmadığının" sordular. ABD Konsolosluğu binasının lojman olarak düzenlenen üst katlarında eski Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in kızı Şenay Gürvit de oturuyordu.

Batman'da ABD'lilere saldırı

Batman kent merkezinde de RP'li olduğu sanılan bir grup, alışveriş yapan iki ABD'li askere saldırdı. Bankalar Caddesi'nde 16.00 sıralarında meydana gelen olayda, isimleri açıklanmayan resmi giysili ABD'li askerlerin aldıkları sopa darbeleriyle yaralandıkları bildirildi.

"Amerika hacamat-ül Irak"

Uğün önceki notlarında dana-
nın kuyruğunun kopmasının
yukun olduğunu söylemiştim..
kuyruk koptu. Kuyruğun nasıl
kopuşunu SABAH'ın diğer sayfa-
larında bulacaksınız. Ayrıca zaten
tezyon ve radyo haberlerinde
söylediniz..

Ben size Dahran'da yaşananları
söylüyorum. Henüz kara-
na başlamış değil. Savaş havada
kalmış. Herhangi bir yerde
cephe açılmadı. Eğer cephe aç-
ılacak olursa gazeteçiler götürülürse veya
cepheye gitme izni ver-
ilmez, bir terslik olmadıkça
ve arkadaşım Ramazan Öztürk
gidecekler arasında olacaktır. A-
yrıca listenin ilk sıralarında..

Çarşamba günü sabah erken kal-
dık. İçin için saat 12 civarında ya-
şamımıza girdik. Ortalık o saatler-
de sakin. Takriben iki saat
sonra Dahran üzerinde jetler
görünmeye başladı.. Alçaktan uçan sa-
vaçıklarının çıkardığı gürültü a-
yrıca kulakları sağır ediyordu. Üçlü
ve ikili gruplar halinde egsozların-
dan çıkarak kuzeye doğru, yani
tepraklarına doğru uçuyorlar-
dılar.

Birinden "Tamam, galiba hareket-
lenmiş" dedim.. Hemen ben bir tele-
fonla Ramazan başka bir telefona sa-
bastı. Başta Basın Merkezi olmak ü-
zerine bazı yerleri arayıp, bilgi almak
istiyordum. Ama neyle, kimse bir şey bil-
miyordu..

Bir fotoğraf makinaları al-
dım. Ben de not defterim ile gerekli
bilgiyi topladım. Tam
kapanıyordu ki resepsiyon gö-
rüşme telefonla arandığımı söyledi.
Telefondaki ses bizim ga-

Ahmet VARDAR Dahran'dan bildiriyor..

zetenin İstanbul'daki gece nöbetçi
muhabiri Mevlüt Yüksel'in sesiydi..
Bana aynen şöyle dedi: "Ahmet ağa-
bey savaş başladı. Amerikalılar I-
rak'a saldırdı. Bağdat bombalanıyor-
muş" dedi.. Kendisine teşekkür e-
dip, Ramazan'la birlikte sokaka fırla-
dık..

Basın Merkezine ulaştık. Dünya-
nın çeşitli yerlerinden gelmiş binden
fazla gazeteciden bizim gibi saldırı
haberini alabilenler buraya ulaşmış-
tı. Ama bir süre sonra tamamı geldi.
Burada karartma uygulanıyordu.
Herkes birbirine birşeyler sorup, bir-
şeyler öğrenmeye çalışıyordu.. Bu sı-
rada aniden sirenler çalmaya başla-
dı. Amerikalı askerler silahlarına
mermi sürdü, biri de eline megafonu
alıp, her zaman yarımadada taşıdığ-
ımız gaz maskelerimizi takmamızı ve
ikinci bir emre kadar çıkarmamam-
ızı istedi. Herkes yere çöktü.. Bekle-
meye başladık. Strafi müthiş bir korku
kaplamıştı.. Acaba Irak'ın zehirli
gaz içeren kimyasal bomba mı at-
mıştı? Surt airta sıkışık vaziyette
bekliyorduk. Herkesin yüzünden te-
dirginlikle karışık korku ifadesi var-
dı.. Bu korku ifadesi, gaz maskesi
takmış olmamıza rağmen herkesin
yüzünden okunabiliyordu..

Hava oldukça sıcak.. Isı 25 derece
sıralan.. Gerçi otelin soğuk hava tert-
ibatı var ama herkes yine de buram
buram terliyor. Bunda gaz maskele-
rinin de etkisi var tabii.. Bir etken de
gaz maskelerinin filtrelerinden ge-
len acıip koku.. Bilmeyen "Acaba bu
gaz maskesi bozuk da zehirli gaz mı
soluyorum?" diye düşünebilir.

İnsanın ölümüle karşı karşıya ol-

ması, anlatılması güç bir duygu.. He-
le hele gazla zehirlenerek ölmesi,
çok daha feci bir şey.. Bugüne kadar
birçok olay yaşayıp, birkaç kez de ö-
lüm tehlikesi atlatmama rağmen
böyle bir durumla ilk kez karşılaşt-
ığım için tedirginlik duymadım de-
sem yalan olur.. Bu arada Ramazan
fotoğraf makinasına çıkarıp resim
çekmeye başladı. Bir kaç kez dekl-
anşöre basmıştı ki Amerikalı asker-
lerin sert ikazı ile oturmamak zorunda
kaldı. Görev görevdir tabii.

Biraz sonra ikinci siren çaldı.. Önce:
"Maskeleri çıkarabilirsiniz!" a-
nonsu yapıldı.. Ardından da birer
bardak su ile birer adet şeker verildi
bizlere. Sonra teker teker Basın Mer-
kezine çıktık..

Yarım saat sonra bir siren daha
çaldı.. Ama artık tecrübe kazanmış-
tık. Herkes ikaz beklemeden maske-
sini taktı..

Biz maskelerimizi takarken otelin
üzerinden iki adet Phantom savaş u-
çağı geçti.. Çok alçaktan uçtukları i-
çin kanat üzerindeki renklerden
bunların isgaldan önce kaçan Ku-
veyt Hava Kuvvetleri'ne ait savaş u-
çakları olduğunu anladık.. Irak'ı
bombalamaya gidiyorlardı.. Pilotları
kimbilir ne kadar keyifliydi..

Dahran'dan da dün gece yarısı İs-
rail'in Irak tarafından vurulmasını
ardından bir füze de burada patladı.
Patlamanın ardından tüm halk gaz
maskesini takarak sığınaklara ko-
ştı. Füze sayı hakkında bir şey öğre-
nemedik ancak biz bir patlamayı
duyduk. Buradan rahatlıkla dinlene-
bilen Tahrir Radyosu Irak'a moral
vermek için elinden geleni yapı-
yor. Tahrir Radyosu'na göre "Irak
her yarım saatte bir Dahran'a füze at-
ıyor" haberini veriyor.

20 Şubat 1991

Türkiye normale dönüyor

İtalyan gazetesi II Messaggero, Türkiye'nin savaş krizini çok çabuk atlattığını ve hayatın normal dönmekte olduğunu yazdı.

Reha ERUS
İtalya'da yayınlanan "II Messaggero" gazetesine göre Türkiye savaş krizini çok çabuk ve olgunlukla atlattı.

Kemal Atatürk'ün "Yurtta Sulh, Cihan'da Sulh" sözlerini hatırlatan gazete, Türklerin ölümsüz liderlerinin bu sözünü örnek aldığını ve yaşamın çok çabuk normale döndüğünü yazdı.

Gazete, İstanbul ve Ankara'da gece hayatının tekrar başladığını, işyerlerinin açıldığını, hatta turizmin bile kaldığı yerdən devam ettiğini de sözlerine ekledi. Hükümetin aldığı kararların büyük bir bölümünün halk tarafından desteklendiğini hatırlatan "II Messaggero", "Türkiye'nin bölgede barış istediği bir gerçek. Bir başka gerçek de, bölgede Türkiye'nin daha kuvvetli ve etkin olduğunu" yorumunu yaptı.

Saddam Halifeliğini ilan etmeye hazır

Reha ERUS

İtalya'da yayınlanan etkin "Corriera della Sera" gazetesi, Saddam Hüseyin'in gerçek amacının savaş sırasında Halifeliğini ilan ederek, İslam dünyasının liderliğine oturmak olduğunu idda etti.

Gazete tarafından, Saddam Hüseyin'in bir süredir ünlü tarihçilere Halifelik hakkında bir araştırma yapmalarını emrettiği ve özellikle de 750-1258 yılları arasındaki Halifelik ile ilgili bilgiler toplatıldığı açıklandı.

Ayrıca gazete Saddam'ın kendisini Hz. Muhammed'in amcası ve Hz. Fatma'nın eşi Ali Bin Ebu Talip'in sülalesinden saydığını, "Allah'ın Halefi" olarak dünyaya geldiğine ve bir gün bunu gerçekleştireceğine inandığını yazdı. Corriera della Sera, Irak diktatörünün savaş sırasında, ortam el verdiği an Halifeliğini ilan ederek Irak'a tekrar kraliyeti getireceğini ve Körfez savaşının adını "Hain Emperyalist Hristiyanlara karşı bir Cihad" olarak değiştireceğini de ileri sürüldü. Bu konuda büyük araştırmalar yapan Saddam Hüseyin'in Hz. Selahattin hayranı olduğu ve onun gibi elinde kılıçla İslam aleminin lideri olarak dünyaya karşı savaşmayı düşlediği de vurgulandı.

Gazete, son zamanlarda, Irak halkını yeni ırvana ve kişiliğine alıştırmak için, sık sık ekranlarda dua ederken ve Kuran okurken görüntüye gelmeye özen gösteren Saddam Hüseyin'in geçtiğimiz yıl, Irak eski Kraliyet ailesinin mezarını tarmir ettirip yenilettiğini ve büyük bir olasılıkla, kendisinin de buraya gömülmek istediği de iddia edildi.

Gazete, Haşmetler Hanedanına bağlılığını iki yıllık bir araştırma ile kanıtlayabileceğini belirten Saddam'ın, bir halife gibi davranmak için uzmanlar denetiminde büyük araştırmalar yaptığını bildirdi. Başta kültür ve eğitim olmak üzere mimari, semboller, organizasyonlar, töreler, mezhepler hakkında değişiklikler yapmak için kolları sıvadığını, İran ve Sovyetler Birliği'ndeki İslami ört ve adetler ile ilgili bilgiler toplatıldığı bu ülkelerdeki mezheplere de hakim olmak istediği ifade edildi.

17 Ocak 1991,

Ürdün halkı çok tedirgin

Korcan KARAR

Kuveyt'ten çekilmesi için Irak'a BM tarafından verilen sürenin dolmasından sonra, Amerikan'ın MBağdatı bomba yağmuruna tutması Ürdün halkına uykusuz bir gece geçirtti.

Amman'da yayınlanan El Düstur Gazetesi, "Bölge pergelin ağzında" başlığını kullanırken, Başbakan Yıldırım Akbulut'un "Türkiye, Irak'a karşı savaşa girmeyecek ve ikinci cephe açmayacak" sözlerine yer verdi.

El Saab Gazetesi de, manşetinde "Süre doldu. Dünya meçhule boyun eğmenin karanlığına giriyor" ifadesini kullandı.

El Rai Gazetesi, "Körfez'de zor anlar" başlığını kullandı.

Gazetelerin haberlerine göre, Ürdün'de resmi heyetler dışındaki bütün memurların ve sağlık personelinin seyahatleri yasaklandı.

Başbakan Yardımcısı ve İçişleri Bakanı Salim Müsade tarafından yayınlanan genelgede, kentlerdeki sivil savunma sorumlularından, gerektiğinde özel veya resmi taşıma araçlarını, yakıt istasyonlarını ve gıda maddelerinin dağıtımını denetlemeleri istendi.

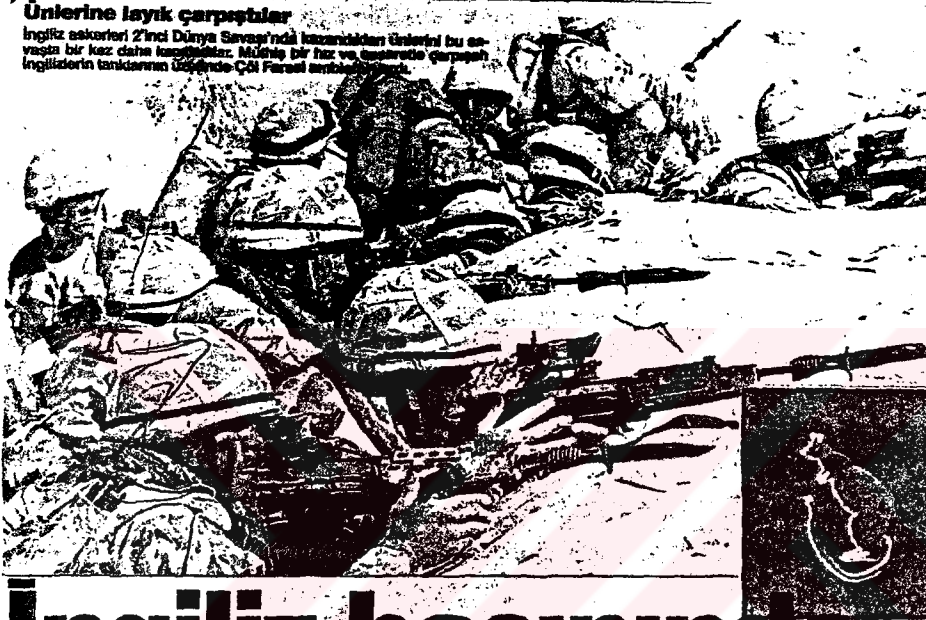
Amman'da, günlük yaşamda olağanüstü bir değişiklik gözlenmiyor.

Öte yandan, 3 FKO yöneticisinin önceki gece Tunus'ta öldürülmesi nedeniyle, Ürdün'deki Filistin kamplarına siyah bayraklar asıldı.

Bir Filistinli, uç yetkilinin Körfez krizinin en kritik bir döneminde öldürüldüğüne işaret ederek, "Bunun için çok kötü bir zaman seçildi" dedi. Irak liderinin de kendisine düşman olan Salah Halef'i öldürtmüş olabileceği bildiriliyor. Bu arada Salah Halef ve arkadaşlarının Amman'da toprağa verilecekleri bildirildi.

Önlerine saygı çarptılar

İngiliz askerleri 2'inci Dünya Savaşı'nda kazandıktan ötürleri bu saygıya bir kez daha karşıladılar. Mühim bir hız ve cesaretle çarptılar. İngilizlerin tanklarının önünde Çöl Fareleri bekliyorlardı.

İngiliz basınında Türkiye bilmececi

ÖZETİ
Türkiye'nin 2'inci Dünya Savaşı'nda kazandıktan ötürleri bu saygıya bir kez daha karşıladılar. Mühim bir hız ve cesaretle çarptılar. İngilizlerin tanklarının önünde Çöl Fareleri bekliyorlardı.

Financial Times, Türkiye'nin Irak'la savaşmak üzere asker göndermediğini bu nedenle de "barış masası"nda etkin bir rol oynamasının mümkün olduğunu yazıyor. Ote yandan, The Times "Türkiye güvenilir olduğunu gösterdi. Bu telen kazançlı çıkacak" diyor.

Financial Times, Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın krizin patlak vermesinden ilhamen sert konuşulmasını, ancak Türkiye'nin askeri bir yükümlülüğe gireceğine kimse'nin inanmadığını yazıyor. Gazete, "Zaten Özal'ın ordu tarafından desteklenmediği de belli değildi" ifadesini kullandı.

Suyun önemi

Türkiye'nin barış masasında etkin olamayacağını vurgulayan gazete, suya sahip olmanın, tarım ve e-

lektrik enerjisi potansiyeli nedeniyle bölgede yine de önemli bir rol oynayacağını belirtti.

Yorumda, Türkiye'nin Ariz boynuzu "yaşılması" emelleri olmadığı konusunda da bölge ülkelerine yeterli güvencesi vermediği öne sürüldü.

Gazetenin yazısı özetle şöyle: "Mısır, Cezayir ve Libya, Türkiye'nin yayılmacı emellerinden çekindiklerini resmen açıkladılar. Dışişleri Bakanı Kurtulmuş Alptemec'in açıklaması bu kaygıların en büyük nedeni. Ote yandan, Özal'ın Türkiye'nin, Musul ve Kerkük'te gözü

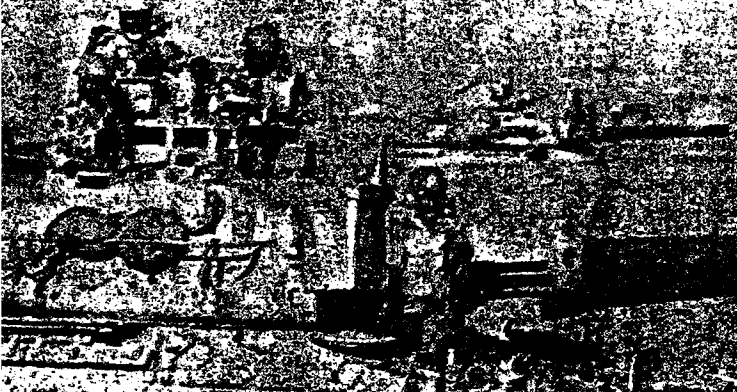
olmadığını yeterince belirtmemesine olumsuz bakılıyor. Yunanistan, Türkiye'ye yapılan Amerikan yardımının artmasından büyük endişe duyuyor. Yunanlılar, diğer yandan da Türkiye'nin güney komşusuyla mesgul olmasından memnuniyet duyuyorlar."

İngiliz gazetesi ayrıca Türkiye'nin büyük bir ölüm içinde olduğunu belirttikçe şöyle dedi:

"Türkler Avrupa ile yakınlaşmak istiyorlar ve politikalarını bunun üzerine kuruyorlar. Durum böyle olduğu halde Dışişleri Bakanı Alptemec'in, Washington'da sarfettiği, (Tür-

kiye Avrupa'da değil) sözleri, bu ikilemin hala sürdüğünü gösteriyor."

Times: Türkiye kazanır
Ote yandan The Times Gazetesi, savaş sonrası ile ilgili yorumlarında, Türkiye'nin izlediği politika ile kazançlı çıkacağını öne sürdü. Times şu ifadeleri kullandı: "Türkiye NATO ülkelerinin emret vermesini almayı garantiledi. İzlediği politika ile de bölge güvenliğinde önemli bir unsur olduğunu da ispatladı. Buradan böyle Türkiye'nin Yunanistan ve Kıbrıs konusundaki görüşlerde daha şanslı olması beklenebilir."

Kuzey Irak'taki zırhlı birlikler bombalandı

Amerikan jetleri dün öğleden sonra Kuzey Irak'taki askeri mevzileri yoğun bombardımana tuttu. Yüksekova yakınlarından Irak topraklarına giren F-15'lerin hedefi, İran sınırındaki Revanduz bölgesine yöneledikleri, buradaki bazı askeri üsleri tahrip ettikleri bildirildi.

Amerikan uçakları iki gündür Irak'ın özellikle tanklardan oluşan zırhlı birliklerini hedef alıyor.

7 Irak savaş uçağı İran'a sığınmayı başardı

İran emsi haber ajansı IRNA dün 7 adet Irak savaş uçağının İran'daki bir havaalanına zorunlu iniş yaptığını açıkladı.

IRNA bir Irak uçağının havaalanına inceği sırada ateş aldığı ve yare çaktığını belirtirken, iki Irak uçağının da yarah olduğunu, diğer dördünün ise sağlam iniş yaptığını söyledi. İranlıleri Rafsancani ise ülkesinin Irak yanında savaşa gerek yokolmasına izin verseyceğini söyledi. İran habeme-

ti akşam saatlerinde yaptığı açıklamada hava sahasına giren Irak savaş uçaklarının savaş sonuna kadar Irak'a iade edilmeyeceğini, İran'ın böylelikle savaştaki tarafsızlığını koruyacağını vurguladı.

Öte yandan, Pentagon savaşın başından bu yana toplam 24 Irak uçağının İran'a sığındığını açıkladı.

Pentagon'dan yapılan açıklamada İran'a sığınan uçakların içinde savaş, nakliye ve yolcu uçaklarının bu-

lunduğu, bunların iltica talebinde bulunmak ya da mütefrik ateşinden kurtulmak için Irak'tan kaçmış olabilecekleri bildirildi.

Bu arada Amerikan askeri yetkilileri Amerikan F-15'lerinin üç Irak Mig-23'ünü kısa bir hava savaşından sonra düşürdüklerini açıkladılar.

Boylelikle mütefriklerin şimdiye kadar havada düşürdüğü Irak savaş uçağı sayısı 22'ye yükselirken, yerde vurduğu uçakların sayısı da 23 olarak belirlendi.

Mekke İmamı'nın çağrısı 'Saddam Hüseyin'i devirin'

■ İmam Abdülrahman El Saraysed Irak liderinin yok edilmesi gerektiğini söyledi.

Körfez alev alev

Saddam Hüseyin Kuveyt'teki petrol kuyularından günde 4 milyon ham petrole Körfez'e bırakığı ve denize yayılan petrolün yer yer yanmaya başladığı belirlendi.

Körfez'deki ekolojik düzen için büyük bir felaket habercisi olan petrol akıntısının 48 kilometre enine ve 13 kilometre boyunda bir alana yayıldığı belirtildi.

Pentagon yetkilileri Saddam'ın yüklü miktarda petrolü Körfez'e bıraktığı haberini doğrularken, sızan petrolün bir bölümünün yanmaya başladığını, gökde yükselen büyük duman bulutunun, rüzgarın etkisiyle İran içlerine doğru ilerlediğini açıkladılar.

Olayın büyük bir doğal facia anlamına geldiğini 51'ten Beyaz Saray yetkilileri ise, Körfez'i temizlemek için Başkan Bush'un Suudi Arabistan'a petrol ve temizleme uzmanlarından oluşan bir ekip gönderme karar verdiğini belirttiler.

Mekke İmamı Şeyh Abdülrahman El Saraysed, cuma günü müslüman camilerine verdiği vaazda Saddam'ın yok edilmesi gerektiğini söyledi.

İslamiyetin kutsal şehri Mekke'nin en saygın din adamı olan Şeyh Saraysed, cuma vazasında Irak halkından başındaki canavarı yok etmek için harekete geçmesini, Saddam'ı devirerek yok etmesini istedi. Irak halkının Saddam'a karşı direnmesi ve boyum eğmemesi gerektiğini belirten İmam, Iraklıların görevinin çok kan akıtmadan Saddam'ı devirmek olduğunu vurguladı.

Saddam Hüseyin'in İslam dünyasının başına getirdiği en büyük felaket olduğunu söyledi.

nın yok olması ve daha fazla masum insanın ölmesinin önlenmesi için hergün dua ettiğini söyledi.

Cephede savaşmak için hazır bekleyen askerleri sürekli dua etmelerini tavsiye eden Şeyh Saraysed, savaşın sonunda da barış isteyenlerin gerçek inanların kazanacağını, bunun da kendileri olacağını söyledi.

Şeyh sözlerini, 'İnanç ulusumuz adaletsizliği ve saldırganlığı geçireceği güce sahiptir. Despotik güçle ve dogrumsu kılıcıyla yokedilmelidir' diye bitirdi.

Şeyh Saraysed'in cuması şimdiye kadar diğer liderlerin Saddam Hüseyin'e verdiği en sert uyarı matom olaral dem

Avrupalılar da "Savaş" dedi!

Fransa ve İngiltere'de yapılan olağanüstü oturumlarda muhalefet partilerinin de desteği ile hükümetler savaş konusunda yetki aldılar.

Körfez'de bulunan çokuluslu askeri güce mensup batılı ülkelerin parlamenterleri, 15 Ocak tarihini geçirmeden birliktelikte, Irak'a karşı düzenlenen askeri saldırılarda Amerika'nın yanında yer alma kararı aldılar.

İngiliz Parlamentosu'nda önceki gece yapılan oylamada hükümet büyük bir çoğunlukla Irak'a savaş açma yetkisini aldı. Ülkenin birlik ve çıkarlarına dayanan uzun tartışmalardan sonra yapılan oylamada, İngiliz birliklerinin Amerikan askerleriyle omuz omuza Irak'a karşı savaşmaları kararı resmîyet kazandı. Karar muhalefetteki İşçi Partisi'nin de katılımıyla 577'ye karşı 534 oyla kabul edildi.

Fransız Parlamentosu'nda yapılan oylamada ise milletvekilleri büyük bir çoğunlukla Başkan Mitterand'a Irak'a savaş açma yetkisini verdiler.

Fransız Parlamentosu'nun dünki oturumunda Körfez Krizi hakkında söz alan milletvekilleri, krize varışçı çözüm bulunmasını istedi. Yana olduklarını, ancak Saddam Hüseyin'in tavrı vermez aksi politikasının Irak'la savaşı kaçınılmaz hale getirdiğini belirttiler. Parlamantonun dünki oturumunda toplam 566 milletvekilinden 523'ü karar lehinde oy kullanırken, yalnızca 43'ü aleyhte oy

kullandı. Senato'da yapılan savaş yetkisi oylamasında ise Fransız senatorilerin üçte ikisi karar lehine oy kullandı. Fransa Cumhurbaşkanı Mitterand ise parlamantonun oturumundan önce yaptığı açıklamada, "Irak'ın Kuveyt'ten çıkarılması için kuvvet kullanılması zorunlu hale geldi" dedi.

Mitterand Birleşmiş Milletler kararlarına uyulmasını sağlamak için Fransız askerlerine Irak'a saldırı emri vereceğini bildirdi. "Saddam'dan savaşın çıkmasını önleyecek hiçbir olumlu davranış görmedim" dedi.

İtalyan Hükümeti ise dünki olağanüstü toplantı

tasında Parlamontosu'nun bugün yapacağı kriz oturumunda savaş yetkisi istenmesine karar verdi. Parlamantonun savaş yetkisini vereceği bildiriliyor.

Gözlemciler Avrupa parlamenterlerinin hükümetlerine savaş açma yetkisini vermelerinin, krizin Amerika ile Irak arasındaki bir kriz olmadığını, aksine Saddam'ın bütün dünyayı karşısına aldığı ortaya çıkardığını vurguladılar.

Siyasi gözlemciler Batı Avrupa ülkelerinin Dün akşam saatleri başlayan savaşta ABD'nin yanında yer alacaklarını açıklamalarının, Amerika Başkanı Bush'a karar verme aşamasında yardımcı olduklarını açıkladılar.

31 Ocak 1991

Kara savaşını Irak başlattı

Irak birlikleri ile Amerikan deniz piyadelerinin dün gece Suudi Arabistan'ın Kuveyt sınırına 10 kilometre uzaklıktaki Khafji kentinde yoğun bir kara savaşına girdikleri bildirildi.

Irak birliklerinin yaklaşık 100 tank ve 4500 kişiden oluşan üç Irak taburuyla Suudi Arabistan topraklarına girdikleri ve Khafji'de Amerikan deniz piyadelerinin ateşle karşılaşmaları belirtildi.

Bağdat radyosu kentin Irak birliklerinin eline geçtiğini ve Amerikan birliklerinin Suudi Arabistan içlerine sürüldüklerini bildirirken, Amerikalı yetkililer Irak birliklerinin ağır kayıplar verdiğini, en azından 50 Irak tankının tamamen tahrip edildiğini açıkladılar.

Amerikalı komutanlar çatışmalardan sonra saldırıan Irak birliklerinin üçte birinin yok edildiğini, kentte kalan 3 bin civarında Irak askerinin tamamen kuşatıl-

dığını bildirdiler. Khafji'deki çatışmalarda ölen piyadeler savaşın başından bu yana Amerikan Kara Kuvvetlerinden ölen ilk askerler.

Amerikalı komutanlar Kuveyt sınırında Suudi Arabistan askerlerinin bulunduğu, deniz piyadelerinin bunların gerisinde konuşlandıklarını anlattılar.

Suudilerin hatası

Dahran'a ulaşan haberlere göre, Irak birlikleri harekate Suudi askerlerin bulunduğu bölgeden başladılar.

Irak tankları sınırı geçtikten sonra toplarını geri çevirerek ilerlemeye devam ettikleri için Suudi askerlerin bunların teslim olacaklarını sandılar. Bu yüzden saldırıyı 20 dakika sonra tuzaklarında bombalar patlatınca merkeze bildirdiler.

Saldırının duyulması üzerine savaşa Amerikan Deniz Piyadeleri ile savaş uçakları ve helikopterleri de

katıldı.

Irakın Khafji kentine girdiği saldırının ardından Irak radyosunda okunan askeri bildiride "Topraklarınıza girişimiz işgal değildir. Ancak topraklarınızı saldırganlık üssüne çeviren dinâz ordulara karşı verdiğimiz mücadelenin şartları yüzünden saldırı zorunlu hale gelmiştir" denildi.

Öte yandan, Suudi Arabistan askeri yetkilileri Irak'ın tank desteğinde girdiği saldırının ardından Khafji kentinde durumun müttefiklerin kontrolü altında olduğunu belirttiler. Bir Suudi askeri sözcü, çatışmanın halen sürüp sürmediği konusunda kendisine yöneltilen bir soruya "Evvet, bu sürmekte olan bir operasyondur" biçiminde cevap verdi.

Siz temizleyin

Düzenlediği basın toplantısında Khafji'de meydana gelen çatışmalara değin-

nen General Schwarzkopf, Amerikan birliklerinin duruma hakim olduğunu, piyadelerin 41 Irak tankını kullanılmaz hale getirdiklerini söylediği ve Irak tarafına ağır kayıplar verdiklerini bildirdi.

Schwarzkopf, "Khafji gibi sınıra yakın ve boşaltılmış bir kasabaya girmek Irak için hiçbir askeri anlam taşımıyor. Duruma hakimiz, ancak yeni saldırılar da bekliyoruz" dedi. "Çöl ayısı" savaşta 12 Amerikan deniz piyadesinin öldüğünü ve 2'sinin de yaralandığını, Irakın kayıplarına ise çok fazla olduğunu belirtti.

Dahran'a ulaşan haberlere göre, Amerikalılar Irak saldırısını durdurup Khafji'ye giren birliklerin Kuveyt ile bağlantısını kestikten sonra, kentin Irak askerlerinden temizlenme görevini Suudilere verdiler. Suudi askerler ile Irak ordusu arasında savaşın yoğun şekilde devam ettiği bildirildi.

Amerika nükleer bomba kullansın

Körfezde başlatılacak kara saldırısında müttefik kayıplarını en aza indirmek için "taktik nükleer silah kullanılması gerektiği" yolundaki görüş, Amerikalı politikacı ve yorumcular tarafından giderek daha fazla savunulmaya başlandı.

Temsilciler Meclisi'nde Cumhuriyetçi Indiana Üyesi Dan Burton, Kuveyt'teki Irak mevzilerine uçaklardan 1'er kiloton gücünde nükleer bombalar atılabileceğini açıkladı.

Burton, nükleer silah kullanma olasılığından "siyasi ve ahlaki yönü" nedeniyle kaygı duyduğunu, ancak 20 bin Amerikan askerinin ülkeye tabutlar içinde dönmelerini önlemek için bu yolun denemeye değer olduğunu söyledi.

Demokrat partili Indiana Senatörü Richard Lugar da meslektaşı Burton kadar ileriye gitmemekle birlikte, "Amerikan yönetiminin nükleer seçeneği gündem dışı tutmaması gerektiği" görüşünü savundu.

Bununla birlikte, nükleer silah kullanımının Amerikan askerlerinin hayatını kurtaracağına kesin olarak bakılamayacağını belirten Lugar, böyle bir seçeneğin koalisyonda yer alan Arap ülkelerini çok güç durumda bırakabileceğine işaret etti.

Aşırı tutuculuğuyla tanınan yoruncu Cal Thomas ise Washington Times'da yayınlanan yazısında, Körfezde taktik nükleer silah kullanılması gerektiğini savundu. Nükleer silah kullanımından "ahlaki gerekçeler" ile kaçınılmasının geçerli bir görüş olmadığını öne süren Cal Thomas, "Yüzlerce asker öldüren bir tonluk bir bomba ile bir defasında 2 binden fazlasını öldüren bir taktik nükleer silah kullanmak arasında ahlaki açıdan hiçbir fark yok" dedi.

Saddam'ın arkasındaki kadın

Sık gıymıl, sonradan sarıya olmasın, kız olmasın... müdürü, öldürdüğü için katil bir eş, kocasına doğurduğu bir kadın anne ve kocasının birinci dereceden kuzeni. Bayan Saddam Hüseyin'den bahsediyoruz.

The New York Times gazetesi 1989 yılında "Bir kadın bir erkek ettikten sonra sunlar yazılır" başlığıyla bir yazı yayınladı.

"Gizeme boğulmuş, gölgeler arasında bir kadın, bir kadının varlığına her diktatörün arkasında rastlanır. Sadece Hayrullah da inanılmaz bir şekilde Saddam Hüseyin'in 32 yıllık evliliğini sürdürüyor.

1970 li yılların sonunda Irak lideri bir kadın dergisinin sunları söylüyordu: "Bizim hikayemiz de diğer pek çok çift gibi". Fakat yaşam tarzlarının vahşiliği, yaşamlarının dehşetle iç içe olması, adeta Hollywood'un ünlü (Baba) filmlerini andırıyor ve tesadüfe bakın ki Saddam'ın en sevdiği film de Baba.

Evlilikleri Arap dünyasında çok rastlanan bir şekilde Saddam 4-5 yaşındayken ayrılmış. O anlar Sadece sadece 2 yaşındaydı. İki amca çocuğu, Saddam 21 yaşına gelene kadar tanışmadılar.

Bu konuda çeşitli yorumlar yapılmasına rağmen...

Saddam'ın Sadece'nin 1956 yılında Saddam'ın Bass yönetimi ele geçirdiği sularda evlendikleri öne sürülüyor. Saddam Bass içinde önceleri sorgu memuru ve işkenceci olarak çalıştı.

Başlatıldık hayatları belli bir düzene oturmuş Hüseyin ailesi Saddam bir çift izlemeye başladı. Pahalı kıyafetler giyiyor ve onlara uygun mücevherler takıyorlardı. Saddam'ın aile düğmesi ve Sadece'nin kuyumculuğu hep aynı değerli taştan oluyordu. Yıllar geçtikçe Sadece, Cenevre ve Paris'ten giymeye alıştı. Bahli tarzında giyimler giyiyor, kapkara saçlarını sarıya boyatıyordu. Sadece Saddam'a beş tane çocuk doğurdu, 3 oğulları, 2 kızları oldu. Saddam 1979 yılında Bağdat'ı almıştı. Arap liderleri özel hayatlarını ve ailelerini pek basına açmazlar ancak Saddam bu geleneği yıkarak ünlü artıktık ailesi hakkında da daha çok bilgi verir oldu. Bu görüşmelerde ne kadar iyi bir aile babası olduğunu gösteren Saddam çocuklarına ev ödevlerini yapmakta yardımcı oluyordu. 1970 yılında Al-Mar dergisiyle yaptığı bir röportajda evlilik hakkında sunları söylüyordu: "Bir evlilikte en önemli şey kadına hayal kırıklığı yaşatmamaktır. Bunun başka nedeni onun duyduğu bir kadın oluyordur."

Sami URAL/New York

Çöl Fırtınası dövme oldu!

Savasa giden askerlerle bazı siviller kollarına "Çöl Fırtınası" yazılı dövmeletir-
ya başladılar.

Amerika'da askerler kadar sivillerde iyice savaş havası talar. Başkan Bush'un Körfez krizindeki tutumunu büyük destek görmeye devam ediyor.

Körfez Savaşı'na katılan askerler kadar Amerika'da kalan siviller arasında da yeni bir dövme büyük moda oldu.

Kola yaptırılan bu dövmede "Çöl Fırtınası" yazıyor.

Yüzlerce kişinin kollarına bu şekilde dövme yaptırarak Amerika'nın askerlerini destekledikleri bildiriliyor.

Dövmeli gençler zaman zaman Amerikan basrakları ile yürüyüşler yaparak Bush'u desteklediklerini gösteren sloganlar atıyorlar.

Prizle gelen evlilik

Priz in de görevli Amerikalı pilot John Lee ondan binlerce kilometre uzakta nişanlısı ile telefon aracılığı ile evlendi...

Dahran'da bulunan Amerikan Hava Kuvvetleri pilotlarından John Lee ve nişanlısı Kandy Green belki de yüzyılın en ilginç evliliğini yapıyor. İki genç telefon yardımıyla hayatlarını birleştirdiler.

Yüzyılın en ilginç evliliklerinden birini yapan çift sevgilerinin aralarındaki binlerce kilometreye rağmen çok güçlü olduğunu belirtiyorlar. En büyük görev normal düşüncelerin tersine gelince doğrudur. Zira gerekli izinleri almak Kandy Green'in tam iki haftasını almış.

Dahran'da telefon hatlarında hazır bekleyen John telefonla evlenmenin zor taraflarını şöyle anlatıyor: "Normal yollardan evlenen insanların yanlarında nikah şahitleri de bulunur. Ben Kandy ile telefonla evleneceğimize göre bize şahit gerekmez diye düşündüm. Ancak nikah memnuru benden iki tane şahit o huzla yola fırlayıp avaz avaz "Bana iki şahit lazım" diye bağırmaya başladım. Zar zor iki eri nikah şahidim olmaları için ikna ettim."

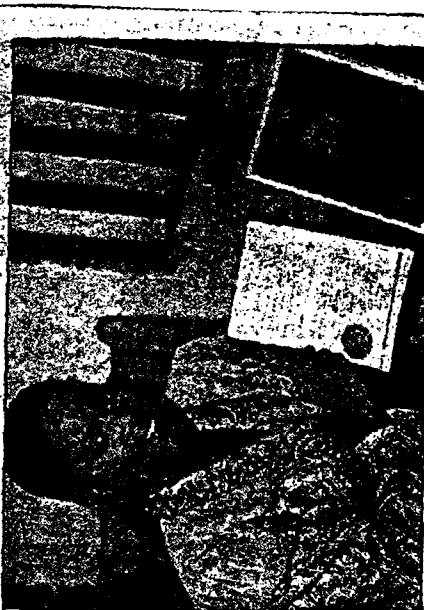
Körfez krizinin başladığı günlerde evlenmeyi düşündüklerini belirten yeni evli çift John'un apar topar Arabistan'a gitmesi yüzünden evlenemediklerini anlatıyorlar. Kandy John'u iki gaza iki çamaşır Korf'e uğurladığını belirterek "İşte o anda ben John ile Suudi Arabistan'da da olsa evleneceğim dedim. Aşkıruza ancak böyle ölmüşümlerinebilecektik. Daha sonra John ile mektuplaştığımız sırada onun da o hayvını aldıkta sonra evlilik hazırlıklarına başladım" diyor.

Evliliklerinde onaylandığını belirten John "Bana birsey olmasından korktumuz için geri dönmek bekleyemedik. Ben ölmüşem ki olmazsa artık mutlu olacağız" diyor.

Nikah masasının sorularına cevap verirken çok heyecanlandığını belirten Kandy çok mutlu olduğunu açıkladı. Kandy daha peşinden John'un Körfez'den sağ salım dönmesi için dualar etmeye başladı. Nikahları kıyılan sonra yalnız kahlalan yaşatılacak tam 20 dakika boyunca büyük bir hararetle konuşacak. Bu bir anlamda onların gâzâğı oldu.

EVLİLİK TÖRENİ- Kandy Green nikah memnuru çağırıp telefonla nişanlısı John Lee ile birleşti. Hayatlarını birleştirdiler.

GAZETECİLERE POZ VERDİ- Kandy nikah töreninden sonra eline esinin fotoğrafını alarak gazetecilere böyle poz verdi. Savaş bile mutluluklarına gölge düşürmedi.

Kırtılı- Amerikalı savaş pilotu evliliği gerçekleştirdi. Bu evliliği şöyle söyledi.

Saddam'ın askerine
değil Türklerin de
başına yağıyor..

SABAH 21 Şubat 1991

ABAH Musula'ya girdi

İraklıların
Musul
ine

aylada

lamıyor

yoğun hava
gdat tepesine
s alamaz du-
dergisi bom-
yıcı görüntü-
larını kaybe-

9 Ocak 1991

Dahran SABAH'çıları Ölüm füzelerini anlattı

Her müdürümüz Ahmet Vardar ile muhabirimiz
Özürk Suudi Arabistan'ın Dahran kentin-
tem Pusat ise Tel Aviv'de füze saldırısı altında
yapıldılar.

ET VARDAR: "Önce bir ısıklık-sesi.. Sonra bir
ışık.. Birkaç saniye sonra da kulakları sağır e-
r patlama.."

ÖZTÜRK: "Ben Saddam'ın füzelerini
şahide tanıdım.. Ölümün soğuk yüzünü orada
gördüm"

TEM PUSAT: "Siren sesi duyulunca insanın ak-
ge-

DAHRAN-S. ARABİSTAN

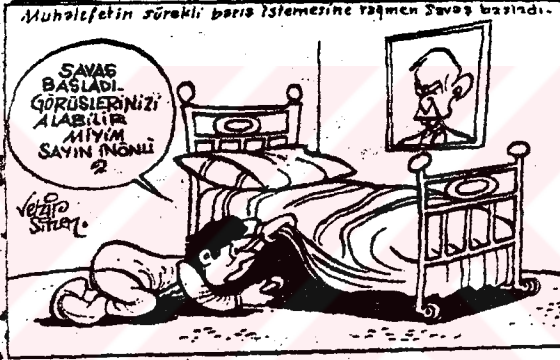
Tel Aviv

ayretleri netice vermeyince, savaş başladı Körfez yaniyor

çokuluslu güçlerin bu sabaha karşı gerçekleştirilen kimyasal ve nükleer hedeflerin imha televizyonu da, Bağdat'a atılan bombalardan birinin yakınına düştüğünü haber verdi. Bağdat'taki El Raşid Otel'i'nin yakınlarında meydana geldi.

Yoğun bir uçak akının görüldüğü Bağdat'a dalgali olarak akınların devam edeceğini söyleyen Amerikan askeri yetkilileri, Çöl Fırtınası Harekâtı'nın başladığını açıkladılar. Bağdat'ta yoğun bir akının başlamasıyla Irak kuvvetlerinin de karşılık verdiği bildiriliyor. Amerikan uçaklarının saldırılarında Saddam'ın sığınacağını aradıkları ve sığınacağın olacağı tahmin edilen yerleri bombaladıkları belirtiliyor.

Irak ordusunun bütün komünikasyonları, radar sistemleri roket üsleri, 1 saat 45 dakika içinde tahrip edildi

Bagdat'a 20 dakikada 2 bin ton bomba atıldı

96 füze sevk edildi

Bagdat dumandan görlümüyor

Kuveyt'te sadece Irak birlikleri bombalandı

Irak Suudi Arabistan'a beş roket attı

Irak'ın henüz karşı büyük hareketi yok

Körfez'deki çokuluslu kuvvetler tarafından yürütülen "Çöl Fırtınası" operasyonunun 3 ila 10 gün arasında süreceği bildirildi

ANKARA — CNN Televizyonu normal haber bülteni sürdürürken, TSL 01.35'te aniden Bağdat'a bağlandı. Muhabir Bernard Shann, Bağdat'ta çokuluslu kuvvetlerin saldırılarının başladığını, siren sesleri işlendiğini söyledi. Sonra "apakavar" sesleri işitti.

O sırada Amerikan televizyonu ABC'nin Bağdat muhabiri Gary Shephard ani patlamalar olduğunu bildirdi ve telefonu pencereden dışarı tutarak kentin gelen sesleri duyurmayaya çalıştı. Pentagon'daki ABC muhabiri şu ana dek bir saldırı bilgisi veremediğini söyledi.

Muhabir Shephard, Bağdat'ın batısındaki Al Raşid Otel'de bulunuyor. Muhabir, otelin batısına doğru çok sayıda yerden havaya "apakavar" ateşi açıldığını bildirdi. Muhabir kent yakınlarında çok sayıda patlama duyulduğunu bildirdi.

AP ajansı, Amerikan ordusunun, Suudi Arabistan'daki en büyük ABD hava üsünden kalkan bir uçak filosu ile savaşı başladığını duyurduğunu bildirdi.

Üssün komutanı Rey Davies, ile F-15-E bombardıman uçaklarının TSL 23.50'de havalandığını açıkladı. Davies "Bu yapılmakta olan, tarih" dedi.

uçakların bomba yüklü olduğu, kanatlarının altında uzun uçurlar için ek yakıt tankları bulunduğu bildirildi. Davies, "Kesinlikle ürkütücü. Yer sarsılıyor. Vahis onu hissedebiliyoruz. Beş aydır bekliyorduk. Şimdi sonunda burada yapmak için gönderildiğimiz geyi yapık" dedi.

Bagdat'ın merkezindeki televizyon muhabirleri, kent merkezine bombaların düştüğünü bildirdiler.

□ Devamı 10. Sayfada □

ZAMAN 17 Ocak 1991

ISTANBUL — İktisadiyyat Nazarı

Bu kəşmələr gələ-irək in
təbiiyyətə istiqyətli bə bədən
vətənliləri, bəzəli "Gəzi
İstəməli Bədənli" bəzəli bə
Məhəbəri bə Amnə "Gəzi Amnə
Məhəbəri" və "Gəzi Gəvəli
Məhəbəri" - Məhəbəri bə Amnə b
Amnə "Gəzi

İstihbarat örgütü "Askeri
İstihbarat" ile "Güvenlik
Müdürlüğü"nin görevleri kısıtlı
olmakla beraber, yetkileri sınırsızdır.
Bu her iki örgüt "Saray İstihbarat
Teşkilatı"na bağlıdır ve her
faaliyetlerinden onu haberdar eder.

1 1 1

YETİ EK DEVİRİN KÖRÜKLERİ

2004. 12. 27. 12:00

Figure 1. The effect of the concentration of the inhibitor on the rate of polymerization of α -methylstyrene in the presence of SnCl_4 at 25°C .

...der... ..

1. *Journal of the American Medical Association*, 1990; 263: 1025-1028.

100-443887-100

İşlerin Kuvvetliden sarıya çekilmesi kabul etmesi halinde, kanun

1. **Eski ABD Daisileri** Irak'a geri götürülmesine kesinlik-
rakılması gerektiğini yazmıştı. Kis-
verildi. iddia
dermal ve şartsız

1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025, 2026, 2027, 2028, 2029, 2030, 2031, 2032, 2033, 2034, 2035, 2036, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2043, 2044, 2045, 2046, 2047, 2048, 2049, 2050, 2051, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2058, 2059, 2060, 2061, 2062, 2063, 2064, 2065, 2066, 2067, 2068, 2069, 2070, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2078, 2079, 2080, 2081, 2082, 2083, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2094, 2095, 2096, 2097, 2098, 2099, 2100, 2101, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2116, 2117, 2118, 2119, 2120, 2121, 2122, 2123, 2124, 2125, 2126, 2127, 2128, 2129, 2130, 2131, 2132, 2133, 2134, 2135, 2136, 2137, 2138, 2139, 2140, 2141, 2142, 2143, 2144, 2145, 2146, 2147, 2148, 2149, 2150, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159, 2160, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166, 2167, 2168, 2169, 2170, 2171, 2172, 2173, 2174, 2175, 2176, 2177, 2178, 2179, 2180, 2181, 2182, 2183, 2184, 2185, 2186, 2187, 2188, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196, 2197, 2198, 2199, 2200, 2201, 2202, 2203, 2204, 2205, 2206, 2207, 2208, 2209, 2210, 2211, 2212, 2213, 2214, 2215, 2216, 2217, 2218, 2219, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224, 2225, 2226, 2227, 2228, 2229, 2230, 2231, 2232, 2233, 2234, 2235, 2236, 2237, 2238, 2239, 2240, 2241, 2242, 2243, 2244, 2245, 2246, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2252, 2253, 2254, 2255, 2256, 2257, 2258, 2259, 2260, 2261, 2262, 2263, 2264, 2265, 2266, 2267, 2268, 2269, 2270, 2271, 2272, 2273, 2274, 2275, 2276, 2277, 2278, 2279, 2280, 2281, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2294, 2295, 2296, 2297, 2298, 2299, 2300, 2301, 2302, 2303, 2304, 2305, 2306, 2307, 2308, 2309, 2310, 2311, 2312, 2313, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2329, 2330, 2331, 2332, 2333, 2334, 2335, 2336, 2337, 2338, 2339, 2340, 2341, 2342, 2343, 2344, 2345, 2346, 2347, 2348, 2349, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2362, 2363, 2364, 2365, 2366, 2367, 2368, 2369, 2370, 2371, 2372, 2373, 2374, 2375, 2376, 2377, 2378, 2379, 2380, 2381, 2382, 2383, 2384, 2385, 2386, 2387, 2388, 2389, 2390, 2391, 2392, 2393, 2394, 2395, 2396, 2397, 2398, 2399, 2400, 2401, 2402, 2403, 2404, 2405, 2406, 2407, 2408, 2409, 2410, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2416, 2417, 2418, 2419, 2420, 2421, 2422, 2423, 2424, 2425, 2426, 2427, 2428, 2429, 2430, 2431, 2432, 2433, 2434, 2435, 2436, 2437, 2438, 2439, 2440, 2441, 2442, 2443, 2444, 2445, 2446, 2447, 2448, 2449, 2450, 2451, 2452, 2453, 2454, 2455, 2456, 2457, 2458, 2459, 2460, 2461, 2462, 2463, 2464, 2465, 2466, 2467, 2468, 2469, 2470, 2471, 2472, 2473, 2474, 2475, 2476, 2477, 2478, 2479, 2480, 2481, 2482, 2483, 2484, 2485, 2486, 2487, 2488, 2489, 2490, 2491, 2492, 2493, 2494, 2495, 2496, 2497, 2498, 2499, 2500, 2501, 2502, 2503, 2504, 2505, 2506, 2507, 2508, 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2514, 2515, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524, 2525, 2526, 2527, 2528, 2529, 2530, 2531, 2532, 2533, 2534, 2535, 2536, 2537, 2538, 2539, 2540, 2541, 2542, 2543, 2544, 2545, 2546, 2547, 2548, 2549, 2550, 2551, 2552, 2553, 2554, 2555, 2556, 2557, 2558, 2559, 2560, 2561, 2562, 2563, 2564, 2565, 2566, 2567, 2568, 2569, 2570, 2571, 2572, 2573, 2574, 2575, 2576, 2577, 2578, 2579, 2580, 2581, 2582, 2583, 2584, 2585, 2586, 2587, 2588, 2589, 2590, 2591, 2592, 2593, 2594, 2595, 2596, 2597, 2598, 2599, 2600, 2601, 2602, 2603, 2604, 2605, 2606, 2607, 2608, 2609, 2610, 2611, 2612, 2613, 2614, 2615, 2616, 2617, 2618, 2619, 2620, 2621, 2622, 2623, 2624, 2625, 2626, 2627, 2628, 2629, 2630, 2631, 2632, 2633, 2634, 2635, 2636, 2637, 2638, 2639, 2640, 2641, 2642, 2643, 2644, 2645, 2646, 2647, 2648, 2649, 2650, 2651, 2652, 2653, 2654, 2655, 2656, 2657, 2658, 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668, 2669, 2670, 2671, 2672, 2673, 2674, 2675, 2676, 2677, 2678, 2679, 26

urumunda ise, bagual a

Eski ABD Dışişleri Bakanı. "Bü-

Kilbuck, d. 1890, New York

Sürgündeki Kuvevitliler'in kurdu-

Merkezi Londra'da bulunan "Öz-

1. 2. 3. 4. 5.

İstihbarat yetkilisinin milliye-

Sancu ayrıca isgal güçleri tarafından-

... günlerde arttı

Özgür Kuveyt Hareketi'nin bir

*E Dönem Başkanlığı' nı yürüte-

Donc, **Francis Radvoski** na